

**ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ
ΙΔΡΥΜΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ**

Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας - Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων
Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών στη Διοίκηση & Οργάνωση
Εκπαιδευτικών Μονάδων

Διπλωματική Εργασία

**« Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΣΥΜΠΡΑΞΕΩΝ ΣΤΗΝ
ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΔΙΑΣΤΑΣΗΣ ΣΤΗΝ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ. ΑΠΟΨΕΙΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΒΟΙΩΤΙΑΣ »**

της

ΑΣΗΜΙΝΑΣ ΜΑΝΗ

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια

Οικονόμου Ασπασία

Θεσσαλονίκη, Ιούνιος 2019

Υπεύθυνη Δήλωση

Με ατομική μου ευθύνη και γνωρίζοντας τις κυρώσεις που προβλέπονται από τον Κανονισμό Σπουδών του Μεταπτυχιακού Προγράμματος στη Διοίκηση & Οργάνωση Εκπαιδευτικών Μονάδων του Αλεξάνδρειου ΤΕΙ Θεσσαλονίκης, δηλώνω υπεύθυνα ότι:

- Η παρούσα Διπλωματική Εργασία αποτελεί έργο αποκλειστικά δικής μου δημιουργίας, έρευνας, μελέτης και συγγραφής.
- Για τη συγγραφή της Διπλωματικής μου Εργασίας δεν χρησιμοποίησα ολόκληρο ή μέρος έργου άλλου δημιουργού ή τις ιδέες και αντιλήψεις άλλου δημιουργού χωρίς να γίνεται σαφής αναφορά στην πηγή προέλευσης(βιβλίο, άρθρο από επιστημονικό περιοδικό, ιστοσελίδα κλπ.).

Θεσσαλονίκη, 17, Ιουνίου, 2019

Ο/Η Δηλών/ούσα: Ασημίνα Μάνη

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή	σελ.7
Κεφάλαιο 1: «Ευρωπαϊκή Ένωση»	
1.1. Ιστορική Εξέλιξη	σελ. 9-15
Κεφάλαιο 2 : «Η Εκπαιδευτική Πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης»	
2.1. Η έννοια της εκπαιδευτικής πολιτικής	σελ. 15-19
2.2. Η Διαμόρφωση της Ευρωπαϊκής εκπαιδευτικής πολιτικής από τις Ιδρυτικές Συνθήκες μέχρι το 2000	σελ.19-26
2.3 Η Διαμόρφωση της Ευρωπαϊκής εκπαιδευτικής πολιτικής από το 2000 και μετά	σελ.26-35
Κεφάλαιο 3: « Εισαγωγή στην ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση» σελ.36-42	
3.1.Διαπολιτισμικές σχολικές συμπράξεις και «Ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση».....	σελ.43-47
3.1.α. Οι σχολικές συμπράξεις Comenius.....	σελ.47-48
3.1.β Οι σχολικές συμπράξεις e-Twinning	σελ.48-52
3.1.γ. Οι σχολικές συμπράξεις στο πρόγραμμα Erasmus+	σελ.52-63
Κεφάλαιο 4: « Εμπειρική διερεύνηση»	
4.1. Σκοπός της έρευνας.....	σελ.64
4.2.Ερωτηματολόγια έρευνας.....	σελ.64-65
4.3. Αποτελέσματα της Έρευνας	σελ.66-103
Κεφάλαιο 5: « Συζήτηση και Συμπεράσματα»	
5.1Συζήτηση.....	σελ104-108

5.2. Βασικά Συμπεράσματα από την Έρευνα της εργασίας .....σελ. 108-111

Παράρτημα

Π.1. Ερωτηματολόγιο Έρευνας σελ.112-117

Βιβλιογραφία.....σελ.118-119

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εργασία αποτελεί μια προσπάθεια να διερευνηθούν τα Ευρωπαϊκά προγράμματα για την εκπαίδευση, και ιδιαίτερα τα προγράμματα σχολικών συμπράξεων, υπό το πρίσμα της ευρύτερης εκπαιδευτικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η εργασία παρακολουθεί την πορεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τη διαμόρφωση και τους στόχους της Ευρωπαϊκής Εκπαιδευτικής Πολιτικής από τις πρώτες ιδρυτικές συνθήκες μέχρι τις ημέρες μας, και εξετάζει τα εκπαιδευτικά προγράμματα της Ε.Ε. ως μέσα υλοποίησης της Ευρωπαϊκής Διάστασης στην Εκπαίδευση στα εθνικά κράτη. Στο ευρύτερο παραπάνω πλαίσιο, εξετάζονται ιδιαίτερα τα προγράμματα σχολικών συμπράξεων e-Twinning , Comenius και Erasmus όσον αφορά στους ιδιαίτερους και ευρύτερους στόχους εκπαιδευτικής πολιτικής και κυρίως στην καλλιέργεια της Ευρωπαϊκής Διάστασης που υλοποιούνται μέσω αυτών. Τέλος, από τα αποτελέσματα εμπειρικής διερεύνησης που περιλαμβάνονται στην παρούσα εργασία, η οποία πραγματοποιήθηκε από τον Φεβρουάριο μέχρι τον Απρίλιο του 2019, σε δείγμα 63 εκπαιδευτικών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του νομού Βοιωτίας που έχουν λάβει μέρος στα προγράμματα αυτά από το 2001 μέχρι σήμερα, αποδεικνύεται, κατά τους εκπαιδευτικούς, η αποτελεσματική υλοποίηση των στόχων της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τα συγκεκριμένα προγράμματα στη χώρα μας, και ιδιαιτέρως η υλοποίηση της «Ευρωπαϊκής Διάστασης στην Εκπαίδευση».

ABSTRACT

The present essay attempts to examine the EU programs for education, especially those through which cross-national school partnerships have been established, in light of the wider educational policy of the. The essay monitors the progress of the European Union ,as well as the formulation and the objectives of the European educational policy starting from the first founding treaties of the EU until present, and examines the European programs for education, as means of implementation of the aforementioned educational policy and cultivation of a European Dimension in Education in the European nations. In the wider context discussed above, school partnerships e-Twinning ,Comenius and Erasmus, are being examined for their broader and special objectives and especially for their role in cultivation of a European Dimension in Education . Finally, the outcome of an empirical research that took place from February to April 2019, on a sample of 63 teachers on secondary education from Viotia county schools who have participated in these programs from 2001 to date, included in the present paper, shows that according to teachers' opinion, the objectives of the European Union for the aforementioned programmes and especially the implementation of the European Dimension in Education, are being efficiently achieved in Greece.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Ευρωπαϊκή Ένωση , με τη σημερινή της μορφή, είναι αποτέλεσμα μιας σειράς πολιτικών και οικονομικών επιλογών, μα και ένας υπερεθνικός οργανισμός ο οποίος επηρεάζει άμεσα τις τύχες των κρατών και των λαών της Γηραιάς ηπείρου. Ως υπερεθνικό οικοδόμημα και κοινότητα αξιών, συμβάλλει καθοριστικά στη διαμόρφωση των εθνικών πολιτικών των κρατών- μελών της και γι' αυτό αξίζει να διερευνηθεί ο ιδιαίτερος χώρος της Ευρωπαϊκής Εκπαιδευτικής Πολιτικής και οι τρόποι υλοποίησής της στα εθνικά κράτη. Η διερεύνηση αυτή αποκτά ιδιαίτερο ενδιαφέρον, αφού η σημασία της εκπαίδευσης -και δη της σχολικής-είναι καθοριστική για την εικόνα των ευρωπαϊκών κρατών. Παράλληλα, η εκπαίδευση συμβάλλει στην υπόσταση του εθνικού κράτους, εφόσον μέσω αυτής οι νέοι άνθρωποι διαμορφώνουν την ιδιαίτερη πολιτισμική τους ταυτότητα, που εξ ορισμού αποτελεί τη βάση του έθνους και κατ' επέκταση του εθνικού κράτους .

Από την άλλη, η ελεύθερη μετακίνηση των ατόμων στον ευρύτερο χώρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθιστά αναγκαία τη συνύπαρξη, τη διαπολιτισμική προσέγγιση και τη συνεργασία ατόμων από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα. Μια τέτοια διαπολιτισμική προσέγγιση των νέων της Ευρώπης, σε επίπεδο σχολείων, επιδιώκεται με τις σχολικές συμπράξεις μεταξύ των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως αυτές υλοποιούνται μέσα από τα ευρωπαϊκά προγράμματα Comenius, e-Twinning και Erasmus+.

Επιπλέον, σε ένα ραγδαία μεταβαλλόμενο διεθνές περιβάλλον, η Ευρωπαϊκή Ένωση καλείται να αντιμετωπίσει προκλήσεις όπως διεθνής οικονομική κρίση, η επανάσταση της γνώσης, η δημογραφική γήρανση και η μετανάστευση, η ενίσχυση της θέσης της Ευρώπης στον διεθνή χώρο. Έτσι, έννοιες όπως ' Ευρωπαίος πολίτης ' και ' ευρωπαϊκή ταυτότητα ' αποκτούν μεγάλη σημασία για το μέλλον της Ευρώπης και καθιστούν απαραίτητη την καλλιέργεια της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση.

Η παρούσα, λοιπόν, εργασία φιλοδοξεί να διερευνήσει τα Ευρωπαϊκά προγράμματα για την εκπαίδευση(E-Twinning,Comenius,Erasmus) και ιδιαίτερα τα προγράμματα σχολικών συμπράξεων, υπό το πρίσμα της Ευρωπαϊκής εκπαιδευτικής πολιτικής και της προώθησης της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση.

Ευχαριστίες

Ευχαριστώ θερμά για την πολύτιμη βοήθειά τους κατά την εκπόνηση της παρούσας εργασίας:

Τους συναδέλφους εκπαιδευτικούς των σχολείων του νομού Βοιωτίας που με μεγάλη προθυμία συμμετείχαν στην έρευνα για τα προγράμματα Erasmus,e-Twinning και Comenius,

Τη συνάδελφο εκπαιδευτικό Καρούζου Παρασκευή, υπεύθυνη για την υλοποίηση προγραμμάτων Erasmus του 1ου Γ.Ε.Λ Λιβαδειάς ν.Βοιωτίας και συνεργάτιδα της Δ.Δ.Ε Βοιωτίας, για τις πολύτιμες γνώσεις της, την στήριξη και προώθηση του ερωτηματολογίου της έρευνας,

Τον συνάδελφο και φίλο εκπαιδευτικό Παυλίδη Αλέξανδρο για την πολύτιμη βοήθειά του,

Τέλος, ευχαριστώ θερμά την επιβλέπουσα καθηγήτρια Οικονόμου Ασπασία για την σημαντική βοήθεια και την καθοδήγησή της καθ' όλη τη διάρκεια εκπόνησης της παρούσας εργασίας.

« Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ »

1. Ιστορική Εξέλιξη

Η Ευρωπαϊκή ιδέα ως ένα εγχείρημα Ευρωπαϊκής οργάνωσης, εντοπίζεται για πρώτη φορά στον 14ο αιώνα. Από την περίοδο εκείνη και στους επόμενους αιώνες πολλοί Ευρωπαίοι διανοητές υπέβαλαν ως πρόταση την ευρωπαϊκή οργάνωση με μια σειρά σχεδίων, τα οποία, όμως, όπως χαρακτηριστικά σχολιάζει ο Χριστοδουλίδης, «δεν αποτέλεσαν παρά μόνο ορόσημα στο πεδίο της ουτοπίας» (Χριστοδουλίδης, 2001, σ.25). Όλοι αυτοί οι σχεδιασμοί πρότειναν μια μορφή ευρωπαϊκής ενότητας, αν και τα κίνητρα που την ενέπνεαν, όπως και οι προτεινόμενες μέθοδοι επίτευξης του εγχειρήματος, υπαγορεύονταν από διαφορετικές, κατά περίπτωση, ιστορικές συγκυρίες. Έτσι, πολλές από τις επί μέρους «ψηφίδες» που θα προσδώσουν αργότερα στην ευρωπαϊκή ιδέα τη θεσμική της έκφραση όπως, μεταξύ άλλων, ο περιορισμός της κυριαρχίας των κρατών με την υπαγωγή τους στις αποφάσεις μιας Γενικής Συνέλευσης, η κατάργηση των δασμολογικών φραγμών, η εκπροσώπηση των κρατών σε μια Ευρωπαϊκή Δίαιτα κατ' αναλογία της δημογραφικής και οικονομικής τους βαρύτητας, η εκ περιτροπής άσκηση της προεδρίας της Ευρωπαϊκής Δίαιτας απ' όλα τα συμβαλλόμενα κράτη, συναντώνται σε κείμενα των Pierre Dubois, του βασιλιά της Βοημίας Georges Podiebrad, του δούκα Maximilien Sully, του William Pen, του αββά Castel de Saint Pierre, του Jean – Jacques Rousseau, του Emmanuel Kant του κόμη Claude Saint- Simon κ.ά. (Χριστοδουλίδης, 2001).

Άλλωστε, είναι γνωστή η φράση του Victor Hugo στο Συνέδριο Ειρήνης του Παρισιού στο οποίο προήδρευε τον Αύγουστο του 1849, όταν δήλωνε χαρακτηριστικά: «Θα έλθει μια ημέρα που εσύ Γαλλία, εσύ Ρωσία, εσύ Αγγλία, εσύ Γερμανία, εσείς, όλα τα έθνη της ηπείρου, χωρίς να χάσετε τις ιδιαίτερες ιδιότητές σας και την ένδοξη ατομικότητάς σας, θα συγχωνευθείτε σε μια υπέρτερη ενότητα και θα αποτελέσετε την ευρωπαϊκή αδελφότητα... Θα έλθει μια ημέρα που θα δούμε αυτές τις δυο τεράστιες ομάδες, τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής και τις Ηνωμένες Πολιτείες της Ευρώπης να τείνουν το χέρι πάνω από τις θάλασσες...» (Χριστοδουλίδης, 2001, σελ.27).

Με την λήξη του πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου, και παρά το αρνητικό κλίμα για την προώθηση της Ευρωπαϊκής ιδέας που δημιούργησε ο πολιτικός κατακερματισμός των παλαιών αυτοκρατοριών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης και η αναγνώριση της αρχής της αυτοδιάθεσης των λαών, εκδίδεται το έργο του δούκα Richard Coudenhove-Kalergi, «Πανευρώπη». Το συγκεκριμένο έργο - μανιφέστο, είχε έναν σαφή προγραμματικό χαρακτήρα και προσδιόριζε τα τέσσερα αναγκαία στάδια της ευρωπαϊκής ενοποίησης -σύγκλιση μιας διάσκεψης, σύναψη μιας συνθήκης διαιτησίας μεταξύ των κρατών, δημιουργία μιας τελωνειακής ένωσης και κατάρτιση συντάγματος- η οποία θα επιτυγχανόταν μέσω της Γαλλογερμανικής συμφιλίωσης και θα επεκτεινόταν «από την Πορτογαλία μέχρι την Πολωνία και από τη Σουηδία μέχρι την Κρήτη» υπό τη μορφή «ενιαίου, αδιαίρετου κράτους» (Χριστοδουλίδης, 2001).

Την ίδια περίοδο, με την «Έκθεση A. Briandt» υπό τον τίτλο «Οργάνωση ενός καθεστώτος της ευρωπαϊκής ομοσπονδιακής ένωσης», η οποία υποβλήθηκε στην ΚτΕ από την Γαλλία την 1η Μαΐου 1930, προβλεπόταν η δημιουργία ευρωπαϊκών πολιτικών δομών ως θεμέλιου ενός οικονομικού συστήματος που θα εξελισσόταν «σε μια κοινή αγορά για την αύξηση της ανθρώπινης ευημερίας στο υψηλότερο δυνατό επίπεδο σε όλα τα εδάφη της ευρωπαϊκής κοινότητας» (Χριστοδουλίδης, 2001,σελ.28). Η εν λόγω πρόταση, πάντως, δεν έτυχε θερμής υποδοχής από τα ευρωπαϊκά κράτη.

Κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο η ευρωπαϊκή ιδέα αποτέλεσε, με διαφορετικό τρόπο, ιδεολογικό έρεισμα και των δυο εμπόλεμων συνασπισμών: Στην εθνικοσοσιαλιστική Γερμανία προσέλαβε φασιστική έκφραση για να αποτελέσει το θεωρητικό άλλοθι της γερμανικής ηγεμονίας στην Ευρώπη, ενώ στην αντίπαλη παράταξη της δημοκρατικής Ευρώπης, εκφράστηκε με την υιοθέτηση μιας ομοσπονδιακής αντίληψης για την οργάνωση των κρατών μεταπολεμικά, η οποία υπαγορεύθηκε από την απαξίωση του εθνικού κράτους ως θεμέλιου του διεθνούς συστήματος (Χριστοδουλίδης, 2001). Η τελευταία πάντως αντίληψη ήταν περισσότερο έκδηλη στους κύκλους της ευρωπαϊκής αντίστασης, παρά στις κυβερνήσεις.

Με την λήξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, η ιδέα της οικοδόμησης ενός είδους «Ηνωμένων Πολιτειών της Ευρώπης» διακηρύσσεται δια στόματος Winston Churchill σε ομιλία του στο Πανεπιστήμιο της Ζυρίχης στις 19 Σεπτεμβρίου 1946, ως η πλέον «αποτελεσματική θεραπεία για τις τεράστιες φρικιώσες μάζες βασανισμένων, πεινασμένων και αμήχανων ανθρώπων υπάρξεων... που διερευνούν τους σκοτεινούς

ορίζοντες για το ενδεχόμενο κάποιου νέου κινδύνου, τυραννίας ή τρόμου». Η συγκεκριμένη ομιλία, καθώς είχε μεγάλη απήχηση, θα οδηγήσει στην ίδρυση μιας σειράς οργανώσεων σε διάφορα ευρωπαϊκά κράτη οι οποίες προέβλεπαν την ιδέα της ευρωπαϊκής ενοποίησης. Πράγματι, οι εμπειρίες του 2ου Παγκοσμίου Πολέμου αποτέλεσαν τη βασική αιτία αναζήτησης ενός μελλοντικού πλαισίου για ειρηνική συνύπαρξη και ευημερία των εθνικών κρατών στην Ευρώπη (Ρουσσάκης & Γκόβαρης, 2008).

Παραδόξως, η ευρωπαϊκή ιδέα θα βρει την πρώτη της εφαρμογή με αμερικανική πρωτοβουλία, στην ίδρυση του Οργανισμού Ευρωπαϊκής Οικονομικής Συνεργασίας (ΟΕΟΣ) για τη συλλογική διαχείριση της οικονομικής βοήθειας του σχεδίου Marshall και την επεξεργασία προγράμματος για την ευρωπαϊκή ανοικοδόμηση. Στον ΟΕΟΣ θα συμμετέχουν δεκαέξι κράτη: Αυστρία, Βέλγιο, Γαλλία, Δανία, Ελλάδα, Ιρλανδία, Ισλανδία, Ιταλία, Λουξεμβούργο, Μ. Βρετανία, Νορβηγία, Ολλανδία, Πορτογαλία, Σουηδία, Ελβετία και Τουρκία ενώ πέρα από τη διανομή της αμερικανικής βοήθειας, ο ΟΕΟΣ θα επιδίωκε τον συντονισμό των οικονομικών πολιτικών των κρατών-μελών, τη δημιουργία ενός πολυμερούς συστήματος πληρωμών και την απελευθέρωση των ανταλλαγών. Δώδεκα χρόνια μετά την ίδρυσή του, και αφού πλέον είχε συντελεστεί η οικονομική ανασυγκρότηση της Ευρώπης, ο ΟΕΟΣ μετασχηματίστηκε στον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ).

Την ίδρυση του ΟΕΟΣ θα ακολουθήσει, έναν χρόνο αργότερα, η υπογραφή του καταστατικού του Συμβουλίου της Ευρώπης, στο Λονδίνο, την 5η Μάιου 1949, από τα πέντε μέλη της Δυτικοευρωπαϊκής Ένωσης και την Ιρλανδία, την Ιταλία, τη Δανία, τη Νορβηγία και τη Σουηδία. Όμως, το πρώτο ουσιαστικό βήμα για την γένεση της Κοινοτικής Ευρώπης θα έρθει σχεδόν δυο χρόνια αργότερα, με την υπογραφή της Ιδρυτικής Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ), στις 18 Απριλίου 1951, στο Παρίσι.

Στην ΕΚΑΧ συμμετείχαν έξι κράτη: Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία, Βέλγιο, Λουξεμβούργο, Ολλανδία ενώ η εν λόγω Ένωση είχε σαν σκοπό την από κοινού διαχείριση της παραγωγής άνθρακα και χάλυβα, στο πλαίσιο μιας κοινής αγοράς που εδραιωνόταν στην αρχή του ελεύθερου ανταγωνισμού (Χριστοδουλίδης, 2001). Ο έλεγχος των κοιτασμάτων και του εμπορίου άνθρακα και χάλυβα από μια ανεξάρτητη αρχή, παρείχε τη δυνατότητα να ελεγχθεί η ανασυγκρότηση και ισχυροποίηση της Γερμανίας και να εξαλειφθεί ο -θεωρούμενος ως πιθανός τότε- κίνδυνος αναβίωσης

του γερμανικού милитарισμού. Επιπλέον, σύμφωνα με τον Κελπανίδη, η ένωση παρείχε τις βάσεις μιας ισχυρής συνεργασίας για την αποτροπή της επέκτασης της Σοβιετικής απειλής στην Δυτική Ευρώπη.

Με τις Συνθήκες της Ρώμης, έξι χρόνια αργότερα, στις 25 Μαρτίου του 1957, ιδρύονται η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ) και η Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας (ΕΚΑΕ- ΕΥΡΑΤΟΜ). Με τις δυο αυτές νέες Ευρωπαϊκές κοινότητες συνεχίστηκε το Ευρωπαϊκό Σύστημα Συνεργασίας που είχε ως αφετηρία του την ΕΚΑΧ (Μαραβέγιας&Τσινισιζέλης,2007).Στις δεκαετίες που ακολούθησαν βασικά χαρακτηριστικά της ευρωπαϊκής πορείας προς την ολοκλήρωση υπήρξαν η διεύρυνση του κύκλου των κρατών- μελών και η αυξανόμενη επιρροή πολιτικών στοχεύσεων στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων αναφορικά με την αρχιτεκτονική του κοινού ευρωπαϊκού χώρου.

Σύμφωνα με τους Ρουσσάκη και Γκόβαρη (2008), με τις αναθεωρήσεις της ιδρυτικής συνθήκης το 1986, το 1992 και το 1997 επεκτάθηκε το πεδίο της ολοκλήρωσης σε μη οικονομικούς τομείς. Πιο συγκεκριμένα, το 1986 υπογράφεται στο Λουξεμβούργο η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη που περιέχει προσθήκες και τροποποιήσεις των ιδρυτικών συνθηκών. Οι κυριότερες ήταν: α)η διεύρυνση των αρμοδιοτήτων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, β)εξουσιοδότηση του Συμβουλίου για την ίδρυση πρωτοβάθμιου δικαστηρίου και γ)ορισμός της 31ης Δεκεμβρίου ως καταληκτικού χρονικού ορίου για την ολοκλήρωση της ενιαίας αγοράς (Χριστοδουλίδης ,2004). Όμως το μεγάλο βήμα για την ΕΕ γίνεται με τη Συνθήκη για της Ευρωπαϊκή Ένωση, γνωστότερη ως Συνθήκη του Μάαστριχτ, αφού το ενωσιακό εγχείρημα αρχίζει να αποκτά αληθινή υπόσταση. Η κατάρρευση του υπαρκτού σοσιαλισμού το 1989, η διάλυση του Συμφώνου της Βαρσοβίας και η επανένωση της Γερμανίας το 1990, επέδρασαν, αναμφίβολα, καταλυτικά στην επιτυχία του ενωσιακού εγχειρήματος της Συνθήκης του Μάαστριχτ, εφόσον περιέγραψαν το πλαίσιο ελέγχου της οικονομικής δύναμης της ενοποιημένης Γερμανίας (Μαραβέγιας και Τσινισιζέλης, 2007). Επιπλέον, έθεσαν και τις προϋποθέσεις για τη μεγαλύτερη διεύρυνση, με δέκα νέα κράτη- μέλη, μερικά χρόνια αργότερα.

Η Συνθήκη του Μάαστριχτ ,αν και επικυρώθηκε με δυσκολία από τα κράτη μέλη, λόγω της έλλειψης δημοκρατικότητας και απουσίας της κοινωνικής διάστασης (Ιωακειμίδης, 1992) έκανε στην ουσία τέσσερα σημαντικά βήματα στο ενωσιακό εγχείρημα: α) Επέκτεινε και ανέπτυξε τις αρμοδιότητες των θεσμικών οργάνων της

Ένωσης ακόμα περισσότερο, β) υιοθέτησε νέους θεσμούς ενωσιακού χαρακτήρα (π.χ. Ιθαγένεια της Ένωσης), γ) προσπάθησε να θεσμοθετήσει ένα κοινό νόμισμα, έθεσε χρονοδιαγράμματα και προϋποθέσεις σύγκλισης αλλά και κανόνες αποδοχής ενός κράτους- μέλους στην ΟΝΕ, δ) δημιούργησε μια εντελώς νέα κατασκευή μέσα στην οποία η Ευρωπαϊκή Κοινότητα θα ήταν ο βασικός από τους τρεις «πυλώνες» που συνιστούν της Ευρωπαϊκή Ένωση, με τους άλλους δυο πυλώνες να είναι αφενός η κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ) και αφετέρου η κοινή Πολιτική στον τομέα Δικαιοσύνης και Εσωτερικών υποθέσεων (McGiffen, 2001).

Με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ, αν και υλοποιήθηκε ουσιαστικά η ιδέα της ΟΝΕ, ξεπεράστηκαν, παράλληλα, οι αποκλειστικά οικονομικοί στόχοι των Κοινοτήτων για να τεθούν και περισσότερο σφαιρικοί στόχοι που αφορούσαν στην κοινωνικοπολιτική πλευρά του ενωσιακού εγχειρήματος. Εγκαινιάστηκε, έτσι, μια νέα φάση διαρκώς στενότερης ένωσης των λαών της Ευρώπης (Μούσης, 2001). Μετά από μια μακρά περιπέτεια επικύρωσης από τα Ευρωπαϊκά κράτη, η Συνθήκη ετέθη σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 1993.

Όπως επισημαίνεται από τους Γκόβαρη και Ρουσσάκη (2008), με τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση απέκτησαν νομικά θεμέλια οι τομείς παιδείας, επαγγελματικής κατάρτισης, νεολαίας, πολιτισμού, δημόσιας υγείας. Σε αυτή την αργή διαδικασία σχετικής εξισορρόπησης μεταξύ οικονομικών και κοινωνικών στοχεύσεων και δράσεων και τη σταδιακή μετεξέλιξη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας σε μια κοινότητα αρχών τα ζητήματα του πολιτισμού και της εκπαίδευσης αποκτούσαν, όπως θα δούμε παρακάτω, ολοένα και μεγαλύτερη σημασία.

Η Συνθήκη του Άμστερνταμ (1997) αποτέλεσε την τελευταία αναθεώρηση του πρωτογενούς κοινοτικού δικαίου για τον 20ο αιώνα με κύριους στόχους την ενίσχυση της νομιμοποίησης της διαδικασίας της ευρωπαϊκής ενοποίησης και την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας του θεσμικού συστήματος της Ένωσης (Κούσης, 1998). Με την εν λόγω συνθήκη, όπου περιλαμβάνονταν και κεφάλαιο για την απασχόληση, καθιερώνεται, κατά τον Μούση (2001), μια πιο δημοκρατική Ευρώπη που εξασφαλίζει τον σεβασμό των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των δημοκρατικών αρχών από τα κράτη-μέλη.

Οι κύριοι στόχοι της Συνθήκης, κατά τον ίδιο, είναι τέσσερις: α) να θέσει την απασχόληση και τα δικαιώματα των πολιτών στην καρδιά της Ένωσης, β) να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις για την ελεύθερη και ασφαλή κυκλοφορία των προσώπων παγιώνοντας τη συνεργασία των κρατών-μελών στα πεδία της

δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων, γ) να δώσει στην Ευρώπη μια ισχυρότερη φωνή στις παγκόσμιες υποθέσεις καθιστώντας το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο υπεύθυνο για τον ορισμό κοινών στρατηγικών, ορίζοντας τον Γενικό Γραμματέα του Συμβουλίου ως Ύπατο εκπρόσωπο ΚΕΠΠΑ και ιδρύοντας μια μονάδα πολιτικού προγραμματισμού και επείγουσας δράσης υπό την αρμοδιότητά του και δ) να καταστήσει πιο αποτελεσματική τη θεσμική δομή της Ένωσης δια της επέκτασης της διαδικασίας συναπόφασης Κοινοβουλίου– Συμβουλίου και δια της λήψης αποφάσεων κατά πλειοψηφία ενόψει της επικείμενης διεύρυνσης.

Με τη συνθήκη της Λισαβόνας, τέθηκαν οι στρατηγικοί στόχοι που πρέπει να ικανοποιήσει η ΕΕ μέχρι το 2010. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο έθεσε «ως έναν νέο στρατηγικό στόχο της Ένωσης για την επόμενη δεκαετία: να γίνει η ανταγωνιστικότερη και δυναμικότερη οικονομία της γνώσης ανά την υφήλιο, ικανή για βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη με περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας και με μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή». Με την υπογραφή της συνθήκης της Νίκαιας (Φεβρουάριος 2001) τέθηκε σε εφαρμογή η ολοκλήρωση της θεσμικής μεταρρύθμισης της ΕΕ που ξεκίνησε στο Άμστερνταμ προκειμένου να αντιμετωπιστεί με επιτυχία η διεύρυνση της ΕΕ. Η Συνθήκη της Νίκαιας αποτέλεσε αντικείμενο έντονης συζήτησης και κριτικής (Ιωακειμίδης, 2001).

Κατά γενική ομολογία, η εν λόγω Συνθήκη υπολείπεται σημαντικά των προσδοκιών που είχε εμπνεύσει. Άφησε ημιτελή τη θεσμική μεταρρύθμιση, ανέτρεψε τις ισορροπίες εις βάρος των μεσαίων και μικρών χωρών, έκανε πιο πολύπλοκο τον μηχανισμό λήψης αποφάσεων και έθεσε προ τετελεσμένων γεγονότων τα υποψήφια προς ένταξη κράτη-μέλη, τα οποία έπρεπε να αποδεχθούν τις ρυθμίσεις που υιοθετήθηκαν ερήμην τους και αναφορικά προς αυτά, προκαλώντας δικαιολογημένες αντιρρήσεις για την άنيση μεταχείρισή τους (Χριστοδουλίδης, 2001).

Η Συνθήκη της Νίκαιας, έχοντας ως στόχο να διευκολύνει την διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, στην ουσία επέλεξε, κατά τον Mc Giffen, να ευνοήσει τις πολυεθνικές εταιρίες και συγκεκριμένες πολιτικές ελίτ οι οποίες κέρδιζαν έδαφος εις βάρος της εξουσίας των λαών και των εκλεγμένων αντιπροσώπων τους στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ωστόσο, η *Δήλωση για το μέλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης* που υιοθέτησε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στο Laeken (25-12-2001) άνοιξε το δρόμο για τη δημιουργία ενός Συντάγματος για τους πολίτες (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 2001). Το τελικό κείμενο της Συνταγματικής Συνθήκης δέχτηκε έντονη αμφισβήτηση σε διάφορα πεδία (Μανιατάκης, 2004). Η ΕΕ με 27 κράτη- μέλη και πληθυσμό

μεγαλύτερο των 450.000.000 κατοίκων καλείται σήμερα να αντιμετωπίσει μια σειρά από προκλήσεις και ερωτήματα όπως, διόγκωση των εξόδων της, μαζική μετανάστευση, μαζική ανεργία, κοινωνικός αποκλεισμός, αύξηση της εγκληματικότητας, πολιτιστική ταυτότητα (Μούσης, 2003). Το εγχείρημα του μετασχηματισμού συνδέθηκε άμεσα με τις έννοιες της 'εμβάθυνσης', του 'ευρωπαϊού πολίτη' και της 'ευρωπαϊκής ταυτότητας' (Πασιάς, 2004).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 «Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ»

2.1. Η Έννοια της εκπαιδευτικής πολιτικής

Η έννοια της εκπαιδευτικής πολιτικής και ο προσδιορισμός του περιεχομένου της έχουν αποτελέσει αντικείμενο μακρόχρονης έρευνας και διαφορετικών προσεγγίσεων και συνδέονται τόσο με το «χαρακτήρα της εκπαίδευσης» όσο και με το «ρόλο του κράτους σε σχέση με τους εκπαιδευτικούς θεσμούς» (Ζαμπέτα, 1994). Η πολυσημία και η νοηματική ευρύτητα των όρων «αγωγή» και «εκπαίδευση» και η συγκρότηση του «θεσμικού λόγου» στην εκπαίδευση αποτέλεσαν βασικές εννοιολογικές παραμέτρους που επηρέασαν την ιστορική διαμόρφωση και την οριοθέτηση του πεδίου «εκπαιδευτική πολιτική» (Παπαδάκης, 2003).

Η εκπαιδευτική πολιτική περιγράφεται από μελετητές ως το σύνολο των γενικών αρχών και κανόνων που θεσμοθετεί το κράτος και αναφέρονται στο σχεδιασμό και στην εφαρμογή μέτρων με σκοπό την επίτευξη των σκοπών της εκπαίδευσης μέσω του μηχανισμού του σχολείου (Μαυρογιώργος, 1986). Κατά τον ίδιο, η χάραξη της εκπαιδευτικής πολιτικής και η εφαρμογή της είναι συμπληρωματικές και αμφίδρομες διαδικασίες και γι' αυτό η μελέτη των σχέσεων παιδαγωγικής έρευνας, εκπαιδευτικών αλλαγών και εκπαιδευτικής πολιτικής δεν είναι δυνατό να εννοηθεί ως μια γραμμική σχέση.

Ειδικότερα, η εκπαιδευτική πολιτική ορίζεται ως μια συνειδητή και σκόπιμη διαδικασία φορέων της εκπαίδευσης κατά την οποία προσδιορίζονται οι εκπαιδευτικοί σκοποί και ιεραρχούνται οι στόχοι, διασφαλίζονται οι όροι και οι πόροι που απαιτούνται για την πραγμάτωση των επιδιωκόμενων σκοπών και στόχων, αναπτύσσεται σχέδιο δράσης για τη διασφάλισή τους και τέλος, καθορίζονται οι ρόλοι των εμπλεκόμενων στην υλοποίηση αυτού (Ματσαγγούρας, 2008). Η εκπαίδευση ακολουθεί τις μεταβολές του κοινωνικού, οικονομικού και πολιτικού της περιβάλλοντος, οι οποίες και επηρεάζουν τις πολιτικές που πρέπει να ακολουθηθούν (Ματθαίου, 2002). Ο ορισμός της σχολικής εκπαίδευσης από τον Grawitz, ως τρόπος «μετάδοσης θεωρητικών, πρακτικών και πολιτιστικών γνώσεων σε στενή σύνδεση με τον τύπο κουλτούρας μιας κοινωνίας» συναρτά την εκπαίδευση με τα πολιτικά, ιδεολογικά και πολιτιστικά δεδομένα μιας κοινωνίας (Οικονόμου, 2013).

Κατά τη διεθνώς κυρίαρχη αντίληψη, το εκπαιδευτικό σύστημα συμβάλλει στην προώθηση της κοινωνικής δικαιοσύνης και της ανάπτυξης των δημιουργικών ικανοτήτων των νέων αλλά και στην ένταξη αυτών στην κυρίαρχη κοινωνική δομή.(Κοντογιαννοπούλου-Πολυδωρίδη, 1999).Ο Πυργιωτάκης (2000) θεωρεί ότι το εκπαιδευτικό σύστημα αποτελεί τον τρόπο οργάνωσης της εκπαίδευσης ενός κράτους και ο Παγκάκης (1993) ορίζει το εκπαιδευτικό σύστημα κάθε χώρας ως « *το συνθετικό αποτέλεσμα της εκπαιδευτικής πολιτικής, των σκοπών, στόχων, μέσων, φορέων και ανθρώπινης προσπάθειας που οδηγεί στην επαγγελματική κατάρτιση, στην εργασία και στην κοινωνική καταξίωση*» (Παγκάκης, 1993, σ.231).

Η εκπαιδευτική επηρεάζεται άμεσα από το συσχετισμό των επιδράσεων του ευρύτερου κοινωνικού, οικονομικού, ιδεολογικού και πολιτισμικού πλαισίου μέσα στο οποίο εκπονείται και υλοποιείται και σχετίζεται άμεσα με τις αντίστοιχες κυβερνητικές πολιτικές. Σύμφωνα με την Ζαμπέτα, οι εκπαιδευτικές πολιτικές σχετίζονται: «*α) με τον κυρίαρχο συσχετισμό των πολιτικών και κοινωνικών δυνάμεων σε κάθε ιστορική εποχή και τον τρόπο με τον οποίο αυτές εκφράζονται μέσα από τους εκπαιδευτικούς θεσμούς και το κράτος γενικότερα, β)με τα «ουσιώδη» ή «πυρηνικά» προβλήματα της σύγχρονης κοινωνίας και τις αντίστοιχες συνέπειές τους στην εκπαίδευση, γ)με το βαθμό και τον τρόπο με τον οποίο κατανοείται η έκφραση αυτών των προβλημάτων στην εκπαίδευση από πλευράς των διαφόρων συμφερόντων τα οποία εμπλέκονται στην εκπαιδευτική πολιτική* (Ζαμπέτα, 1994, σ.107).Ο Πολυχρονόπουλος υποστηρίζει ότι «*οι παράγοντες που επηρεάζουν την εκπαιδευτική πολιτική είναι, σε γενικό επίπεδο, ιστορικοί, θρησκευτικοί, γεωγραφικοί, οικονομικοί, πολιτισμικοί, διεθνείς*» (Πολυχρονόπουλος, 1980, σ.316, σσ.229-230). Σύμφωνα με τον Γιανναρά η εκπαιδευτική πολιτική είναι ο κατεξοχήν χώρος άσκησης πολιτικής και εκπαιδευτικό σύστημα που δεν επηρεάζεται από πολιτική ιδεολογία δεν φαίνεται ιστορικά ότι μπορεί να υπάρξει (Γιανναράς, 1996).

Η εκπαιδευτική πολιτική συνδέεται με τη διαχείριση επίκαιρων εκπαιδευτικών και κοινωνικών ζητημάτων (για παράδειγμα μεταρρυθμίσεις προγραμμάτων σπουδών, αξιολόγηση και επιμόρφωση εκπαιδευτικών, εκπαιδευτική διαρροή, μετάβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση) καθώς και με λειτουργικές ανάγκες του κοινωνικο-πολιτικού συστήματος (οικονομικός εκσυγχρονισμός, πολιτικός εκδημοκρατισμός, κοινωνική και πολιτισμική αναπαραγωγή) (Τσουκαλάς, 1975).

Η εκπαίδευση ως « *διαδικασία θεσμοθετημένης αγωγής* » (Μπουζάκης, 1989, σ.11) είναι πράξη πολιτική και αποτελεί τον «*κυρίαρχο ιδεολογικό μηχανισμό του*

κράτους» (Αλτουσέρ,1987).Στη σχολική αγωγή οι παιδευτικές ενέργειες είναι επιστημονικά θεμελιωμένες, οι σκοποί είναι συγκεκριμένοι και εκφράζονται μέσα από τα Αναλυτικά Προγράμματα, ενώ τα εκπαιδευτικά μέσα και οι παιδαγωγικές μέθοδοι που θα οργανωθεί η διδασκαλία είναι προεπιλεγμένα (Φλουρή, 1995).

Η εκπαίδευση αποτελεί έναν από τους θεμελιώδεις θεσμούς της ελληνικής κοινωνίας και βασικές της λειτουργίες αποτελούν η παροχή αγωγής, μόρφωσης, παιδείας και η οικειοποίηση από τους νέους μιας κουλτούρας και των συναρτημένων με αυτήν αξιών (Παπαδάκης, 2007).Η εκπαιδευτική πολιτική συνδέεται με τη διάκριση της «πολιτικής» σε δύο επίπεδα: α)ως «λόγου» (discourse)σε ένα κριτικό - θεωρητικό επίπεδο το οποίο αναφέρεται στην παραγωγή του εκπαιδευτικού πολιτικού λόγου ή του λόγου περί της εκπαιδευτικής πολιτικής σε θεσμικό, εκπαιδευτικό, επιστημονικό και κοινωνικό επίπεδο και β) ως «πρακτικής» (practice), που αφορά στην εφαρμογή πολιτικών για την εκπαίδευση και την κατάρτιση (policy practicies) από το κράτος και άλλους φορείς στο δημόσιο ή ιδιωτικό επίπεδο (Πασιάς, 2006).

Επιπλέον, σύμφωνα με τον Πασιά (2006), η εκπαιδευτική πολιτική αποτελεί ένα χώρο συνάντησης της Πολιτικής Επιστήμης με τις επιστήμες της Αγωγής, ενώ παράλληλα διατηρεί συμπληρωματικές σχέσεις με την Κοινωνιολογία της εκπαίδευσης, την Οικονομική της εκπαίδευσης και τη Συγκριτική της εκπαίδευσης. Με τη διπλή υπόστασή της, αφού ορίζεται ως «λόγος» και «πρακτική» κινείται τόσο σε κριτικό- θεωρητικό όσο και σε εφαρμοσμένο- πολιτικό επίπεδο. Ως αντικείμενό της ορίζεται από τον Πασιά *«η μελέτη της δομής, της οργάνωσης, της λειτουργίας, των σχέσεων και των αποτελεσμάτων του εκπαιδευτικού συστήματος σε εθνικό και διεθνές πλαίσιο, με σκοπό να συμβάλει στην κατανόηση της λειτουργίας και των εκροών των εκπαιδευτικών συστημάτων και στον αποτελεσματικό σχεδιασμό και την εφαρμογή των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων»* (Πασιάς, 2006, σσ.76-77). Κατά τον ίδιο, η εκπαιδευτική πολιτική αντιπροσωπεύει, μεταξύ άλλων, κι ένα διάγραμμα των σχέσεων εξουσίας- γνώσης που καθορίζουν τις μορφές υλικού και συμβολικού ελέγχου της κοινωνίας μέσω της εκπαίδευσης, από τους φορείς της κρατικής- πολιτικής εξουσίας. Συνδέεται άμεσα, δε, πέρα από τις λειτουργικές ανάγκες του κοινωνικο-πολιτικού συστήματος, και με συγκεκριμένες ιδεολογικοπολιτικές προθέσεις και δράσεις. Τέλος, συνδέεται με διαδικασίες αλλαγών (μεταρρυθμίσεων)στα εθνικά συστήματα εκπαίδευσης οι οποίες προκαλούνται από τη δράση διαφόρων παραγόντων (οικονομικών, πολιτικών, κοινωνικών, τεχνολογικών) στο εθνικό ή διεθνές περιβάλλον (Πασιάς, 2006, σσ.77-78).

Με άλλα λόγια, η θεσμική συγκρότηση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας παράγει έναν επίσημο-θεσμικό πολιτικό λόγο, ο οποίος διαμορφώνει στη συνέχεια έναν παράγωγο ιδεολογικό λόγο αναφορικά με την Ευρωπαϊκή ένωση, τον Ευρωπαίο πολίτη και την κοινωνικο-πολιτισμική διάσταση του εγχειρήματος (Ευρωπαϊκή ταυτότητα, Ευρώπη των λαών). Ο ιδεολογικός λόγος απευθύνεται στη συνέχεια προς τις εθνικές κοινωνίες των κρατών-μελών της Κοινότητας (Πασιάς, 2006). Η εκπαίδευση θεσμοθετείται από τον πρωτεύοντα πολιτικό λόγο τον οποίο ενισχύει, ανατροφοδοτεί με ιδεολογική νομιμοποίηση και εξασφαλίζει γι αυτόν, κοινωνική συναίνεση, ενώ τα αποτελέσματα που παράγει είναι, πάντοτε, σε αρμονία με αυτόν. Ο εκπαιδευτικός λόγος που παράγεται, ως αποτέλεσμα των ως άνω διαδικασιών, προσδίδει επιστημονική αξιοπιστία στον επίσημο θεσμικό-πολιτικό λόγο, ώστε να πείθει για την εγκυρότητα των αποφάσεων που παίρνει.

Το ενδιαφέρον των μελετητών αναφορικά με την εκπαιδευτική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οφείλεται μεταξύ άλλων, α) στην στενή αλληλεξάρτηση του εκπαιδευτικού θεσμού (κατάρτιση, επανεκπαίδευση, δια βίου μάθηση) με την οικονομία, την απασχόληση, την αγορά εργασίας και την κοινωνική συνοχή και β) στη σημασία της εκπαίδευσης για την υποστήριξη και προώθηση των στόχων της πολιτικής ενοποίησης (Ευρωπαϊκή ταυτότητα, ευρωπαίος πολίτης) και τη διατήρηση της πολιτισμικής κληρονομιάς και των αξιών του ευρωπαϊκού πολιτισμού.

2.2. Η Διαμόρφωση της εκπαιδευτικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης από τις πρώτες Ιδρυτικές Συνθήκες μέχρι το 2000.

Το γενικότερο ενδιαφέρον της Ένωσης στα πρόδρομα σχήματα ΕΚΑΧ,ΕΟΚ,ΕΚΑΕ για την εκπαίδευση κατά την περίοδο 1957-1976 ήταν περιορισμένο. Η εκπαίδευση δεν συμπεριλαμβανόταν στις άμεσες προτεραιότητές της και τα θεσμικά της όργανα δεν ήταν εξουσιοδοτημένα να δραστηριοποιηθούν στον τομέα της εκπαίδευσης (Γκόβαρης & Ρουσσάκης,2008). Στις ιδρυτικές συνθήκες της ΕΕ, και κατά κύριο λόγο πριν από τη Συνθήκη του Μάαστριχτ, το ζήτημα της εκπαίδευσης εμφανίζεται πρωτίστως ως μια πολιτική που συμβάλλει στην εγκαθίδρυση μιας κοινής εσωτερικής αγοράς, και λιγότερο ως μια πολιτική που συμβάλλει στην προώθηση κοινών πολιτικών και πολιτισμικών στόχων (Μοσχονάς ,1999). Πιο συγκεκριμένα, στη Συνθήκη της ΕΚΑΧ, στο άρθρο 56, αναφέρεται η

δέσμευση της Κοινότητας να χρηματοδοτήσει την επαγγελματική κατάρτιση και επανεπίδευση των εργατών που θα υποχρεωθούν να αλλάξουν εργασία λόγω της εισαγωγής νέων τεχνολογιών και μεθόδων οργάνωσης στις βιομηχανίες άνθρακα και χάλυβα και της συνακόλουθης μείωσης των θέσεων εργασίας (Μοσχονάς,1999) .

Στη Συνθήκη της ΕΟΚ, οι διατάξεις που αναφέρονται στην εκπαίδευση προσπαθούν να ενισχύσουν το πλαίσιο εγκαθίδρυσης μιας κοινής αγοράς.(Μοσχονάς, 1999) Συγκεκριμένα:

- Στο άρθρο 41 τονίζεται η ανάγκη ενός αποτελεσματικού συντονισμού των προσπαθειών των κρατών – μελών στο ζήτημα της επαγγελματικής εκπαίδευσης, της έρευνας και της διάδοσης γεωργικής τεχνογνωσίας, έτσι ώστε να επιτευχθούν οι στόχοι της κοινής αγροτικής πολιτικής.
- Στο άρθρο 57 τονίζεται η ανάγκη λήψης μέτρων για την αμοιβαία αναγνώριση τίτλων σπουδών, πιστοποιητικών και διπλωμάτων με σκοπό να διευκολυνθεί η ανάληψη και η άσκηση μη μισθωτών δραστηριοτήτων.
- Στο άρθρο 128 αναφέρεται ακόμα, η ανάγκη θέσπισης κοινής πολιτικής επαγγελματικής εκπαίδευσης, ικανής να συμβάλλει στην αρμονική ανάπτυξη τόσο των εθνικών οικονομιών, όσο και της κοινής αγοράς.

Το εν λόγω άρθρο, το οποίο είχε ενταχθεί στις «Κοινωνικές Διατάξεις» της Συνθήκης, αποτέλεσε, κατά τον Ζμα (2007), τη νομική βάση στήριξης των εκπαιδευτικών πρωτοβουλιών μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1990. Η ως άνω ένταξη, άλλωστε, του συγκεκριμένου άρθρου στον τομέα Κοινωνικής Πολιτικής της ΕΟΚ, έδειχνε με σαφήνεια την κατεύθυνση που θα έπαιρνε στη συνέχεια η ευρωπαϊκή εκπαιδευτική πολιτική, η οποία θα λειτουργούσε με την πάροδο του χρόνου, πρωτίστως, ως πολιτική κοινωνικής συνοχής και απασχόλησης.

➤ Με το άρθρο 123, τέλος, ιδρύθηκε το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, για τη χρηματοδότηση, μεταξύ άλλων, και δραστηριοτήτων που αφορούσαν στους παραπάνω στόχους για την επαγγελματική εκπαίδευση.

Σύμφωνα ,λοιπόν, με τη Συνθήκη της Ρώμης η τότε ΕΟΚ δεν είχε αρμοδιότητες συνολικά για το χώρο της εκπαίδευσης, αλλά μόνο για το χώρο της επαγγελματικής κατάρτισης (Σταμέλος & Βασιλόπουλος,2004). Ο βασικός προσανατολισμός της Ένωσης στην επαγγελματική κατάρτιση κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου- ιδιαίτερα στην αρχή αυτής- σχετίζεται με το γεγονός ότι τα ιδρυτικά κράτη μέλη όρισαν αρχικά την οικονομική και την κοινωνική ολοκλήρωση

ως το ίδιο σημαντικές. Στο πλαίσιο αυτού του αρχικού στόχου της κοινωνικής ολοκλήρωσης, στόχος που παραμελήθηκε λόγω μετατόπισης στο οικονομικό ενδιαφέρον, η επαγγελματική κατάρτιση θα λειτουργούσε ως βασικός μοχλός κοινωνικής ενσωμάτωσης των νέων (Γκόβαρης & Ρουσσάκης, 2008).

Σημαντικό ρόλο στη χάραξη εκπαιδευτικής πολιτικής στα τέλη της δεκαετίας του 1980 διαδραμάτισε το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΔΕΚ) και η νομολογία του (Σταμέλος & Βασιλόπουλος, 2004). Παρότι η παιδεία, με τη στενή της έννοια, είχε θεωρηθεί από τους ιδρυτές της Ευρωπαϊκής Κοινότητας ότι ενέπιπτε στην εθνική αρμοδιότητα των κρατών μελών ,μέσω της νομολογίας, πήρε μια άλλη όψη διεισδύοντας στο πεδίο εφαρμογής της Συνθήκης της Ρώμης (Περράκης, 1988). Οι αποφάσεις του ΔΕΚ άσκησαν έμμεσα σημαντική επιρροή στην άσκηση εκπαιδευτικής πολιτικής επιτρέποντας και εντάσσοντας την άσκησή της στο πλαίσιο των τότε ευρύτερων οικονομικών και πολιτικών στόχων της Κοινότητας (Slee-Weiner-Tomlinson, 1998). Μια σειρά από αποφάσεις του ΔΕΚ, που αφορούσαν θέματα επαγγελματικής εκπαίδευσης, (Forchieri, Gravier, Bara) δημιούργησαν το απαραίτητο νομικό πλαίσιο στήριξης της Κοινότητας για την εφαρμογή προγραμμάτων δράσης στο χώρο της εκπαίδευσης και της κατάρτισης.

Αν και οι στόχοι ίδρυσης της ΕΟΚ , λοιπόν, ήταν καθαρά οικονομικοί, και με αυτό το σκεπτικό τα εθνικά συστήματα παιδείας δεν θίγονταν στην εν λόγω Συνθήκη, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο ερμηνεύοντας, σε δυο αποφάσεις του, διασταλτικά την έννοια της επαγγελματικής εκπαίδευσης, ενέταξε τα Πανεπιστήμια στους φορείς που θίγονταν από το άρθρο 128 της Συνθήκης ΕΟΚ (Τσαούσης, 2004). Συγκεκριμένα, σύμφωνα με την απόφαση της 13.2.1985 (υπόθεση Gravier): *«Κάθε μορφή εκπαίδευσης που προετοιμάζει για την απόκτηση τυπικού προσόντος για συγκεκριμένο επάγγελμα ή απασχόληση ή που παρέχει την ιδιαίτερη ικανότητα για την άσκηση του εν λόγω επαγγέλματος ή της εν λόγω απασχόλησης περιλαμβάνεται στην επαγγελματική εκπαίδευση ανεξαρτήτων της ηλικίας ή του επιπέδου κατάρτισεως των μαθητών ή φοιτητών, ακόμα και αν το πρόγραμμα διδασκαλίας περιλαμβάνει τμήμα της γενικής εκπαίδευσης»* (Τσαούσης, 2004, σ.233).

Στις 9 Φεβρουαρίου 1976, ψηφίστηκε από τα Ευρωπαϊκά όργανα το «Πρόγραμμα Δράσης της Κοινότητας για την εκπαίδευση». Σε αυτό προβλέπεται ότι το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και οι Υπουργοί Παιδείας των κρατών-μελών θα συνέρχονται σε τακτά χρονικά διαστήματα για να συζητούν, να παρακολουθούν την

πρόοδο, να εξετάζουν τις πολιτικές και να ορίζουν στόχους αναφορικά με τα παρακάτω πεδία δράσης:(Νικολάου, 2008)

- α. Την πολιτιστική και επαγγελματική κατάρτιση των πολιτών των κρατών- μελών
  - β. Τη βελτίωση της σχέσης και συνεργασίας μεταξύ των εκπαιδευτικών συστημάτων
  - γ. Τη συλλογή σχετικών στατιστικών ερευνών και μελετών τεκμηρίωσης
  - δ. Τη συνεργασία στον τομέα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης
  - ε. Την ενίσχυση της διδασκαλίας ξένων γλωσσών
- στ. Την εξασφάλιση ισότητας ευκαιριών για επαγγελματική εκπαίδευση

Παράλληλα, ορίστηκαν οι τρεις αρχές της συνεργασίας των κρατών- μελών στον τομέα της εκπαίδευσης οι οποίες αποτέλεσαν, κατά τον Μοσχονά, και τη βάση για την ανάπτυξη της πολιτικής-πολιτισμικής διάστασης στην εκπαίδευση:

- α) η αρχή της ιδιαιτερότητας του τομέα της εκπαίδευσης, με την οποία τονίζεται ότι ένα πρόγραμμα συνεργασίας στον τομέα της εκπαίδευσης, αν και αντικατοπτρίζει την εναρμόνιση των οικονομικών και κοινωνικών πολιτικών της κοινότητας, πρέπει να σέβεται και να προσαρμόζεται στους ιδιαίτερους στόχους και τα χαρακτηριστικά αυτού του τομέα
- β) η αρχή της πολλαπλότητας του τομέα της εκπαίδευσης, βάσει της οποίας η εκπαίδευση δεν πρέπει να θεωρείται απλώς ένα στοιχείο της οικονομικής ζωής
- γ) η αρχή της ατομικότητας των κρατών-μελών, βάσει της οποίας, οποιαδήποτε συνεργασία στον συγκεκριμένο τομέα πρέπει να λαμβάνει υπόψη τις πολιτισμικές ιδιαιτερότητες των κρατών-μελών και την ποικιλία των εκπαιδευτικών συστημάτων.

Στο Ψήφισμα της 24ης Μαΐου 1988 τίθενται για πρώτη φορά σε επίπεδο Κοινότητας οι έννοιες της « Ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση» και της «Ευρωπαϊκής ταυτότητας». Το εν λόγω ψήφισμα είχε θέμα: «Σχετικά με την Ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση» και με αυτό δρομολογήθηκαν προγράμματα ανταλλαγών προσωπικού και συνεργασίας όπως και τα προγράμματα «Erasmus», «Lingua», «Commet», και «Νεολαία για την Ευρώπη» (Νικολάου, 2008).Το συγκεκριμένο ψήφισμα, το οποίο κατά τον Δαμανάκη χαρακτηρίζεται από Ευρωκεντρισμό, καλούνται να εφαρμόσουν στα όρια των δικών τους εκπαιδευτικών πολιτικών και δομών τα κράτη-μέλη προκειμένου να επιτευχθούν οι παρακάτω στόχοι:

α) να καλλιεργηθεί στους νέους μια αίσθηση ευρωπαϊκής ταυτότητας στη βάση ενός κοινού ευρωπαϊκού πολιτισμού και σύμφωνα με τις αρχές της δημοκρατίας, της ισότητας, της κοινωνικής δικαιοσύνης και του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, β) να γνωστοποιηθούν τα πλεονεκτήματα που παρέχει η κοινότητα και να προετοιμαστούν οι νέοι να λάβουν μέρος στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της και γ) να εμπλουτιστούν οι γνώσεις των νέων γύρω από την κοινότητα και τα κράτη-μέλη σε οικονομικά, κοινωνικά, πολιτικά, πολιτισμικά και ιστορικά θέματα.

Στο ψήφισμα τονίζεται ότι οι παραπάνω στόχοι επιτυγχάνονται μέσω της ενίσχυσης της Ευρωπαϊκής Διάστασης στα σχολικά προγράμματα και στο παιδαγωγικό και διδακτικό υλικό, μέσω της κατάλληλης κατάρτισης και επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών, αλλά και μέσω της ενίσχυσης των επαφών μεταξύ εκπαιδευτικών και μαθητών από διαφορετικές χώρες-μέλη της Κοινότητας (Δαμανάκης,1993) Στο κείμενο υπάρχει, έστω και αμυδρά, η παραδοχή μιας ευρωπαϊκής ταυτότητας η οποία γίνεται προσπάθεια να ενισχυθεί στις επόμενες γενεές.

Περαιτέρω, με το «Υπόμνημα για την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα», το οποίο υποβλήθηκε στα τέλη του 1991 στο Συμβούλιο Υπουργών Παιδείας της Κοινότητας από την Επιτροπή, δινόταν ιδιαίτερη έμφαση στην «Ευρωπαϊκή Διάσταση στην Εκπαίδευση» καθώς η επιτυχία της εσωτερικής αγοράς θεωρήθηκε στενά συνδεδεμένη με την κινητικότητα, δηλ. με άτομα που έχουν ικανότητα να δρουν πέρα από εθνικά και πολιτιστικά σύνορα. Η Ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση θεωρήθηκε, ως εκ τούτου, απαραίτητη για κοινωνικούς, πολιτιστικούς, πολιτικούς αλλά και οικονομικούς λόγους (Νικολάου, 2008).

Στην «Λευκή Βίβλο για την Ανάπτυξη, ανταγωνιστικότητα και εργασία» το 1993, ο Jacques Delors τόνισε την ανάγκη προσαρμογής των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης στη λογική της Δια Βίου Μάθησης, καθώς θεωρούσε τα δυο αυτά πεδία κρίσιμα στην αντιμετώπιση των προκλήσεων σε ζητήματα απασχόλησης, όπως και σε ζητήματα ανάπτυξης και ανταγωνιστικότητας, ποντάροντας στο ότι «η Δια Βίου Μάθηση» θα αποτελούσε τον «κυρίαρχο στόχο στον οποίο οι εθνικές εκπαιδευτικές κοινότητες των Κρατών- μελών θα έπρεπε να συνεισφέρουν». Βάσει της ίδιας λογικής, το 1996 ανακηρύχθηκε ως «Ευρωπαϊκό έτος Δια Βίου Μάθησης»(Papi, 2011) .

Συνθήκη-σταθμός για την εκπαιδευτική πολιτική της Ευρωπαϊκής Κοινότητας θεωρήθηκε η «Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση» (Συνθήκη Μάαστριχτ) η οποία ψηφίστηκε στο Μάαστριχτ το 1992. Με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ η εκπαιδευτική πολιτική της ΕΕ θεμελιώθηκε, για πρώτη φορά, σε νομικές βάσεις (Νικολάου, 2008), ενώ επισημοποιήθηκε η δυνατότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης να δραστηριοποιείται και σε θέματα γενικής παιδείας και πολιτισμού (Ζμας, 2007). Συγκεκριμένα, στο άρθρο 3, σημείο ο) της Συνθ. ΕΕ, όπου αναφέρονται οι περιοχές δράσης της ΕΕ., γίνεται αναφορά στη συμβολή σε μια παιδεία και κατάρτιση υψηλού επιπέδου, καθώς και στην ανάπτυξη των πολιτισμών των κρατών- μελών. Επιπλέον, για πρώτη φορά σε ιδρυτική συνθήκη τίγονται εκπαιδευτικά ζητήματα που δεν αφορούν αμιγώς την επαγγελματική εκπαίδευση (Ζμας, 2007). Το νομικό πλαίσιο της εκπαιδευτικής πολιτικής της Κοινότητας για την εκπαίδευση ορίζεται στον Τίτλο VIII «Κοινωνική πολιτική, Παιδεία, Επαγγελματική Εκπαίδευση και Νεολαία» με τρία βασικά κεφάλαια:

1. Κοινωνικές διατάξεις (αρθρ. 117-122)
2. Το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (αρ. 123-125)
3. Παιδεία, Επαγγελματική Εκπαίδευση και Νεολαία (αρ. 126 και 127)

Ακόμα, στον Τίτλο IX «Πολιτισμός» της Συνθήκης για την ΕΕ, περιλαμβάνεται το αρ. 128, το οποίο αναφέρεται στις δράσεις και τους στόχους της Κοινότητας αναφορικά με την προστασία και διάδοση της Ιστορίας και του Πολιτισμού των κρατών-μελών.

Στο Κεφάλαιο 3 του Τίτλου VIII, με τίτλο «Παιδεία, Επαγγελματική εκπαίδευση και Νεολαία», περιλαμβάνονται τα σχετικά με την εκπαίδευση άρθρα 126 και 127 Συνθ. ΕΕ, τα οποία αφορούν αποκλειστικά στους στόχους, τις δράσεις, τις συνεργασίες και στον τρόπο λήψης αποφάσεων σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, στον τομέα της εκπαίδευσης. Συγκεκριμένα:

Στο αρ. 126, παρ.1, αναφέρεται η υποχρέωση της Κοινότητας να συμβάλλει στην ανάπτυξη παιδείας υψηλού επιπέδου, ενθαρρύνοντας τη συνεργασία των κρατών- μελών, υποστηρίζοντας και συμπληρώνοντας τις δράσεις τους, σεβόμενη πλήρως, αφενός την αρμοδιότητα των κρατών-μελών να ορίζουν το περιεχόμενο και τον τρόπο οργάνωσης του εκπαιδευτικού τους συστήματος, και αφετέρου τη γλωσσική και πολιτισμική τους ποικιλομορφία.

Στην παρ.2 του ίδιου άρθρου, αναπτύσσονται οι στόχοι της Κοινότητας: α) να αναπτύσσει την Ευρωπαϊκή Διάσταση στην Εκπαίδευση, β) να ευνοεί την κινητικότητα φοιτητών και εκπαιδευτικών, μεταξύ άλλων και μέσω της ακαδημαϊκής αναγνώρισης διπλωμάτων και περιόδων σπουδών, γ) να προωθεί τη συνεργασία μεταξύ εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, δ) να αναπτύσσει την ανταλλαγή πληροφοριών και εμπειριών για τα κοινά προβλήματα των εκπαιδευτικών συστημάτων των κρατών μελών και ε) να ενθαρρύνει την εξ' αποστάσεως εκπαίδευση.

Στην παρ. 3 του ίδιου άρθρου, ενθαρρύνεται η συνεργασία της Κοινότητας με τρίτες χώρες και αρμόδιους διεθνείς οργανισμούς σε θέματα Παιδείας, και ειδικότερα με το Συμβούλιο της Ευρώπης.

Τέλος, το άρθρο 128 της Συνθήκης ΕΕ αναφέρεται σε ζητήματα πολιτισμού και συγκεκριμένα περιγράφεται η συμβολή της Κοινότητας στην ανάπτυξη των πολιτισμών των κρατών μελών και στην υποχρέωσή της να σέβεται την εθνική και περιφερειακή πολυμορφία τους, ενώ ταυτόχρονα προβάλλει την κοινή πολιτιστική κληρονομιά.

Στην παρ.2 του ίδιου άρθρου αναφέρονται οι τομείς και ο σκοπός της δράσης της Κοινότητας όσον αφορά στον πολιτισμό και συγκεκριμένα αναγράφεται ότι η δράση της Κοινότητας αποσκοπεί στην ενθάρρυνση της συνεργασίας μεταξύ κρατών μελών και ότι η ίδια υποστηρίζει και συμπληρώνει τη δράση τους στους τομείς της βελτίωσης της γνώσης και της διάδοσης του πολιτισμού και της ιστορίας των ευρωπαϊκών λαών, της διατήρησης και προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς ευρωπαϊκής σημασίας, στηρίζει τις μη εμπορικές πολιτιστικές ανταλλαγές, και την καλλιτεχνική και λογοτεχνική δημιουργία, συμπεριλαμβανομένου του οπτικοακουστικού τομέα.

Στην παρ. 3. του ίδιου, αναφέρεται η ενθάρρυνση της συνεργασίας στον τομέα του πολιτισμού, με τρίτες χώρες και διεθνείς οργανισμούς, όπως το Συμβούλιο της Ευρώπης. Στην παρ. 4. τονίζεται ότι η Κοινότητα λαμβάνει υπόψη της τις πολιτιστικές πτυχές όταν αναλαμβάνει δράση, δυνάμει άλλων διατάξεων της παρούσας συνθήκης. Τέλος, στην παρ. 5, παρουσιάζεται ο τρόπος λήψης αποφάσεων σε ζητήματα πολιτισμού, ενώ τονίζεται και εδώ, όπως και στον τομέα της εκπαίδευσης, ότι η Κοινότητα θεσπίζει δράσεις ενθάρρυνσης, χωρίς να εναρμονίζει τις νομοθετικές και κανονιστικές διατάξεις των κρατών μελών.

Τα άρθρα 126 και 127 Συνθ. ΕΕ αποτέλεσαν, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, τη νομική βάση στήριξης της επίσημης εκπαιδευτικής πολιτικής της ΕΕ (Δαμανάκης, 1993,σσ.32-50).

2.3. Η Διαμόρφωση της εκπαιδευτικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης από το 2000 και μετά.

Στο έκτακτο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο το Μάρτιο του 2000 στη Λισσαβόνα αποφασίστηκε ένα πρόγραμμα στρατηγικών στόχων - η λεγόμενη «στρατηγική της Λισσαβόνας»- που όφειλε να επιτύχει η Ένωση μέχρι το 2010 ,έτσι ώστε να καταστεί "η πλέον ανταγωνιστική οικονομία του κόσμου"(Γκόβαρης & Ρουσσάκης, 2008).Η ως άνω στόχευση συνέβαλε καθοριστικά στη διαμόρφωση της εκπαιδευτικής πολιτικής της ΕΕ κατά τη δεκαετία 2000-2010. Στην εν λόγω πολιτική, κυρίαρχη παραδοχή ήταν πως «η εκπαίδευση και η κατάρτιση κατέχουν ένα σημαντικό ρόλο στη δημιουργία των απαραίτητων προϋποθέσεων για την επιτυχία του συνολικού στόχου»(Παπαδάκης, 2007).

Επιπλέον, οι γενικότεροι στόχοι του εγχειρήματος κινούνταν στα πλαίσια της διευρυμένης παροχής ευκαιριών εκπαίδευσης και κατάρτισης για τη Δια Βίου μάθηση, της διασφάλισης ευελιξίας και προσαρμοστικότητας της εκπαίδευσης με βάση τις μεταβαλλόμενες ανάγκες της σύγχρονης οικονομίας όπως και της συνεργασίας για το σχεδιασμό και την υλοποίηση καινοτόμων πολιτικών με την «Ανοιχτή Μέθοδο Συντονισμού» μεταξύ των κρατών- μελών. (Παπαδάκης, 2007).Η αναγκαιότητα υιοθέτησης και υλοποίησης ενός τέτοιου προγράμματος σχετιζόταν άμεσα με την πρόκληση για ποιοτική ανανέωση της Ένωσης στο ρεύμα των εξελίξεων που δημιουργούσαν η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας και η αυξανόμενη σημασία των τεχνολογιών των πληροφοριών και των επικοινωνιών (ΤΠΕ) (Γκόβαρης & Ρουσσάκης, 2008).

Οι παραπάνω στόχοι συνδέονται άλλωστε και με τη μετεξέλιξη της κοινωνίας της εποχής μας από βιομηχανική σε «Κοινωνία της Γνώσης». Με την έννοια «Κοινωνία της Γνώσης» περιγράφονται και αναλύονται, τόσο στον δημόσιο πολιτικό όσο και στον επιστημονικό λόγο, οι αλλαγές που έχουν επιφέρει κυρίως οι νέες τεχνολογίες της πληροφορίας και της επικοινωνίας στα βασικά δομικά γνωρίσματα των σύγχρονων δυτικών κοινωνιών και υπογραμμίζεται ταυτόχρονα ο ρόλος της γνώσης στην ολοένα και αυξανόμενη σημασία του τεταρτογενή τομέα παραγωγής (τομέας παροχής υπηρεσιών). Η γνώση αποτελεί σήμερα τον τέταρτο -μαζί με την εργασία, το κεφάλαιο και τη φύση- σημαντικότερο παράγοντα εξέλιξης των διαδικασιών παραγωγής. Η γνώση ωστόσο, δεν αποτελεί μόνο έναν πόρο οικονομικής ανάπτυξης αλλά και μια σημαντική προϋπόθεση κοινωνικής δράσης των υποκειμένων, μια βασική προϋπόθεση συμμετοχής τους στο ευρύτερο κοινωνικοπολιτισμικό γίγνεσθαι (Ρουσσάκης & Γκόβαρης, 2008). Από αυτή τη σκοπιά, η «Κοινωνία της Γνώσης» μπορεί να ορισθεί ως μια κατεξοχήν «Κοινωνία της Παιδείας και της Εκπαίδευσης» καθώς το ζητούμενο δεν απλά η μετάδοση πληροφοριών, αλλά η καλλιέργεια των ατομικών ικανοτήτων για την αποτελεσματική και δημιουργική χρήση της γνώσης μέσα στην πλουραλιστική παγκοσμιοποιημένη κοινωνία μας.

Έτσι, στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Στοκχόλμης, το Μάρτιο του 2001, ορίστηκαν συγκεκριμένοι στόχοι για την επίτευξη του φιλόδοξου εγχειρήματος της στρατηγικής της Λισαβόνας από τα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης των χωρών-μελών, καθιερώθηκε η πρόσβαση σε υπηρεσίες προσανατολισμού, ενώ έγινε προσπάθεια για εξασφάλιση της ποιότητας των υπηρεσιών και διευκόλυνση της κινητικότητας φοιτητών και εργαζομένων στην Ευρώπη. Στο εν λόγω Συμβούλιο, καθορίστηκε ένα σύστημα τριών βασικών στρατηγικών στόχων με 13 επιμέρους κεντρικές στοχεύσεις για τα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης, ως εξής: (Παπαδάκης, 2007)

Στρατηγικός στόχος 1: Βελτίωση ποιότητας και αποδοτικότητας των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης υπό το πρίσμα των απαιτήσεων της κοινωνίας της γνώσης.

Στόχος 1.1: Βελτίωση εκπαίδευσης και κατάρτισης για εκπαιδευτές και εκπαιδευόμενους

Στόχος 1.2: Ανάπτυξη δεξιοτήτων για την κοινωνία της γνώσης

Στόχος 1.3: πρόσβαση στις νέες τεχνολογίες για όλους

Στόχος 1.4: Αύξηση εισακτέων στις θετικές επιστήμες και στις τεχνικές σπουδές

Στόχος 1.5: Βέλτιστη αξιοποίηση των υπαρχόντων πόρων

Στρατηγικός στόχος 2: Προσβασιμότητα όλων στα συστήματα εκπαίδευσης υπό το πρίσμα της Δια Βίου Μάθησης, ενίσχυση απασχολησιμότητας και επαγγελματικής ανέλιξης όπως και της ενεργού συμμετοχής στην Κοινωνία των Πολιτών με ταυτόχρονη ενθάρρυνση της κοινωνικής συνοχής και της παροχής ίσων ευκαιριών σε όλους.

Στόχος 2.1: Ανοιχτό μαθησιακό περιβάλλον

Στόχος 2.2: Ελκυστικότητα στην κάθε είδους μάθηση

Στόχος 2.3: Υποστήριξη της ενεργού συμμετοχής, ίσων ευκαιριών και κοινωνικής συνοχής.

Στρατηγικός στόχος 3: Άνοιγμα των εκπαιδευτικών συστημάτων και συστημάτων κατάρτισης στο διεθνές περιβάλλον και απόκριση στη βασική ανάγκη να ενισχυθεί η σύνδεση κοινωνίας και απασχόλησης και να εκπληρωθούν οι απαιτήσεις που προκύπτουν από την παγκοσμιοποίηση.

Στόχος 3.1: Ενδυνάμωση της σχέσης απασχόλησης, έρευνας και διευρυσμένης κοινωνίας

Στόχος 3.2: Δημιουργία επιχειρηματικού πνεύματος

Στόχος 3.3: Βελτίωση των συνθηκών εκμάθησης ξένων γλωσσών

3.4. Αύξηση κινητικότητας και ανταλλαγών

3.5. Ενίσχυση της ευρωπαϊκής συνεργασίας.

Το εν λόγω πλαίσιο στρατηγικών και επιμέρους μειζόνων στοχεύσεων, εξελίχθηκε στο πρώτο επίσημο έγγραφο που όρισε τις κατευθυντήριες γραμμές μιας ολόκληρης κοινοτικής προσέγγισης στις εθνικές εκπαιδευτικές πολιτικές των κρατών-μελών.(Παπαδάκης, 2007). Στους ως άνω στόχους βασίστηκε το πρόγραμμα-πλαίσιο εργασίας για την ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Εκπαιδευτικής Πολιτικής εντός του πλαισίου της Λισαβόνας, το οποίο ονομάστηκε «Education & Training 2010». Το εν λόγω πρόγραμμα ξεκίνησε, πρακτικά, το 2001 με την ενεργοποίηση τριών μειζόνων στοχεύσεων: α) ανάπτυξη δεξιοτήτων για την Κοινωνία της Γνώσης, β) ενίσχυση των μαθηματικών και των θετικών επιστημών στα εκπαιδευτικά προγράμματα και γ) Αξιοποίηση των Νέων Τεχνολογιών, ενώ το 2002 άρχισαν να αναπτύσσονται δράσεις και στην κατεύθυνση των υπόλοιπων 10 στοχεύσεων της Στοκχόλμης. Το πρόγραμμα εργασίας «Education & Training 2010» εδράζεται αφενός στην «Ανοιχτή Μέθοδο Συντονισμού», προκειμένου να επιτευχθεί η σύγκλιση των εθνικών πολιτικών με

βάση τους κοινούς στόχους, και αφετέρου στη χρήση εμπειρικά εδραιωμένων δεικτών. καθιερώνονται συγκεκριμένες τιμές-στόχοι (indicators & benchmarks) στους οποίους προσβλέπει η κοινότητα σε βάθος χρόνου:(Παπαδάκης, 2007)

- Μείωση της πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου σε 10%, μέχρι το 2010,
- Μείωση κατά 20% των ατόμων ηλικίας 15 ετών με χαμηλές επιδόσεις στην ανάγνωση και γραφή,
- Ολοκλήρωση ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης από το 85% των ατόμων ηλικίας 22 ετών,
- Αύξηση κατά 15% των ατόμων που φοιτούν σε μαθηματικά, θετικές επιστήμες και τεχνολογικές σπουδές με παράλληλη μείωση της ανισορροπίας των φύλων,
- Τουλάχιστον το 12,5% του πληθυσμού των ενηλίκων σε ηλικία εργασίας να λαμβάνει μέρος στη Δια Βίου Μάθηση.

Με τη «Διακήρυξη της Κοπεγχάγης» (2002) και τη «Διαδικασία της Κοπεγχάγης» επιδιώχθηκαν η ενίσχυση της συνεργασίας σε ζητήματα επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, η εφαρμογή των στρατηγικών δια βίου μάθησης και η συνέχιση των προτάσεων και προγραμμάτων δράσης για την κινητικότητα.

Το 2004, η κοινή ενδιάμεση έκθεση του Συμβουλίου Παιδείας και της Επιτροπής για την εφαρμογή της στρατηγικής της Λισαβόνας, την πρόοδο, δηλαδή, του προγράμματος «Education and Training 2010», η οποία είχε τίτλο: «Εκπαίδευση και κατάρτιση 2010- επείγουσα ανάγκη μεταρρυθμίσεων για να επιτύχει η στρατηγική της Λισαβόνας», επικεντρώθηκε στην ενεργοποίηση τριών αξόνων: α) ουσιαστική πραγμάτωση της Δια Βίου Μάθησης β) δημιουργία ενός ευρωπαϊκού πλαισίου προσόντων για την ενίσχυση του Ευρωπαϊκού χώρου εκπαίδευσης και κατάρτισης γ) αύξηση της κινητικότητας με ενίσχυση της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση

Με το Συμβούλιο της 23ης Φεβρουαρίου 2006 καθορίστηκαν οι βασικές ικανότητες και δεξιότητες των ατόμων στην «Κοινωνία της Γνώσης»:(Νικολάου, 2008)

- Καλή επικοινωνία στη μητρική γλώσσα
- Καλή επικοινωνία στις ξένες γλώσσες

- Μαθηματική ικανότητα και βασικές δεξιότητες στην Επιστήμη και την Τεχνολογία
- Ψηφιακή ικανότητα
- Μεθοδολογία της μάθησης
- Κοινωνικές ικανότητες και ενεργός συμμετοχή στην κοινωνία και στα κοινά
- Πρωτοβουλία και επιχειρηματικότητα
- Πολιτισμική συνείδηση και πολιτιστική έκφραση

Στην κοινή ενδιάμεση έκθεση του Συμβουλίου Παιδείας και της Επιτροπής για το 2006 σχετικά με την πρόοδο του προγράμματος «Education and Training 2010», με τίτλο: «*Εκσυγχρονισμός της εκπαίδευσης και της κατάρτισης: μια συμβολή ζωτικής σημασίας στην ευημερία και την κοινωνική συνοχή στην Ευρώπη*» διαπιστώνονταν τα παρακάτω:(Νικολάου, 2008)

α) σε εθνικό επίπεδο είχε σημειωθεί πρόοδος στον καθορισμό στρατηγικών για τη Δια Βίου Μάθηση και στις μεταρρυθμίσεις στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, παρατηρήθηκε βελτίωση του κύρους της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Διάστασης, με παράλληλη αύξηση των δαπανών για την εκπαίδευση.

β) σε ευρωπαϊκό επίπεδο διαπιστώθηκε πως είχε προχωρήσει η ανάπτυξη ενός Ευρωπαϊκού Πλαισίου Προσόντων με αποτέλεσμα την ενίσχυση του Ενιαίου Ευρωπαϊκού Χώρου Εκπαίδευσης και Κατάρτισης.

Η έκθεση τόνιζε, πάντως, την ανάγκη επιτάχυνσης των μεταρρυθμίσεων και ενίσχυσης της ισότητας των ευκαιριών πρόσβασης στην εκπαίδευση και κατάρτιση όπως και του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Μοντέλου, προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος της Στρατηγικής της Λισαβόνας (Νικολάου, 2008).

Επιπλέον, με την Εαρινή Σύνοδό, τον Μάιο του 2006, το Συμβούλιο Παιδείας ενέκρινε τα βασικά συμπεράσματα της ανακοίνωσης της Επιτροπής σχετικά με την υλοποίηση ενός «Ευρωπαϊκού Δείκτη Γλωσσικών Γνώσεων», τονίζοντας, παράλληλα, τη σημασία του σεβασμού της γλωσσικής πολυμορφίας, για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Το Συμβούλιο παρατήρησε ακόμα την ανάγκη ενίσχυσης, αφενός της ανεπίσημης και άτυπης μάθησης, και αφετέρου των συμπράξεων τυπικής-άτυπης εκπαίδευσης στον τομέα της Νεολαίας. Τέλος, επισημάνθηκε η ανάγκη ανάπτυξης ενός στοιχείου συγκρίσιμου και διαφανούς στο Europass που θα προσδιορίζει και θα αναγνωρίζει το επίπεδο των δεξιοτήτων που οι νέοι έχουν αποκτήσει μέσω μορφών άτυπης εκπαίδευσης.

Στη Σύνοδο του Συμβουλίου Παιδείας, η οποία πραγματοποιήθηκε στις 15-16 Νοεμβρίου 2007, τα κράτη- μέλη συμφώνησαν σε μια κοινή ορολογία για τα επαγγελματικά προσόντα, βάσει της οποίας θεσπίστηκε το «Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Επαγγελματικών Προσόντων για τη Δια Βίου Μάθηση». Εγκρίθηκαν ακόμα, από όλους, τα συμπεράσματα για τη «Βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών» και για την επιτάχυνση των ενεργειών με χρήση όλων των μέσων που παρέχει η ΕΕ. Επιπλέον, εκδόθηκαν δυο ψηφίσματα, μέσω των οποίων α) ορίστηκαν η εκπαίδευση και κατάρτιση ως βασικά εργαλεία για την επίτευξη των στόχων της στρατηγικής της Λισαβόνας και β) ορίστηκαν οι νέες δεξιότητες που θα πρέπει να αποκτήσουν οι Ευρωπαίοι για τις νέες θέσεις εργασίας στην Κοινωνία της Γνώσης. Τέλος, τονίστηκε η ανάγκη προώθησης της πολυγλωσσίας με συγκεκριμένα μέτρα, όπως και η ανάγκη εκσυγχρονισμού των Πανεπιστημίων και υποστήριξης των φοιτητών που προέρχονται από μειονεκτικά κοινωνικοοικονομικά περιβάλλοντα.

Στην τρίτη, κατά σειρά, ενδιαμέση έκθεση του Συμβουλίου και της Επιτροπής για το πρόγραμμα «Εκπαίδευση και κατάρτιση 2010», η οποία εγκρίθηκε από το Συμβούλιο τον Φεβρουάριο του 2008 και είχε τίτλο «Παροχή Δια Βίου Μάθησης για γνώση, δημιουργικότητα και καινοτομία», εξετάστηκε η πρόοδος που είχε σημειωθεί αναφορικά με τους στόχους του προγράμματος και παράλληλα, προτείνονταν μέτρα στους τομείς που η πρόοδος δεν ήταν ικανοποιητική. Τα μέτρα που θα έπρεπε να ληφθούν αφορούσαν στη βελτίωση τριών, συγκεκριμένα, τομέων:

α) επίπεδο δεξιοτήτων, β) στρατηγικές Δια Βίου Μάθησης και γ) εκπαίδευση- έρευνα- καινοτομία (Νικολάου, 2008). Στη συγκεκριμένη Σύνοδο εγκρίθηκε και το «Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Επαγγελματικών Προσόντων για τη Δια Βίου Μάθηση», βάσει του οποίου παρέχονται κοινοί όροι περιγραφής προσόντων με τη μορφή περιγραφικών δεικτών (γνώσεις, δεξιότητες, ικανότητες) που ορίζουν οκτώ επίπεδα στο Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Επαγγελματικών Προσόντων.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι απόψεις που διατυπώθηκαν από το εν λόγω Συμβούλιο, αναφορικά με τον διαπολιτισμικό διάλογο και τη Νεολαία, στα πλαίσια του «Ευρωπαϊκού Έτους Διαπολιτισμικού Διαλόγου 2008». Συγκεκριμένα, για την ενίσχυση του διαπολιτισμικού διαλόγου προτάθηκαν τα εξής:

α. Η ευαισθητοποίηση όλων των πολιτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης στη σημασία συμμετοχής στο διαπολιτισμικό διάλογο.

β.Ο εντοπισμός, ανταλλαγή και προβολή των βέλτιστων πρακτικών προώθησης διαπολιτισμικού διαλόγου σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση, ιδίως μεταξύ νέων και παιδιών.

γ.Η ενίσχυση, μέσω της εκπαίδευσης και των Μ.Μ.Ε., του διαπολιτισμικού διαλόγου, της γνώσης και κατανόησης των διαφορετικών πολιτισμών καθώς και των αρχών της ισότητας και της αμοιβαίας κατανόησης, με παράλληλη ανάπτυξη κατάλληλων κοινωνικών δεξιοτήτων και βέλτιστων κοινωνικών πρακτικών.

δ.Προώθηση και προβολή όλων των Κοινοτικών προγραμμάτων και δράσεων που συμβάλλουν στον διαπολιτισμικό διάλογο και εξασφάλιση της συνέχειάς τους.

ε.Η συμβολή στη διερεύνηση νέων προσεγγίσεων και μορφών διαπολιτισμικού διαλόγου μέσω της συνεργασίας ενδιαφερομένων από ποικίλους φορείς και διαφορετικού τύπου πρακτικές.

Άλλωστε, τα προγράμματα «Νεολαία» (2000-2006) και «Νεολαία σε Δράση» (2007-2013) προσδιόρισαν τους βασικούς στόχους της διαπολιτισμικής προσέγγισης: α) ανάπτυξη διαπολιτισμικής κατανόησης, β) ενίσχυση των θεμελιωδών αξιών όπως τα ανθρώπινα δικαιώματα, γ) καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας, δ) ανάπτυξη αλληλεγγύης, ε) προώθηση ανεκτικότητας μεταξύ των νέων προκειμένου να ενισχυθεί η αμοιβαία κατανόηση μεταξύ των νέων και η κοινωνική συνοχή στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Επιπλέον, μέσω της «Εκπαίδευσης στην πολιτειότητα» καλλιεργούνται τα διαπολιτισμικά προσόντα του Ευρωπαίου πολίτη: ευχέρεια στις γλώσσες, κοινωνική ευαισθησία, αλληλεγγύη και πολλαπλότητα προοπτικών, γνώση και ευαισθητοποίηση για ζητήματα πολιτισμού (Νικολάου, 2008).

Σε ότι αφορά την εξέλιξη του πλαισίου εργασίας «Education & Training 2010», το Συμβούλιο της 12ης Μαΐου 2009 κατέληξε σε ένα νέο στρατηγικό πλαίσιο για την ευρωπαϊκή συνεργασία στον τομέα της εκπαίδευσης και κατάρτισης έως το 2020 (ΕΚ 2020). Το πλαίσιο αυτό βασίζεται στα αποτελέσματα του προγράμματος εργασίας «Education & Training 2010» και έχει ως στόχο την αντιμετώπιση των προκλήσεων που απομένουν όσον αφορά στη δημιουργία μιας Ευρώπης βασισμένης στη γνώση και στην υλοποίηση της Δια Βίου Μάθησης για όλους. Το διάδοχο πλαίσιο εργασιών « Education & Training 2020» φιλοδοξεί να στηρίξει τα κράτη-μέλη αναφορικά με την περαιτέρω ανάπτυξη των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισής τους, τα οποία οφείλουν να παρέχουν τα μέσα σε όλους τους πολίτες να

αναπτύξουν τις ικανότητές τους, καθώς επίσης και να διασφαλίζουν τη βιώσιμη οικονομική ευμάρεια και απασχολησιμότητα. Το πλαίσιο περιλαμβάνει ολόκληρο το φάσμα των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης με την προοπτική της Δια Βίου Μάθησης, καλύπτοντας όλα τα επίπεδα και τα είδη μάθησης (συμπεριλαμβανομένης της μη τυπικής και της άτυπης μάθησης). Παρέχει, επιπλέον, κοινούς στρατηγικούς στόχους στα κράτη μέλη, συμπεριλαμβανομένου ενός συνόλου αρχών για την επίτευξη αυτών των στόχων, καθώς επίσης κοινές μεθόδους εργασίας με τομείς προτεραιότητας για κάθε περιοδικό κύκλο εργασίας.

Οι στρατηγικοί στόχοι του πλαισίου ορίζονται ως εξής:(Νικολάου, 2008)

1.Υλοποίηση της Δια Βίου Μάθησης και της κινητικότητας. Θα πρέπει να σημειωθεί πρόοδος στην εφαρμογή των στρατηγικών Δια Βίου Μάθησης, στην εκπόνηση εθνικών πλαισίων προσόντων συνδεδεμένων με το ευρωπαϊκό πλαίσιο επαγγελματικών προσόντων και στη δημιουργία περισσότερο ευέλικτων οδών μάθησης. Η κινητικότητα θα πρέπει να επεκτείνεται, ενώ θα πρέπει να εφαρμόζεται ο ευρωπαϊκός χάρτης ποιότητας για την κινητικότητα.

2. Βελτίωση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας της εκπαίδευσης και κατάρτισης. Θα πρέπει όλοι οι πολίτες να μπορούν να αποκτήσουν βασικές ικανότητες και όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης και κατάρτισης να γίνουν ελκυστικότερα και αποτελεσματικότερα.

3. Προαγωγή της ισοτιμίας, της κοινωνικής συνοχής και της ενεργού συμμετοχής στα κοινά. Η εκπαίδευση και η κατάρτιση θα πρέπει να δίνουν τη δυνατότητα σε όλους τους πολίτες να αποκτούν και να αναπτύσσουν τις δεξιότητες και τις ικανότητες που είναι αναγκαίες για την απασχολησιμότητά τους, καθώς επίσης να υποστηρίζουν την περαιτέρω μάθηση, την ενεργό συμμετοχή στα κοινά και το διαπολιτισμικό διάλογο. Τα εκπαιδευτικά μειονεκτήματα θα πρέπει να αντιμετωπίζονται με υψηλής ποιότητας εκπαίδευση, χωρίς αποκλεισμούς από τις μικρές ηλικίες.

4. Ενίσχυση της καινοτομίας και της δημιουργικότητας, καθώς και του επιχειρηματικού πνεύματος, σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης και κατάρτισης. Θα πρέπει να προάγεται η απόκτηση εγκάρσιων ικανοτήτων από όλους τους πολίτες και να διασφαλίζεται η λειτουργία του τριγώνου γνώσης (εκπαίδευση-έρευνα-καινοτομία). Ακόμα, θα πρέπει να προάγεται η συνεργασία μεταξύ επιχειρήσεων και εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, καθώς και των ευρύτερων μαθησιακών κοινοτήτων με την κοινωνία των πολιτών και άλλους ενδιαφερόμενους.

Περαιτέρω, τον Ιούνιο του 2010, οι Αρχηγοί Κρατών και Κυβερνήσεων υιοθέτησαν το Διάδοχο Πρόγραμμα της Στρατηγικής της Λισαβόνας, το «*Ευρώπη 2020: Μια στρατηγική για έξυπνη και βιώσιμη ανάπτυξη που περιλαμβάνει και τις ευαίσθητες κοινωνικά ομάδες*». Η συγκεκριμένη Στρατηγική, αν και παραμένει φιλόδοξη όσον αφορά στους στόχους της, υιοθετεί, σε κάθε περίπτωση, χαμηλότερων τόνων γλωσσικές εκφράσεις συγκριτικά με το 2000 όπου είχε εκφραστεί η φιλοδοξία να καταστεί η Ένωση «*η πιο ανταγωνιστική, και δυναμική οικονομία της γνώσης, παγκοσμίως*» (Peri, 2011,σ.31).

Στις προτάσεις της για το «Ευρωπαϊκή Ένωση 2020», η Επιτροπή θέτει τέσσερις στρατηγικούς στόχους οι οποίοι εγκρίθηκαν αργότερα από τους Υπουργούς Παιδείας των Κρατών-μελών: 1) να γίνει πράξη η Δια Βίου Μάθηση και η κινητικότητα, 2) Να βελτιωθεί η ίση πρόσβαση και η αποτελεσματικότητα της εκπαίδευσης και κατάρτισης, 3) να προωθηθεί η ίση αντιμετώπιση, κοινωνική συνοχή και η ενεργός συμμετοχή στα κοινά και 4) να ενθαρρυνθεί η δημιουργικότητα και καινοτομία, συμπεριλαμβανομένης και της επιχειρηματικότητας, σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης και κατάρτισης.

Με την έγκριση του συγκεκριμένου προγράμματος οι Υπουργοί Παιδείας της Ένωσης, επαναβεβαίωσαν το διπλό ρόλο της εκπαίδευσης, τόσο ως μέσο προσωπικής, κοινωνικής και επαγγελματικής εκπλήρωσης όλων των πολιτών, όσο και ως μέσο οικονομικής ανάπτυξης των κρατών-μελών. Ο κύριος στόχος της Ευρωπαϊκής συνεργασίας στο πεδίο που τους αφορά άλλωστε, είναι: «*να υποστηριχθεί η ανάπτυξη συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης τα οποία επιβεβαιώνουν, αφενός την προσωπική, κοινωνική και επαγγελματική ολοκλήρωση όλων των πολιτών και τη βιώσιμη οικονομική ευημερία και απασχολησιμότητα, και αφετέρου την προώθηση των δημοκρατικών αξιών, της κοινωνικής συνοχής, της ενεργού συμμετοχής στα κοινά και του διαπολιτισμικού διαλόγου*» (Peri, 2011,σ.31-33).

Με το πρόγραμμα « Erasmus plus », το οποίο εγκρίθηκε στις 13 Νοεμβρίου του 2013 από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο για το διάστημα 2014-2020, η Ευρωπαϊκή Ένωση προτίθεται να συνεισφέρει στην επιτυχία των στόχων του προγράμματος «Ευρώπη 2020», όπως και τους στόχους του «Στρατηγικού Πλαισίου για την Ευρωπαϊκή Συνεργασία στον τομέα της Εκπαίδευσης και Κατάρτισης».(IKY) Το συγκεκριμένο πρόγραμμα συνδυάζει όλα τα μέχρι τώρα προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την εκπαίδευση, την κατάρτιση, τη νεολαία και τον

αθλητισμό, όπως, μεταξύ άλλων, το ολοκληρωμένο Πρόγραμμα Δια Βίου Μάθησης (Erasmus, Leonardo da Vinci, Comenius, Grundvig), το πρόγραμμα «Νεολαία σε δράση» και πέντε προγράμματα διεθνούς συνεργασίας (Erasmus Mundus, Tempus, Alfa, Edulink και το πρόγραμμα συνεργασίας με τις βιομηχανικές χώρες). Ο προϋπολογισμός του συγκεκριμένου προγράμματος ανέρχεται σε 14,7 δις. ευρώ, είναι δηλαδή αυξημένος κατά 40% συγκριτικά με τα σημερινά επίπεδα δαπανών, φανερώνοντας την προτεραιότητα που προτίθεται να δώσει η Ευρωπαϊκή Ένωση στους τομείς της εκπαίδευσης, κατάρτισης και απασχόλησης τα προσεχή χρόνια.

3.ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Η «ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση» ορίζει ένα πεδίο ιδεών και εφαρμογών που αφορά την ταυτότητα του ευρωπαίου πολίτη, όπως εξελίσσεται κάτω από τις σύγχρονες απαιτήσεις της παγκοσμιοποίησης. Για τον προσδιορισμό αυτής της δυναμικής στον ευρωπαϊκό χώρο αναλύονται οι συνιστώσες που στηρίζουν αυτή την πολιτική και ειδικότερα οι σκοποί της εκπαίδευσης ώστε να ανταποκρίνονται στις νέες ανάγκες των πολιτών της Ε.Ε. Όλα τα νέα προγράμματα και ο προβληματισμός που απορρέει απ' αυτά αφορούν την κοινωνία της γνώσης. Η γνώση όμως δεν κατακτάται αποκλειστικά στα σχολικά θρανία, αλλά αποκτά τώρα πλέον ένα χαρακτήρα δια βίου παιδείας των πολιτών.

Όπως αναφέρουν οι Παντίδης και Πασιάς (2004) ,η ευρωπαϊκή διάσταση δεν είναι απλώς η υιοθέτηση μιας σειράς μέτρων και δεν περιορίζεται στην εφαρμογή μιας σειράς δράσεων και προγραμμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η ιδέα της Ενωμένης Ευρώπης αντιπροσωπεύει και εκφράζει κάτι πολύ περισσότερο. Αντιπροσωπεύει την υπέρβαση του τρόπου σκέψης της νεωτερικής Ευρώπης, του τρόπου ύπαρξης και συγκρότησης των εθνικών κοινωνιών κι εκφράζει τη ρήξη με το μονοδιάστατο χαρακτήρα της εθνικής ταυτότητας και συνείδησης των εθνοκρατικών σχηματισμών.

Η έννοια της ευρωπαϊκής διάστασης εκφράζει κι αντιπροσωπεύει την αναγνώριση της διαφοράς, της ετερότητας, της πολυσημίας, της ύπαρξης του "άλλου" και την απαίτηση της συνύπαρξης με τον "άλλο" εντός του ίδιου γεωγραφικού, πολιτικού, κοινωνικού και πολιτισμικού χώρου.

Όπως έγινε κατανοητό από τις προηγούμενες ενότητες, η εκπαιδευτική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης επηρεάστηκε καθοριστικά από την εξέλιξη της πολιτικής και οικονομικής ανάπτυξης της Κοινότητας. Ιδιαίτερα η έννοια της ευρωπαϊκής και παγκόσμιας «αγοράς», και η «αγοραιοποίηση», κατά τον Πασιά (2006), της Κοινότητας, με όλες τις δυνατές επιπτώσεις της σε πρακτικό, νομικό, ιδεολογικό επίπεδο, (π.χ. παγκοσμιοποίηση, νεοφιλελευθερισμός) άσκησε καθοριστική επίδραση, τόσο στη διαμόρφωση του εκπαιδευτικού λόγου, όσο και στην πρακτική εφαρμογή του λόγου αυτού στην εκπαιδευτική πολιτική της ευρωπαϊκής ένωσης. Λόγω της καθοριστικής σημασίας της εκπαίδευσης στην

αποτελεσματική μετάβαση και ένταξη των νέων στην αγορά εργασίας, όπως και στην ενίσχυση της απασχόλησης και καταπολέμηση της ανεργίας, δόθηκε έμφαση στη χάραξη εκπαιδευτικής πολιτικής στοχευμένης στην Δια Βίου Μάθηση και στην Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση.

Η έννοια της «ευρωπαϊκής διάστασης» δημιουργήθηκε στην αρχή της δεκαετίας του '70 στο πλαίσιο της διαμόρφωσης εκπαιδευτικής πολιτικής της Κοινότητας για να υποστηρίξει τις επίκαιρες αλλά και διαχρονικές απαιτήσεις του εγχειρήματος της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Σαφής και γενικά αποδεκτός ορισμός της «ευρωπαϊκής διάστασης» δεν υπάρχει. Η « ευρωπαϊκή διάσταση» θεωρείται μια «πολυδιάστατη και πολύσημη έννοια, η οποία αντιπροσωπεύει ένα πεδίο περιγραφής ορισμένων χαρακτηριστικών ενός νεοσύστατου 'εννοιολογικού χώρου', αυτού της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (Πασιάς, 2005).

Ο όρος «ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση» συνδέθηκε με τη διαμόρφωση του ευρωπαϊκού εκπαιδευτικού χώρου και ανέδειξε τον κεντρικό ρόλο της εκπαίδευσης στην προώθηση βασικών παραμέτρων της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης όπως είναι η γνώση, η ανταγωνιστικότητα, η απασχόληση και ο πολίτης. Στην « ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση», η έννοια της ενοποίησης ανάγεται σε «έννοια κλειδί», λαμβάνουσα πολιτική, οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική διάσταση.

Ειδικότερα, τα προγράμματα δράσης της Ε.Ε. τη δεκαετία του '70 και του '80 ασχολούνται με:

1. Τις καλύτερες δυνατότητες πολιτισμικής και επαγγελματικής κατάρτισης για τους Ευρωπαίους και μη πολίτες και για τα παιδιά τους
2. Την ανάπτυξη της αντιστοιχίας μεταξύ των ευρωπαϊκών συστημάτων με κύριο στόχο την αμοιβαία κατανόηση και συνεργασία σε ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά θέματα
3. Την ίδρυση ειδικού εκπαιδευτικού ηλεκτρονικού δικτύου Ευρυδίκη(Eurydice) για τη συλλογή πληροφοριών και σύγχρονων στατιστικών στοιχείων της εκπαιδευτικής πραγματικότητας των χωρών μελών της Κοινότητας
4. Τη συνεργασία μεταξύ των ιδρυμάτων της Γ/βάθμιας εκπαίδευσης με την ανάπτυξη της κινητικότητας φοιτητών, καθηγητών και ερευνητών καθώς και με την αμοιβαία ακαδημαϊκή αναγνώριση διπλωμάτων και περιόδων σπουδών σε άλλο κράτος-μέλος
5. Την ενίσχυση της διδασκαλίας ξένων γλωσσών μέσα στην πολυγλωσσική και πολυπολιτισμική Ε.Ε.

6.Την ανάπτυξη της ισότητας ευκαιριών στην εκπαίδευση κυρίως για νέους που αντιμετωπίζουν δυσκολίες και εγκαταλείπουν νωρίς το σχολείο για να εργαστούν

7. Τα προγράμματα για την αγωγή υγείας, την περιβαλλοντική αγωγή και την αγωγή του καταναλωτή από τη δεκαετία του 1980 είναι ευδιάκριτα και υιοθετήθηκαν ένθερμα από τα κράτη-μέλη

Στις αρχές της δεκαετίας του '70 το περιεχόμενο της Ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση συνδέθηκε με ζητήματα όπως «*η ανάπτυξη της συνεργασίας στο χώρο της εκπαίδευσης, η διαφύλαξη της ιστορικής κληρονομιάς των Ευρωπαϊκών κοινωνιών και η διαμόρφωση ενός ευρωπαϊκού πολιτιστικού μοντέλου*» (Συμβούλιο των Ε.Κ,1987, σ.11) καθώς και με τη «*συγκρότηση της 'Ευρωπαϊκής Ταυτότητας' στο πλαίσιο του μετασχηματισμού της Κοινότητας σε μια Ευρωπαϊκή Ένωση*» (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 1983,σ.335).

Η Ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση ως περιοχή ενδιαφέροντος της Κοινοτικής πολιτικής προσδιορίστηκε για πρώτη φορά το Φεβρουάριο του 1976 στο Α' πρόγραμμα δράσης της Κοινότητας όπου αναφέρεται ο όρος της «*Ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση*» (Mulkahy, 1991) συνδέοντας την εκπαίδευση με το γενικότερο πλαίσιο της ενοποίησης (Κακαβούλης, 1993).Η ΕΔΕ σταδιακά αποτέλεσε διακριτό συμβολικό πεδίο της κοινοτικής εκπαιδευτικής πολιτικής , η οποία εκφράστηκε μέσω άρθρων Συνθηκών, Οδηγιών, Αποφάσεων και Ψηφισμάτων και υλοποιήθηκε στο πλαίσιο προγραμμάτων και δράσεων της εκπαιδευτικής πολιτικής της ΕΕ(Οικονόμου, 2013). Η ΕΔΕ σχετίστηκε με τη σύγκλιση των εκπαιδευτικών συστημάτων , με τη διδασκαλία για την Ευρώπη στα σχολεία καθώς και με συζητήσεις για την ιστορική καταγωγή και την κοινή πολιτισμική κληρονομιά των λαών της Ευρώπης.

Έτσι, η δεκαετία του '80 αντιπροσωπεύει μια αποφασιστική περίοδο στην ιστορική πορεία της Κοινότητας καθώς συνδέεται με τις σημαντικές αποφάσεις των κρατών- μελών για την αναθεώρηση της Συνθήκης της Ρώμης και τη δημιουργία της Ε.Ε. που επέφεραν καίριες αλλαγές στο θεσμικό, πολιτικό και οικονομικό επίπεδο στο περιεχόμενο του πολιτικού λόγου της κοινότητας και στην οικονομική διάσταση του εγχειρήματος (Ιωακειμίδης, 1988, Καζάκος, 1992).Σταδιακά ο όρος «ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση» συνδέθηκε άμεσα, τόσο με τη συζήτηση για τον ιδεολογικό προσανατολισμό του περιεχομένου της ευρωπαϊκής ενοποίησης, όσο και με τον πολιτικό, οικονομικό, κοινωνικό και πολιτισμικό χαρακτήρα του μετασχηματισμού των ευρωπαϊκών κοινωνιών.

Όμως, από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 και μετά, μέσω της έμφασης που δόθηκε, πέρα από την οικονομική, και στην πολιτική ολοκλήρωση της Ευρωπαϊκής κοινότητας, η εκπαιδευτική πολιτική εστιάστηκε και στις έννοιες της Ευρωπαϊκής ταυτότητας, του Ευρωπαίου πολίτη και της διάχυσης των αξιών του ευρωπαϊκού πολιτισμού. Η καλλιέργεια, μέσω της εκπαίδευσης, αξιών που συμβάλλουν στη διαμόρφωση κοινής ευρωπαϊκής ταυτότητας στους πολίτες των κρατών- μελών, θεωρήθηκε ότι θα συνεισέφερε καθοριστικά στην προοπτική της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, επειδή, μεταξύ άλλων, η κοινή ευρωπαϊκή ταυτότητα θα συνέβαλε καθοριστικά στην κάμψη των αντιστάσεων των κρατών-μελών εκείνων, που αισθάνονταν να απειλείται η εθνική τους κυριαρχία και ανεξαρτησία(Πασιάς,2006). Η «Ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση» αποτέλεσε, ως εκ τούτου, βασική επιδίωξη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας από τη δεκαετία του 1990 και μετά(Νικολάου, 2008).

Παράλληλα, η προώθηση της ευρωπαϊκής διάστασης στην παιδεία θεωρήθηκε απαραίτητη για την προαγωγή της ευρωπαϊκής συνείδησης (Βώρος, 1994) και την ενίσχυση της ταυτότητας και της εικόνας της Ευρώπης τόσο ανάμεσα στους πολίτες όσο και σε ολόκληρο τον κόσμο (Συμβούλιο των ΕΚ,1985).Στο κείμενο των Συμπερασμάτων της συνόδου του Συμβουλίου και των Υπουργών Παιδείας για την προώθηση της ευρωπαϊκής διάστασης στην παιδεία (1985),ορίστηκε ότι η διδασκαλία της ευρωπαϊκής διάστασης αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της παιδείας των μελλοντικών πολιτών της Ευρώπης(Συμβούλιο των ΕΚ, 1985) και με το ψήφισμα του Συμβουλίου το 1988(Συμβούλιο των Ε.Κ, 1988) για την 'Ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση' συγκεκριμενοποιήθηκε η πολιτική της προώθησης της ΕΔΕ στα εκπαιδευτικά συστήματα των χωρών μελών και δόθηκε το έναυσμα για ανάπτυξη προγραμμάτων συνεργασιών(Επιτροπή των Ε.Κ., 1991). Με το εν λόγω ψήφισμα για την Ευρωπαϊκή Διάσταση της Εκπαίδευσης το Μάιο του 1988, οι Υπουργοί Παιδείας των κρατών –μελών ενισχύουν με κατάλληλες δράσεις κάθε πρωτοβουλία συνεργασίας σε θέματα εκπαίδευσης, τόσο σε επίπεδο κρατών- μελών όσο και σε Κοινοτικό επίπεδο.

Στα τέλη του 1991 στο Συμβούλιο των Υπουργών Παιδείας της Κοινότητας υποβλήθηκε από την Επιτροπή «Υπόμνημα για την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα» στο οποίο και τονιζόταν η «Ευρωπαϊκή Διάσταση στην Εκπαίδευση», αφού η επιτυχία της εσωτερικής αγοράς θεωρήθηκε στενά συνυφασμένη με την κινητικότητα, δηλαδή με άτομα που έχουν ικανότητα να δρουν

πέρα από εθνικά και πολιτιστικά σύνορα. Επομένως, η Ευρωπαϊκή Διάσταση στην Εκπαίδευση κρίθηκε αναγκαία για λόγους κοινωνικούς, πολιτιστικούς, πολιτικούς, αλλά και οικονομικούς(Νικολάου, 2008).

Και άλλοι, πάντως, μελετητές που ερμήνευσαν το ενδιαφέρον της Κοινότητας για την Ευρωπαϊκή Διάσταση στην Εκπαίδευση, πρωτίστως, ως μια διαδικασία ενθάρρυνσης της ιδιαιτέρως σημαντικής για την οικονομία, κινητικότητας (Ζμάς, 2007).Επιχειρώντας, λοιπόν, τη σύνδεση της κινητικότητας με την Ευρωπαϊκή Διάσταση στην Εκπαίδευση, η Κοινότητα θέσπισε, από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 και μετά, χρηματοδοτούμενα εκπαιδευτικά προγράμματα τα οποία κάποιοι μελετητές όπως ο Blitz, θεωρούν πως χρησίμευσαν, πρωτίστως, ως μέσο ενίσχυσης του προφίλ και της δημόσιας απήχησης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Σε κάθε περίπτωση, πάντως, τα συγκεκριμένα προγράμματα αποτέλεσαν έναν από τους σημαντικότερους τρόπους υλοποίησης της Ευρωπαϊκής Εκπαιδευτικής Πολιτικής (Ρέτσιου, 2003).

Μετά το Μάαστριχτ η ΕΔΕ συνδέθηκε άμεσα με την προώθηση των οικονομικών και των πολιτικών στόχων της Ευρωπαϊκής Ένωσης τη σύγκλιση των εκπαιδευτικών συστημάτων των ευρωπαϊκών κρατών στο πλαίσιο της δημιουργίας της ενιαίας εσωτερικής αγοράς και της ΟΝΕ καθώς και με την πρακτική διεύρυνσης της ΕΕ στη δεκαετία του 2000 (Πασιάς, 2005,Κακαβούλης, 1993). Συγκεκριμένα στο άρθρο 126 και ειδικότερα στην παράγραφο 2.1 της Συνθήκης της ΕΕ αναφέρεται ότι *«η δράση της Κοινότητας έχει ως στόχο να αναπτύσσει την ευρωπαϊκή διάσταση της παιδείας, μέσω ιδίως της εκμάθησης και της διάδοσης των γλωσσών των κρατών μελών»* (Πασιάς, 2005, σελ.55-56).

Με την Πράσινη βίβλο για την ευρωπαϊκή διάσταση της εκπαίδευσης (29-9-1993) εκφράστηκαν προβληματισμοί για την αναγκαιότητα προσαρμογής της εκπαίδευσης στο υπό διαμόρφωση οικονομικό, κοινωνικό και πολιτιστικό πλαίσιο της δεκαετίας του 1990 (Επιτροπή των ΕΚ,1993).Με το κείμενο αυτό η Επιτροπή αναγνώρισε στην εκπαίδευση μια επιπρόσθετη αξία και επεδίωξε την πρόκληση ενός ευρύτερου διαλόγου σχετικά με τις επιδράσεις από την ολοκλήρωση της ενιαίας αγοράς στο χώρο της γενικής εκπαίδευσης και κατάρτισης καθώς και για τις δυνατότητες της κοινοτικής δράσης στο χώρο της σχολικής εκπαίδευσης (Νούτσος, 1994).Οι κύριοι προβληματισμοί του κειμένου αφορούσαν στην προσαρμογή της εκπαιδευτικής διαδικασίας στα νέα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δρώμενα της δεκαετίας του 1990, στην προετοιμασία και ένταξη των νέων στο διευρυμένο και

ενιαίο οικονομικό και κοινωνικό χώρο της Κοινότητας, με κύρια εφόδια τις γνώσεις του γλωσσικού, πολιτιστικού και κοινωνικού περιβάλλοντος των κρατών της Ευρώπης (Επιτροπή των ΕΚ, 1993).

Ως ειδικότεροι στόχοι της κοινοτικής εκπαιδευτικής πολιτικής επισημάνθηκαν:

α)η διαμόρφωση μιας ευρωπαϊκής πολιτικής συνείδησης, β)η συγκρότηση μιας ευρωπαϊκής ιθαγένειας , γ)η βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης, δ)η προετοιμασία των νέων για μία καλύτερη κοινωνική και επαγγελματική ένταξη και ε)η προώθηση των συμπράξεων μεταξύ των φορέων της εκπαιδευτικής διαδικασίας στα διάφορα κράτη μέλη με έμφαση στη συνεργασία μέσω της κινητικότητας και των ανταλλαγών , στην κατάρτιση των εκπαιδευτικών, στην ενίσχυση της διδασκαλίας των γλωσσών, στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση, κ.τ.λ.(Επιτροπή των ΕΚ,1993).

Το Λευκό Βιβλίο για την εκπαίδευση και την κατάρτιση αποτέλεσε τη συνέχεια του Λευκού Βιβλίου για την οικονομία και του Λευκού Βιβλίου για την κοινωνική πολιτική στο χώρο της εκπαίδευσης (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 1994).Με το κείμενο αυτό η Επιτροπή στο πλαίσιο των αλλαγών που συντελούνταν στον ευρωπαϊκό αλλά και στον παγκόσμιο οικονομικό και κοινωνικό χώρο πρότεινε ως αναγκαία προϋπόθεση για την αντιμετώπιση της επερχόμενης 'κρίσης' την οικοδόμηση της 'κοινωνίας της γνώσης' με την «ανάπτυξη της ικανότητας για απασχόληση και οικονομική δραστηριότητα» (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Λευκό Βιβλίο, 1994).Ειδικότερα στο Λευκό Βιβλίο για την εκπαίδευση υποστηρίχθηκε ότι, « η εκπαίδευση και η κατάρτιση αποτελούν την έσχατη λύση για το πρόβλημα της ανεργίας» ενώ η εκπαίδευση συνδέθηκε με «τη διατήρηση του κοινωνικού προτύπου της ΕΕ, τη διασφάλιση της ευρωπαϊκής ταυτότητας και την αποφυγή του κοινωνικού ρήγματος».

Έτσι, όπως προκύπτει από τα παραπάνω, κατά την περίοδο 1994-1999 η ευρωπαϊκή διάσταση αποτέλεσε διακριτό πεδίο των πολιτικών της ΕΕ ως στόχος των κοινοτικών προγραμμάτων δράσης 'Σωκράτης', Comenius, Erasmus, Leonardo, με βάση τους άξονες :κινητικότητα, ανταλλαγές ,συνεργασία, αναγνώριση τίτλων σπουδών. Ειδικότερα, η προώθηση της ΕΔΕ συνδέθηκε, μεταξύ άλλων, με τις ακόλουθες δράσεις: ανταλλαγές εκπαιδευτικών και μαθητών της γενικής εκπαίδευσης (Comenius), κινητικότητα σπουδαστών και ανταλλαγές εκπαιδευτικού προσωπικού της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (Erasmus), αναγνώριση περιόδων και τίτλων σπουδών (ECTS) (ERASMUS),δίκτυο αναγνώρισης ακαδημαϊκών τίτλων (Naric), συμπράξεις

μεταξύ σχολικών ιδρυμάτων (Comenius), ανάπτυξη δικτύων συνεργασίας μεταξύ πανεπιστημίων (Erasmus) και ιδρυμάτων επαγγελματικής εκπαίδευσης (Leonardo da Vinci), βελτίωση της εκμάθησης των ξένων γλωσσών και της ενίσχυσης των γλωσσικών δεξιοτήτων (Lingua), ενίσχυση του συγκριτικού χαρακτήρα της εκπαίδευσης (Eurymdice) (Πασιάς, 2005). Επίσης, στο πρόγραμμα Σωκράτης προβλέπονταν συμπληρωματικά μέτρα ενίσχυσης της ΕΔΕ μέσω της ανάπτυξης της ευρωπαϊκής συνεργασίας σε όλους τους τομείς της εκπαίδευσης.

Στη δεκαετία του 2000 η ΕΔΕ απέκτησε ιδιαίτερα χαρακτηριστικά στο πλαίσιο της στρατηγικής της Λισαβόνας, της οικοδόμησης της Ευρώπης της γνώσης και της πραγμάτωσης της δια βίου μάθησης, καθώς συνδέθηκε άμεσα με την εδραίωση της ευρωπαϊκής συνεργασίας και τη σύγκλιση των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης σε διάφορους τομείς, όπως: α) στο επίπεδο της μεθοδολογίας (Ανοιχτή Μέθοδος Συντονισμού) (Πασιάς, 2005), β) στο επίπεδο των στόχων (καθορισμός μελλοντικών στόχων των εκπαιδευτικών συστημάτων, νέες ικανότητες για την κοινωνία της γνώσης, πλαίσιο επαγγελματικών προσόντων, γ) στο επίπεδο της σύγκλισης (καθορισμός κριτηρίων και δεικτών απόδοσης-benchmarks, διαδικασίες αποτίμησης αποτελεσμάτων), δ) στο επίπεδο της εστίασης των εθνικών μεταρρυθμίσεων (νέα προγράμματα σπουδών, διασφάλιση της ποιότητας, ενίσχυση της δια βίου μάθησης, αναγνώριση τίτλων και άρση των φραγμών) (Πασιάς, 2005). Τέλος, στην έκθεση της αξιολόγησης του Προγράμματος «Εκπαίδευση & κατάρτιση 2010», επισημάνθηκε ότι όλα τα εκπαιδευτικά συστήματα θα πρέπει να μεριμνήσουν για την ενίσχυση της ευρωπαϊκής διάστασης στην κατάρτιση των εκπαιδευτικών και στα διδακτικά προγράμματα της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

3.1. Διαπολιτισμικές σχολικές συμπράξεις και Ευρωπαϊκή Διάσταση στην Εκπαίδευση

Από τις διακηρύξεις του 1983 και 1984 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κατέστη φανερή η ιδέα της Ευρωπαϊκής Υψηκότητας και η ιδέα της Ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση που εκφράστηκε για πρώτη φορά επίσημα στην Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη (1986) (Brine, 1995). Περαιτέρω, το 1993, η απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με την «Ευρωπαϊκή Διάσταση στην Εκπαίδευση» (ΕΔΕ) διευκρίνιζε τόσο το οικονομικό όσο και το κοινωνικό αποτέλεσμα της συγκεκριμένης πολιτικής. Ο κοινωνικός στόχος της εν λόγω απόφασης διατυπώθηκε, συγκεκριμένα, ως εξής: *«Είναι ανάγκη να ενδυναμώσει στους νέους η αίσθηση της Ευρωπαϊκής ταυτότητας και να καταστεί σαφής η αξία του Ευρωπαϊκού πολιτισμού και των θεμελίων πάνω στα οποία οι Ευρωπαίοι προτίθενται να βασίσουν την ανάπτυξή τους, τα οποία είναι, συγκεκριμένα, η προστασία των δημοκρατικών αξιών, η κοινωνική δικαιοσύνη και ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων»*(Brine, 1995, σ.150). Ο οικονομικός στόχος, από την άλλη, εκφράστηκε με τη διατύπωση της ανάγκης για τους νέους *«να πάρουν μέρος στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της Κοινότητας»* όπως και *«να βελτιώσουν τις γνώσεις τους για την Κοινότητα και τα κράτη- μέλη από ιστορική, πολιτισμική, οικονομική και κοινωνική άποψη»* (Brine, 1995, σ.150). Η συγκεκριμένη άποψη προέρχεται απευθείας από το άρθρο 126 της Συνθήκης του Μάαστριχτ, μέσω του οποίου τονίζεται ακριβώς η πρόθεση της Ευρωπαϊκής κοινότητας να αναπτύξει την «Ευρωπαϊκή Διάσταση στην Εκπαίδευση».

Ένας από τους βασικότερους στόχους ανάπτυξης της «Ευρωπαϊκής Διάστασης στην Εκπαίδευση» είναι, κατά τον Brine (1995), η καλλιέργεια μιας κοινής, διακρατικής αντίληψης για το τι σημαίνει η έννοια «Ευρωπαίος». Η Ευρωπαϊκή Ένωση φιλοδοξεί, συγκεκριμένα, να συσχετίσει στα προγράμματα σπουδών την έννοια του «Ευρωπαίου πολίτη» με «αξίες» ανοχής, συλλογικότητας και κατανόησης της διαφορετικότητας, στοχεύοντας, παράλληλα, στην καλλιέργεια μιας Ευρωπαϊκής ταυτότητας στους νέους. Η εισαγωγή, για παράδειγμα, της ιστορίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης στα προγράμματα σπουδών, όπως και η φροντίδα διδασκαλίας των νόμιμων δικαιωμάτων και υποχρεώσεων που σχετίζονται με την

Ευρωπαϊκή υπηκοότητα, είναι ο άμεσος τρόπος καλλιέργειας της Ευρωπαϊκής ταυτότητας στους νέους. (Brine,1995) Ο έμμεσος τρόπος, από την άλλη, σχετίζεται με τη διδασκαλία των γλωσσών, της ιστορίας των χωρών - μελών, της γεωγραφίας, των κοινών καλλιτεχνικών και πνευματικών παραδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η περαιτέρω ενίσχυση των παραπάνω γνώσεων, μέσω ταξιδιών, ανταλλαγών και σχολικών συμπράξεων.

Άλλοι ερευνητές, όπως ο Τσαούσης (2007), εντάσσουν τα Κοινοτικά προγράμματα για την εκπαίδευση, στα οποία συμπεριλαμβάνονται και τα προγράμματα σχολικών συμπράξεων, στους άμεσους τρόπους διαμόρφωσης ευρωπαϊκής ταυτότητας. Στην άμεση κατηγορία κατατάσσονται, στην περίπτωση αυτή, οι παράγοντες που διαμορφώνουν καταστάσεις οι οποίες ευνοούν, στην ουσία, τους έμμεσους παράγοντες. Παλαιότερη έρευνα, στην οποία έλαβαν μέρος συμμετέχοντες σε ευρωπαϊκό πρόγραμμα Socrates, έδειξε ότι οι εκπαιδευτικές διαδικασίες που περιλαμβάνουν πολιτισμική ανταλλαγή (π.χ. συμπράξεις, κινητικότητα) αποτελούν σημαντικότερο παράγοντα διαμόρφωσης ευρωπαϊκής ταυτότητας, σε σχέση με τα σχολικά προγράμματα (Βεργίδης & Κάραλης, 2003).

Εξάλλου, η διαπολιτισμική επαφή και κατανόηση αποτελεί, σύμφωνα με πολλούς ερευνητές, τον κατεξοχήν παράγοντα ενίσχυσης της ΕΔΕ. Η διαπολιτισμική εκπαίδευση, προτείνεται, για παράδειγμα, από τον Πανταζή(2003) ως πρόταση εκπαιδευτικής πολιτικής στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Διάστασης στην Εκπαίδευση. Τη διαπολιτισμική εκπαίδευση χαρακτηρίζουν οι αρχές α) της «κοινωνικής μάθησης», β) της «πολιτικής παιδείας», γ) της «αντιρατσιστικής εκπαίδευσης» και δ) της «παιδαγωγικής της υποστήριξης». Η «κοινωνική μάθηση», σύμφωνα με τον ίδιο, αφορά στην εμπειρία της μη-διάκρισης στη μεταξύ των μαθητών συναναστροφή ενώ η «πολιτική παιδεία» αφορά στην αγωγή του πολίτη-μέλους μιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας. Ως «αντιρατσιστική εκπαίδευση» ορίζεται από τον Πανταζή (Πανταζής, 2003,σ.74-55), η εκπαίδευση με όρους πολιτισμικών συσχετισμών, ενώ η «παιδαγωγική της υποστήριξης» αφορά, αποκλειστικά, στην υποστήριξη των μελών των μειονοτήτων για την εξασφάλιση ίσων κοινωνικών ευκαιριών.

Η Ευρωπαϊκή Διάσταση στην Εκπαίδευση, με άλλα λόγια, αντιπροσωπεύει και εκφράζει την υπέρβαση του τρόπου σκέψης της νεωτερικής Ευρώπης και τη συνακόλουθη ρήξη με το μονοδιάστατο χαρακτήρα της εθνικής ταυτότητας όπως διαμορφώθηκε μέσα στις εθνικές κοινωνίες και τους εθνοκρατικούς σχηματισμούς. Με την έννοια αυτή, η ΕΔΕ εκφράζει την αναγνώριση της διαφοράς, της ετερότητας,

της ύπαρξης του άλλου και της απαίτησης συνύπαρξης με τον «άλλο» εντός του ίδιου γεωγραφικού, πολιτικού, πολιτιστικού και κοινωνικού χώρου (Παντίδης & Πασιάς, 2003).

Έχοντας ως στόχο τη διαπολιτισμικότητα, στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Διάστασης στην Εκπαίδευση, είναι ανάγκη, κατά τους μελετητές, να αντικατασταθεί η παραδοσιακή εκπαίδευση, η επικεντρωμένη στο έθνος- κράτος και στη γραμμική αντίληψη της ιστορίας (πατρίδα – εθνική ιστορία – Ευρώπη – παγκόσμια ιστορία) από ένα σύγχρονο μοντέλο, περισσότερο διαλεκτικό, που να αναδεικνύει τη σχετικότητα και την αμοιβαία εξάρτηση των ιστορικών φαινομένων σε πανευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο. Το νέο αυτό σχήμα θα πρέπει να συμβάλλει, μεταξύ άλλων, και στη διαμόρφωση μιας «Ευρωπαϊκής ταυτότητας» η οποία θα βασιστεί, κατά κύριο λόγο, στα κοινά πολιτισμικά στοιχεία που συνδέουν τις ευρωπαϊκές χώρες και έθνη (λ.χ. Ιστορία, Λογοτεχνία, Τέχνη, Μουσική, Πολιτική και Επιστήμες) καθώς και στις υπερ- εθνικές αξίες της ισότητας, κοινωνικής δικαιοσύνης, δημοκρατίας, ελευθερίας, ατομικής και συλλογικής υπευθυνότητας και αλληλεγγύης (Πανταζής, 2003), ενσωματώνοντας την τοπική και εθνική ταυτότητα και ξεπερνώντας τα εμπόδια της γλωσσικής και πολιτισμικής πολλαπλότητας και του πλουραλισμού στην αντίληψη των φαινομένων.

Με βάση τα παραπάνω, η ευρωπαϊκή διάσταση αποτελεί, σε κάθε περίπτωση, σύμφωνα με τον Πανταζή, μια «διαπολιτισμική διάσταση» και ικανοποιείται μόνο μέσω των αρχών της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης η οποία έχει, άλλωστε, ως σκοπό τη γνωριμία, κατανόηση, σύγκριση και αποδοχή διαφορετικών τρόπων σκέψης και συμπεριφοράς, διαφορετικών πολιτισμικών καταβολών και την επεξεργασία υπερ-εθνικών αξιών και κανόνων. Οι προτάσεις που γίνονται, από τον Πανταζή(2003), για την καλλιέργεια της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση αφορούν στον ευρωπαϊκό προσανατολισμό τόσο της εξωτερικής όσο και της εσωτερικής δομής των εκπαιδευτικών συστημάτων. Στις εν λόγω προτάσεις περιλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, οι διαπολιτισμικές συναντήσεις, με τις οποίες επιδιώκεται αφενός η υπερνίκηση του εθνοκεντρισμού και αφετέρου η κριτική κατανόηση της οικείας κουλτούρας όταν τοποθετείται σε διαφορετικό πολιτισμικό πλαίσιο. Προς επίρρωση των παραπάνω, πανελλήνια έρευνα που πραγματοποιήθηκε το 2000, η οποία εξέταζε απόψεις και στάσεις μαθητών και εκπαιδευτικών για την ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση (Παπαχρήστου & Τύπας, 2003), ανέδειξε την άποψη των εκπαιδευτικών ότι η ενδυνάμωση της ευρωπαϊκής διάστασης θα επέλθει, κυρίως, μέσα από τη

συμμετοχή σε προγράμματα ανταλλαγών- επισκέψεων ανάμεσα σε μαθητές και καθηγητές των χωρών- μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επομένως, κατά κύριο λόγο μέσω μιας «κοινωνικής» (διαπολιτισμικές συναντήσεις), και όχι τόσο μέσω «ιδεολογικής» (π.χ. διάδοσης της ευρωπαϊκής ιδέας στο σχολικό πρόγραμμα) προσέγγισης, κατά την άποψη των εκπαιδευτικών, είναι δυνατόν να ενισχυθεί η Ευρωπαϊκή Διάσταση στην εκπαίδευση.

Οι διαπολιτισμικές συναντήσεις, όπως περιγράφηκαν παραπάνω, μέσω των οποίων καλλιεργείται η επιδιωκόμενη από την Ε.Ε. «Ευρωπαϊκή Διάσταση στην Εκπαίδευση», λαμβάνουν χώρα με άμεσο ή έμμεσο τρόπο, στις συμπράξεις συνεργασίας των σχολείων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι οποίες αφορούν συγκεκριμένους τομείς κοινού ενδιαφέροντος όπως λ.χ. γλώσσες, περιβάλλον, πολιτιστική κληρονομιά κ.ά.. Οι ως άνω συμπράξεις ενισχύονται και υποβοηθούνται από την ανάπτυξη δικτύων όπως το Ευρωπαϊκό Σχολικό Δίκτυο. Εξάλλου, η διαπολιτισμική προσέγγιση και η ενίσχυση του διαπολιτισμικού διαλόγου, ως βασικές συνιστώσες της ΕΔΕ, ανήκουν ξεκάθαρα στους στόχους των εν λόγω προγραμμάτων, όπως τέθηκαν από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Η υλοποίηση διεθνών προγραμμάτων τέτοιων συμπράξεων, πέρα από την καλλιέργεια της ΕΔΕ, θα μπορούσε να συνεισφέρει, κατά τον Mateusen, στην εισαγωγή καινοτομιών και κατ' επέκταση στην ποιοτική εξέλιξη του σχολείου. Τέτοιες καινοτομίες θεωρούνται, κατά τον ίδιο: η συνεργασία μεταξύ των συμμετεχόντων, η διεπιστημονική προσέγγιση του κοινού εκπαιδευτικού σχεδίου, η καθιέρωση της συνεχούς αυτοαξιολόγησης, η αυξανόμενη κινητοποίηση των μαθητών, ο ρόλος του εκπαιδευτικού ως συμβούλου και η αυτενέργεια των μαθητών, οι νέες δεξιότητες που αποκτούν οι μαθητές, όπως η χρήση νέων τεχνολογιών, η εξάσκηση ξένων γλωσσών κ.λπ. Άλλωστε, στους στόχους των ευρωπαϊκών προγραμμάτων σχολικών συμπράξεων, όπως τέθηκαν από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, σημαντική θέση κατέχει η καινοτομία και η ποιοτική αναβάθμιση των εκπαιδευτικών συστημάτων της Ευρώπης, καθώς επίσης και η βελτίωση της γνώσης και χρήσης των ξένων γλωσσών και των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική πρακτική.

Σε ότι αφορά τις γλώσσες, άλλωστε, τονίζεται ιδιαίτερα στο πλαίσιο της «Ευρωπαϊκής Διάστασης της Εκπαίδευσης» η σημασία της εκμάθησης ξένων γλωσσών, η οποία γίνεται καλύτερα αντιληπτή αν λάβει κανείς υπόψη ότι η έλλειψη της γνώσης άλλων ευρωπαϊκών γλωσσών, πλην της μητρικής, καθώς και γνώσεων

σχετικά με άλλους πολιτισμούς, ανέκαθεν αποτελούσαν τα μεγαλύτερα εμπόδια για την κινητικότητα. Η Ευρωπαϊκή επιτροπή, άλλωστε, θεωρεί ότι η γνώση, πέραν της μητρικής γλώσσας, και μιας γλώσσας από τις ευρέως ομιλούμενες, θα είναι απαραίτητο εφόδιο στο οικουμενικό χωριό και στην παγκόσμια αγορά του 21ου αιώνα (Παπαχρήστου & Τύπας, 2003). Η εκμάθηση και εξάσκηση των γλωσσών των χωρών- μελών της Ε.Ε. είναι, για τους παραπάνω λόγους, ένας από τους πρωταρχικούς στόχους των διαπολιτισμικών συναντήσεων στο πλαίσιο των προγραμμάτων σχολικών συμπράξεων της Ε.Ε.

3.1.α.Οι Σχολικές συμπράξεις Comenius

Το πρόγραμμα Comenius υπήρξε αρχικά, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, μια από τις δράσεις του προγράμματος Socrates το οποίο θεσπίστηκε με το άρθρο 1, παρ. 1 της αριθμ. 819/95/ΕΚ Απόφασης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, την 14η Μαρτίου 1995. Το πρόγραμμα απευθυνόταν σε όλα τα επίπεδα της σχολικής εκπαίδευσης και οι στόχοι του ακολουθούσαν τέσσερις γενικές κατευθύνσεις: α) τη βελτίωση της ποιότητας της σχολικής εκπαίδευσης, β) την ενίσχυση της Ευρωπαϊκής Διάστασης στην Εκπαίδευση, γ) την προώθηση της εκμάθησης των ευρωπαϊκών γλωσσών και δ) την προαγωγή της διαπολιτισμικής συνειδητοποίησης. Το Comenius έδινε τη δυνατότητα συμμετοχής σε τρεις επιμέρους δράσεις, η πρώτη από τις οποίες (Δράση 1) αφορούσε στη συνεργασία μεταξύ εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και διαπραγματευόταν σχέδια (projects) σχολικών και γλωσσικών συμπράξεων καθώς και σχέδια σχολικής ανάπτυξης (Ρέτσιου, 2003). Τα σχολικά και γλωσσικά σχέδια παρουσίαζαν πολλές ομοιότητες και είχαν ως στόχο την προαγωγή της ευρωπαϊκής συνεργασίας μεταξύ ομάδων μαθητών και εκπαιδευτικών ενώ τα σχέδια σχολικής ανάπτυξης αφορούσαν στις ανάγκες και τα προβλήματα των σχολείων ως εκπαιδευτικών ιδρυμάτων.

Το Νοέμβριο του 2005, στη Σύνοδο του Συμβουλίου Παιδείας της Ε.Ε., το πρόγραμμα «Socrates», το οποίο είχε ήδη ολοκληρώσει τη δεύτερη περίοδο ζωής του (Socrates II), ενσωματώθηκε στο «Πρόγραμμα Κοινοτικής Δράσης για τη Διά Βίου Μάθηση». Το «Comenius» αποτέλεσε, τότε, ένα από τα υποπρογράμματα για την Προσχολική, την Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Νικολάου, 2008). Στο πλαίσιο του Προγράμματος για τη Δια Βίου Μάθηση, το υποπρόγραμμα

«Comenius» συνέχιζε να υποστηρίζει, μεταξύ άλλων, διμερείς ή πολυμερείς σχολικές συμπράξεις μεταξύ διαφορετικών Ευρωπαϊκών χωρών και την κινητικότητα φυσικών προσώπων από τον χώρο της σχολικής εκπαίδευσης, ενώ παράλληλα, συμπεριλήφθηκε σε αυτό, ως επί μέρους δράση, και η ηλεκτρονική αδελφοποίηση (e-Twinning) των Ευρωπαϊκών σχολείων.

Συγκεκριμένα, το πρόγραμμα Comenius σχεδιάστηκε για:

- Να βελτιώσει και να αυξήσει την κινητικότητα μαθητών και εκπαιδευτικού προσωπικού στον Ευρωπαϊκό χώρο
- Να ενισχύσει και να αυξήσει τις σχολικές συμπράξεις στην Ευρώπη
- Να ενθαρρύνει την εκμάθηση γλωσσών και την Ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση

3.1.β.Οι σχολικές συμπράξεις e -Twinning

Το e -Twinning είναι ένα πρόγραμμα ευρωπαϊκής συνεργασίας στο οποίο τουλάχιστον δύο σχολεία από τουλάχιστον δύο Ευρωπαϊκές χώρες φέρνουν από κοινού εις πέρας μια παιδαγωγική δραστηριότητα, με χρήση των Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνίας. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα δεν χρηματοδοτεί μεμονωμένα έργα, αλλά παρέχει πληροφορίες, ιστοχώρο, εργαλεία, και υλικό στήριξης, μέσω της διαδικτυακής πύλης e-Twinning για να αναπτυχθεί μία συνεργασία ηλεκτρονικής αδελφοποίησης (Βουδρισλής και Αυγερινού, 2012) .Η συμμετοχή σε ένα πρόγραμμα e-Twinning χαρακτηρίζεται, συγκριτικά με το Comenius, από την έλλειψη πολύπλοκων, και χρονοβόρων γραφειοκρατικών διαδικασιών έγκρισης από τα αρμόδια όργανα, και εκεί οφείλει, σε μεγάλο βαθμό, την τεράστια επιτυχία του (Gilligan, 2007). Το πρόγραμμα « e - Twinning » ξεκίνησε επίσημα τον Ιανουάριο του 2005, αρχικά ως δράση του προγράμματος « e- Learning» της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.Το πρόγραμμα «e-Learning», εξάλλου, θεσμοθετήθηκε με την αριθμ. 2318/2003/Ε.Κ. Απόφαση του Ευρωκοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 5ης Δεκεμβρίου 2003, ως ένα πολυετές πρόγραμμα (2004-2006) για την αποτελεσματική εμπλοκή των Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνίας (ΤΠΕ) στα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης της Ευρώπης.

Ο γενικός και οι επιμέρους στόχοι του προγράμματος e-Learning, στο πλαίσιο του οποίου λειτούργησε, αρχικά, το e-Twinning, περιγράφονται στο Άρθρο 2 της ως

άνω απόφασης.Ως γενικός στόχος του προγράμματος ορίζεται η υποστήριξη και ανάπτυξη της αποτελεσματικής χρήσης των ΤΠΕ στα Ευρωπαϊκά συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης, για τη συνεισφορά σε μια ποιοτική εκπαίδευση και για την ουσιαστική προσαρμογή των εν λόγω συστημάτων στις ανάγκες της κοινωνίας της γνώσης υπό το πρίσμα της δια βίου μάθησης. Οι επιμέρους στόχοι του προγράμματος είναι:

α) να προσδιορίσει τους αρμόδιους φορείς και να τους ενημερώσει για τους τρόπους και τα μέσα χρήσης της ηλεκτρονικής μάθησης (e-Learning) έτσι ώστε να προωθηθεί ο «ψηφιακός αλφαριθμητισμός» που θα έχει θετικά αποτελέσματα στην ενδυνάμωση της κοινωνικής συνοχής και προσωπικής ανάπτυξης καθώς και στην υιοθέτηση του διαπολιτισμικού διαλόγου.

β) να εκμεταλλευθεί κατάλληλα την ηλεκτρονική μάθηση (e-Learning) ώστε να ενισχυθεί η Ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση.

γ) να παρέχει μηχανισμούς υποστήριξης της ανάπτυξης Ευρωπαϊκών ποιοτικών προϊόντων και υπηρεσιών, και για την ανταλλαγή και διάδοση καλών πρακτικών

δ) να εκμεταλλευθεί τις δυνατότητες της ηλεκτρονικής μάθησης στο πλαίσιο των καινοτόμων διδακτικών μεθόδων, με στόχο τη βελτίωση της ποιότητας της διαδικασίας μάθησης και επίτευξης της αυτονομίας του μαθητή-εκπαιδευόμενου.

Το « e – T w i n n i n g », η ηλεκτρονική αδελφοποίηση των σχολείων της Ευρώπης, αναφέρεται, μεταξύ των άλλων δράσεων του eLearning, στο Άρθρο 3 της εν λόγω απόφασης (2318/2003/Ε.Κ.), όπου ορίζονται οι περιοχές εμπλοκής του προγράμματος. Στο ως άνω άρθρο αναφέρονται, συγκεκριμένα, οι στόχοι των επιμέρους δράσεων στην περιοχή του e-Twinning οι οποίες θα υποστηρίξουν και θα αναπτύξουν περαιτέρω την ηλεκτρονική δικτύωση των σχολείων, για να καταστήσουν εφικτά για όλα τα σχολεία της Ευρώπης: α) το χτίσιμο παιδαγωγικών συνεργασιών με σχολεία οπουδήποτε αλλού στην Ευρώπη, β) την προώθηση καινοτόμων μεθόδων συνεργασίας, γ) τη διάδοση ποιοτικών εκπαιδευτικών προσεγγίσεων και δ) την ενίσχυση της εκμάθησης γλωσσών και του διαπολιτισμικού διαλόγου. Οι δράσεις στον τομέα του e-Twinning θα στοχεύσουν, επιπλέον, στην επικαιροποίηση των επαγγελματικών προσόντων εκπαιδευτικών και εκπαιδευτών, στην παιδαγωγική και συνεργατική χρήση των ΤΠΕ μέσω της ανταλλαγής και ενθάρρυνσης καλών πρακτικών και στο ξεκίνημα διακρατικών και διαθεματικών συνεργατικών projects.

Οι γραμμές δράσεις του e-Learning αναφορικά με το «e-Twinning» αναφέρονται στο Παράρτημα της εν λόγω απόφασης (Γραμμή δράσης 3: «*e-Twinning για σχολεία Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και προώθηση της επιμόρφωσης εκπαιδευτικών*») και περιλαμβάνουν:

α) τον προσδιορισμό και την ανάλυση καλών πρακτικών σε ότι αφορά προηγούμενα πολυγλωσσικά και πολυπολιτισμικά projects με χρήση πολυμέσων και δικτύων επικοινωνίας, έτσι ώστε να αναπτυχθούν υλικά και μέθοδοι αξιολόγησης που θα βοηθήσουν τους εκπαιδευτικούς να εκμεταλλευθούν στο έπακρο τις δυνατότητες των ΤΠΕ για καινοτόμες μεθόδους συνεργασίας και συνεργατικά projects,

β) τον σχηματισμό υποστηρικτικού δικτύου για την δράση e-Twinning. Το συγκεκριμένο δίκτυο θα σχηματιστεί από καθηγητές ή εκπαιδευτές με εμπειρία στον τομέα της Ευρωπαϊκής συνεργασίας και θα παρέχει παιδαγωγική υποστήριξη και καθοδήγηση, εργαλεία και υπηρεσίες για την εύρεση εταίρων, μεθόδους για την ανταλλαγή εμπειρίας καθώς και έναν διαδικτυακό κόμβο, βασισμένο σε υπάρχοντες δικτυακούς τόπους, για τη δράση της ηλεκτρονικής αδελφοποίησης,

γ) την υποστήριξη συνεργατικών δικτύων στον τομέα της επιμόρφωσης των καθηγητών και του άλλου εκπαιδευτικού προσωπικού κατά τη διάρκεια της εργασίας, με ειδική προσοχή στην καθιέρωση ευνοϊκών συνθηκών για την εκμετάλλευση των ΤΠΕ σε καινοτόμες συνεργατικές μεθόδους, για την ανταλλαγή εκπαιδευτικών πηγών και προσεγγίσεων και για την από κοινού ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού και

δ) την ανάπτυξη δράσεων προώθησης και επικοινωνίας του εγχειρήματος.

Μέσα από τις ως άνω διατάξεις, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναγνωρίζει τη σχολική αδελφοποίηση ως ευκαιρία για όλους τους νέους ανθρώπους να μάθουν και να εξασκήσουν δεξιότητες στον τομέα των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και Επικοινωνίας και να συνειδητοποιήσουν την αξία του πολυπολιτισμικού κοινωνικού μοντέλου της Ε.Ε.(Scimeca et al, 2009). Αναγνωρίζει ακόμα την ανάγκη να οδηγηθεί μακρύτερα η σχολική συνεργασία και να της δοθεί μια ολιστική σχολική διάσταση, βασισμένη στις ΤΠΕ και το Ευρωπαϊκό Σχολικό Δίκτυο.270 Το 2007 το e-Twinning ενσωματώθηκε στο πρόγραμμα Δια Βίου Μάθησης ως επί μέρους δράση του Comenius, ενώ από το 2014 το e-Twinning, ενισχύεται ακόμα περισσότερο εφόσον αποτελεί, πλέον, μέρος του προγράμματος Erasmus plus (2014-2020), παίζοντας κεντρικό ρόλο στην υποστήριξη όλων των τύπων ευρωπαϊκής συνεργασίας, στο πεδίο της σχολικής εκπαίδευσης .

Ένα από τα βασικότερα χαρακτηριστικά του e-Twinning είναι η ύπαρξη πολύ ενεργών υπηρεσιών υποστήριξης τόσο σε Κρατικό όσο και σε Ευρωπαϊκό επίπεδο, οι οποίες παρέχονται τόσο από την Κεντρική Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Στήριξης (Κ.Υ.Σ.), όσο κι από ένα δίκτυο Εθνικών Υπηρεσιών Στήριξης (Ε.Υ.Σ.), όπως είναι η Ελληνική Υπηρεσία e-Twinning που λειτουργεί από το Ερευνητικό Ακαδημαϊκό Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών. Η Εθνική Υπηρεσία Στήριξης, Ε.Υ.Σ., προωθεί και βοηθά στην ενδυνάμωση της δράσης e-Twinning σε εθνικό πλαίσιο, παρέχοντας επιμόρφωση, βοήθεια και συμβουλές στους εκπαιδευτικούς και καταγράφοντας την πρόοδο των σχολείων και των συνεργατικών projects. Επιπλέον, κάθε Ε.Υ.Σ. διοργανώνει εθνικές διαλέξεις και διαγωνισμούς που σχετίζονται με το e-Twinning, δημοσιεύει νέα και προωθητικό υλικό, και συντηρεί ιστοσελίδα για τη δράση e-Twinning σε εθνικό επίπεδο.(Gillera, 2007).

Η Κεντρική Υπηρεσία Στήριξης, Κ.Υ.Σ., η οποία ενεργοποιείται από το Ευρωπαϊκό Σχολικό Δίκτυο εκ μέρους της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, έχει ένα πλήθος αρμοδιοτήτων. Πρώτα απ' όλα, είναι υπεύθυνη για την ανάπτυξη και συντήρηση της Ευρωπαϊκής πλατφόρμας e-Twinning (<http://www.etwinning.net>), όπου όλα τα σχολεία εγγράφονται και συνεργάζονται με τους Ευρωπαίους συνεργάτες τους. Επιπλέον, η Κ.Υ.Σ. εκδίδει ένα μηνιαίο περιοδικό και λειτουργεί ένα Ευρωπαϊκό Κέντρο Εξυπηρέτησης που έχει ως σκοπό του να λύνει πρακτικά προβλήματα που ενδέχεται να αντιμετωπίσουν όσοι χρησιμοποιούν την πλατφόρμα (Gillera, 2007). Μια άλλη παράμετρος της εργασίας της Κ.Υ.Σ. είναι να οργανώνει, μαζί με τις Ε.Υ.Σ., μια σειρά Εργαστηρίων Επαγγελματικής Ανάπτυξης όπου οι εκπαιδευτικοί συναντώνται από όλη την Ευρώπη για να μάθουν περισσότερα αναφορικά με το πώς να λειτουργήσουν ένα συνεργατικό project χρησιμοποιώντας την Τεχνολογία .

Κεντρικό πυρήνα επιτυχίας, όμως, του προγράμματος e-Twinning αποτελεί η δικτυακή του πύλη (www.eTwinning.net) μια υπερσύγχρονη πλατφόρμα επικοινωνίας, διαθέσιμη, πλέον, σε 25 γλώσσες, που προσφέρει μεγάλη ποικιλία ειδικών εργαλείων για εκπαιδευτικούς. Η πλατφόρμα του e-Twinning προσφέρει «υπηρεσίες μιας στάσης» για το διαδίκτυο: διαδικτυακά περιβάλλοντα εύρεσης συνεργατών και ανάπτυξης συνεργατικών projects, παιδαγωγική υποστήριξη, πρωτοβουλίες επιμόρφωσης και επαφή με τις εργασίες που έχουν ήδη κάνει άλλοι εκπαιδευτικοί. (Scimeca et al, 2009) Η συγκεκριμένη πλατφόρμα αναπτύσσεται στα τρία παρακάτω επίπεδα: (Gillera, 2007)

- Το 1ο Επίπεδο είναι το ανοιχτό στο κοινό επίπεδο, το οποίο περιλαμβάνει πληροφορίες, νέα, μια πινακοθήκη καλών πρακτικών κ.ά.
- Το 2ο Επίπεδο είναι ένα προσωπικό «Desktop», το οποίο διατίθεται στον εκπαιδευτικό μετά την εγγραφή του.
- Το 3ο Επίπεδο είναι ο κοινός, ιδιωτικός, χώρος εργασίας «Twinspace» που γίνεται διαθέσιμος μόνο όταν οι εκπαιδευτικοί κατοχυρώσουν ένα συνεργατικό project με ένα άλλο ευρωπαϊκό σχολείο.

Πρωταρχικός σκοπός της πλατφόρμας είναι να ενθαρρύνει και να υποστηρίζει τα σχολεία στην εύρεση συνεργατών και στον σχεδιασμό, ανάπτυξη, πραγματοποίηση και λειτουργία συνεργατικών projects. Η πλατφόρμα του e-Twinning πρωτολειτούργησε τον Ιανουάριο του 2005 και έκτοτε έχει βελτιωθεί και προσαρμοστεί πολλές φορές, με συχνές κυκλοφορίες και δυο κύριες ενημερώσεις στην αρχή κάθε σχολικού έτους. Πρόκειται για μια πολύπλοκη, τεχνική και πληροφοριακή υποδομή, συντιθέμενη από διάφορα στοιχεία σε στενή, μεταξύ τους, διασύνδεση και δικτύωση.

Όπως χαρακτηριστικά σχολιάζει η Gilleran διευθύντρια της Παιδαγωγικής Επιτροπής του e Twinning: *«Το να συμμετέχει ένας εκπαιδευτικός στο e Twinning σημαίνει πως συμμετέχει σε μια ευρεία Κοινότητα εκπαιδευτικών στην οποία όλοι νεαρά άτομα στην Ευρώπη, να ανακαλύψουν τον τρόπο σκέψης και τις ιδέες τους και να ανταλλάξουν απόψεις πάνω σε ζητήματα που ενδιαφέρουν τους νέους, παντού. Ταυτόχρονα, συμμετέχει σε μια ευρύτερη κοινότητα επαγγελματιών του e Learning που εμπλέκονται ενεργά στην εύρεση νέων, καινοτόμων τρόπων ανάπτυξης της ηλεκτρονικής μάθησης, μέσα στην παιδαγωγική τους πρακτική. Πάνω από όλα, όμως, η συμμετοχή στο πρόγραμμα αφορά ανθρώπους, εκπαιδευτικούς, μαθητές, διευθυντές, γονείς, προσωπικό υποστήριξης, εκπαιδευτές και παιδαγωγικούς συμβούλους από όλα τα κράτη- μέλη της ΕΕ, που είναι όλοι ενωμένοι σε έναν κοινό σκοπό: να φέρουν σε επαφή τους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές από όλη την Ευρώπη για το χτίσιμο μιας κοινής, ευρωπαϊκής ταυτότητας και την εκτίμηση της αξίας αυτού που θεωρείται «Ευρωπαϊκό» (Gilleran, 2007, σ.9).*

3.1.γ.Οι σχολικές συμπράξεις στο πρόγραμμα Erasmus+

Το πρόγραμμα Erasmus αποτελεί πρόγραμμα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την εκπαίδευση, την κατάρτιση, τη νεολαία και τον αθλητισμό, συμπεριλαμβανομένου του προγράμματος Δια Βίου Μάθησης (Erasmus, Leonardo da Vinci, Comenius, Grundtvig), νεολαία σε Δράση και πέντε διεθνών προγραμμάτων συνεργασίας (Erasmus Mundus, Tempus, Alfa, Edulink και το πρόγραμμα για τη συνεργασία με τις εκβιομηχανισμένες χώρες). Ο κανονισμός του Erasmus+ υπογράφηκε στις 11 Δεκεμβρίου 2013.

Η καταπολέμηση των υψηλών επιπέδων ανεργίας –ιδίως των νέων– αποτελεί ένα από τα πιο επιτακτικά καθήκοντα των ευρωπαϊκών κυβερνήσεων. Πάρα πολλοί νέοι εγκαταλείπουν το σχολείο πρόωρα, αντιμετωπίζοντας υψηλό κίνδυνο ανεργίας και κοινωνικής περιθωριοποίησης. Ο ίδιος κίνδυνος απειλεί πολλούς ενήλικες με χαμηλό επίπεδο δεξιοτήτων. Οι τεχνολογίες αλλάζουν τον τρόπο λειτουργίας της κοινωνίας, και είναι αναγκαίο να διασφαλιστεί η βέλτιστη χρήση τους. Οι επιχειρήσεις της ΕΕ πρέπει να γίνουν περισσότερο ανταγωνιστικές μέσω του ταλέντου και της καινοτομίας. (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2019)

Από την άλλη, η Ευρώπη χρειάζεται πιο συνεκτικές και χωρίς αποκλεισμούς κοινωνίες που επιτρέπουν στους πολίτες τους να διαδραματίζουν ενεργό ρόλο στη δημοκρατική ζωή. Η εκπαίδευση, η κατάρτιση, η εργασία στον τομέα της νεολαίας και ο αθλητισμός αποτελούν κλειδί για την προώθηση των κοινών ευρωπαϊκών αξιών και της κοινωνικής ένταξης, για την ενίσχυση της διαπολιτισμικής κατανόησης και της αίσθησης των πολιτών ότι ανήκουν σε μία κοινότητα, καθώς και για την πρόληψη της βίαιης ριζοσπαστικοποίησης.

Το πρόγραμμα Erasmus+ είναι ένα σημαντικό μέσο για την προώθηση της ένταξης των ατόμων που προέρχονται από μειονεκτικές κοινωνικές ομάδες, συμπεριλαμβανομένων των νεοαφικνούμενων μεταναστών. Μια άλλη πρόκληση αφορά την ανάπτυξη κοινωνικού κεφαλαίου μεταξύ των νέων, την ενδυνάμωση και την ανάπτυξη της δυνατότητας των νέων να συμμετέχουν ενεργά στην κοινωνία, σύμφωνα με τις διατάξεις της Συνθήκης της Λισαβόνας, όπου προβλέπεται ο στόχος της ΕΕ «να ενθαρρύνει τη συμμετοχή των νέων στον δημοκρατικό βίο της Ευρώπης».

Η αντιμετώπιση του ζητήματος αυτού μπορεί επίσης να επιδιωχθεί μέσω δραστηριοτήτων μη τυπικής μάθησης που στοχεύουν στην ενίσχυση των δεξιοτήτων και των ικανοτήτων των νέων καθώς και της ενεργού συμμετοχής τους στα κοινά.

Επιπλέον, είναι ανάγκη να δοθούν ευκαιρίες κατάρτισης και συνεργασίας στις οργανώσεις και στα άτομα που δραστηριοποιούνται στον τομέα της νεολαίας, προκειμένου να αναπτυχθεί ο επαγγελματισμός τους και η ευρωπαϊκή διάσταση της εργασίας στον εν λόγω τομέα. (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2019)

Η καλή και αποδοτική λειτουργία των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης και των πολιτικών για τη νεολαία παρέχουν στα άτομα τις δεξιότητες που απαιτεί η αγορά εργασίας και η οικονομία, επιτρέποντάς τους ταυτόχρονα να διαδραματίσουν ενεργό ρόλο στην κοινωνία και να επιτύχουν προσωπική ολοκλήρωση. Οι μεταρρυθμίσεις στους τομείς της εκπαίδευσης, της κατάρτισης και της νεολαίας μπορούν να συντελέσουν στην εκπλήρωση αυτών των στόχων, έχοντας ως βάση ένα κοινό όραμα των υπευθύνων για τη χάραξη πολιτικής και των ενδιαφερόμενων μερών, αξιόπιστα στοιχεία και συνεργασία σε διάφορους τομείς και επίπεδα. Το πρόγραμμα Erasmus+ έχει σχεδιαστεί με σκοπό να στηρίξει τις προσπάθειες των Χωρών του Προγράμματος για τη διά βίου αξιοποίηση των δυνατοτήτων του ταλέντου και των κοινωνικών εφοδίων της Ευρώπης μέσω της ενοποίησης της παρεχόμενης στήριξης προς την τυπική, τη μη τυπική και την άτυπη μάθηση σε ολόκληρο το φάσμα της εκπαίδευσης, της κατάρτισης και της ενασχόλησης με τη νεολαία. Το πρόγραμμα ενισχύει επίσης τις δυνατότητες συνεργασίας και κινητικότητας με τις Χώρες Εταίρους, ιδίως στους τομείς της ανώτατης εκπαίδευσης και της νεολαίας.

Σύμφωνα με ένα από τα νέα στοιχεία που εισήχθησαν στη Συνθήκη της Λισαβόνας, το Erasmus+ υποστηρίζει επίσης δραστηριότητες που αποσκοπούν στην ανάπτυξη της ευρωπαϊκής διάστασης στον αθλητισμό, προωθώντας τη συνεργασία μεταξύ των φορέων που είναι υπεύθυνοι για τον αθλητισμό. Το πρόγραμμα προωθεί επίσης τη δημιουργία και ανάπτυξη ευρωπαϊκών δικτύων παρέχοντας ευκαιρίες συνεργασίας μεταξύ των ενδιαφερόμενων μερών, καθώς και ανταλλαγής και μετάδοσης γνώσεων και τεχνογνωσίας σε διάφορους τομείς που συνδέονται με τον αθλητισμό και τη σωματική άσκηση. Ειδικότερα, αυτή η ενισχυμένη συνεργασία θα επηρεάσει θετικά την ανάπτυξη του δυναμικού του ανθρώπινου κεφαλαίου της Ευρώπης συμβάλλοντας στη μείωση του κοινωνικού και οικονομικού κόστους που συνεπάγεται η έλλειψη σωματικής άσκησης. (Ευρωπαϊκή Επιτροπή).

Το Erasmus+ (2014-2020), που ονομάζεται επίσης Erasmus Plus, καλύπτει όλα τα νέα προγράμματα στο πλαίσιο των € 14,7 δισεκατομμύριων στους τομείς της εκπαίδευσης, κατάρτισης, της νεολαίας και του αθλητισμού. Δομείται πάνω σε τρεις βασικές δράσεις (key actions) για την εκπαίδευση, την κατάρτιση και τη νεολαία οι οποίες είναι:

1. Βασική Δράση 1 (KA1\BΔ1): Κινητικότητα των ατόμων
2. Βασική Δράση 2 (KA2\BΔ2): Συνεργασία για την καινοτομία και την ανταλλαγή καλών πρακτικών
3. Βασική Δράση 3 (KA3/BΔ3): Ενίσχυση σε θέματα μεταρρυθμίσεων πολιτικής

α. Βασική Δράση 1: Μαθησιακή κινητικότητα προσωπικού

Τα σχέδια μαθησιακής κινητικότητας για το εκπαιδευτικό προσωπικό όλων των βαθμίδων της σχολικής εκπαίδευσης μπορεί να περιλαμβάνουν μία ή περισσότερες δράσεις: α) ανάθεση καθηκόντων, μια δραστηριότητα που δίνει τη δυνατότητα σε εκπαιδευτικούς ή άλλο εκπαιδευτικό προσωπικό σχολικής εκπαίδευσης να διδάξουν σε συνεργαζόμενο σχολείο του εξωτερικού.

β) δομημένοι κύκλοι μαθημάτων ή σεμινάρια κατάρτισης στο εξωτερικό, τα οποία υποστηρίζουν την επαγγελματική εξέλιξη των εκπαιδευτικών, των διευθυντών σχολείων και του λοιπού εκπαιδευτικού προσωπικού.

γ) επιτόπια παρακολούθηση εργασίας η οποία παρέχει την ευκαιρία σε εκπαιδευτικούς, διευθυντές σχολείων και στο υπόλοιπο εκπαιδευτικό προσωπικό των σχολείων να περάσουν μια περίοδο στο εξωτερικό σε ένα σχολείο εταίρο ή σε κάποιον συναφή οργανισμό, ο οποίος δραστηριοποιείται στο πεδίο της σχολικής εκπαίδευσης.

Αυτές οι δραστηριότητες είναι επίσης μια ευκαιρία για τους εκπαιδευτικούς να αποκτήσουν ικανότητες για την αντιμετώπιση των αναγκών των μαθητών που προέρχονται από μειονεκτούσες κοινωνικές ομάδες. Δεδομένης της υφιστάμενης κατάστασης σχετικά με τους νεαρούς μετανάστες, τους πρόσφυγες και τους αιτούντες άσυλο, ιδιαίτερη προσοχή θα δοθεί επίσης στην υποστήριξη σχεδίων κατάρτισης των εκπαιδευτικών σε τομείς, όπως η εκπαίδευση των παιδιών των προσφύγων, οι διαπολιτισμικές αίθουσες διδασκαλίας, η διδασκαλία στη δεύτερη γλώσσα των μαθητών, η ανεκτικότητα και η διαφορετικότητα στην τάξη.

Το Erasmus+ στηρίζει τη μαθησιακή κινητικότητα του προσωπικού που:

- εντάσσεται στο Ευρωπαϊκό Σχέδιο Ανάπτυξης του σχολείου αποστολής (με στόχο τον εκσυγχρονισμό και τη διεθνοποίησή του)
- ανταποκρίνεται σε σαφώς προσδιορισμένες ανάγκες εξέλιξης του προσωπικού
- συνοδεύεται από κατάλληλα μέτρα επιλογής, προετοιμασίας και παρακολούθησης
- διασφαλίζει τη δέουσα αναγνώριση των μαθησιακών αποτελεσμάτων του συμμετέχοντος προσωπικού
- μεριμνά για τη διάδοση και ευρεία χρήση των μαθησιακών αποτελεσμάτων στο πλαίσιο του οργανισμού

Όσον αφορά το εκπαιδευτικό προσωπικό, οι δραστηριότητες κινητικότητας αναμένεται να αποφέρουν τα εξής αποτελέσματα:

- βελτίωση των γνώσεων
- ευρύτερη κατανόηση πρακτικών, πολιτικών και συστημάτων στην εκπαίδευση, την κατάρτιση σε όλες τις χώρες·
- αύξηση της ικανότητάς τους να επιφέρουν αλλαγές σε επίπεδο εκσυγχρονισμού και διεθνούς εξωστρέφειας στους εκπαιδευτικούς τους οργανισμούς·
- ευρύτερη κατανόηση της διασύνδεσης μεταξύ τυπικής και μη τυπικής εκπαίδευσης, της επαγγελματικής κατάρτισης και της αγοράς εργασίας αντίστοιχα
- καλύτερη ποιότητα της εργασίας και των δραστηριοτήτων τους προς όφελος των μαθητών
- ευρύτερη κατανόηση και ανταπόκριση στην κοινωνική, γλωσσική και πολιτισμική πολυμορφία
- αύξηση της ικανότητάς τους να καλύπτουν τις ανάγκες των μειονεκτούντων
- αυξημένη στήριξη και προώθηση των δραστηριοτήτων κινητικότητας για τους μαθητές
- αύξηση των ευκαιριών επαγγελματικής ανάπτυξης
- βελτίωση των δεξιοτήτων στις ξένες γλώσσες
- αύξηση κινήτρων και ικανοποίησης στην καθημερινή τους εργασία

Οι δραστηριότητες που υποστηρίζονται στο πλαίσιο της συγκεκριμένης Δράσης αναμένεται επίσης να αποφέρουν τα εξής αποτελέσματα στους συμμετέχοντες οργανισμούς:

- αύξηση της ικανότητας δραστηριοποίησης σε ευρωπαϊκό/διεθνές επίπεδο: βελτίωση δεξιοτήτων διαχείρισης και στρατηγικών διεθνοποίησης· ενίσχυση

συνεργασίας με εταίρους από άλλες χώρες· αύξηση των χορηγούμενων χρηματοδοτικών πόρων (εκτός κονδυλίων ΕΕ) για οργάνωση ευρωπαϊκών/διεθνών σχεδίων· βελτίωση της ποιότητας ως προς την προετοιμασία, την υλοποίηση, τον έλεγχο και την παρακολούθηση των ευρωπαϊκών/διεθνών σχεδίων.

- Καινοτόμος και βελτιωμένος τρόπος λειτουργίας ως προς τις ομάδες-στόχους τους, παρέχοντας για παράδειγμα: ελκυστικότερα προγράμματα , σύμφωνα με τις ανάγκες και τις προσδοκίες τους· βελτίωση των προσόντων του διδακτικού και εκπαιδευτικού προσωπικού· βελτίωση των διαδικασιών αναγνώρισης και επικύρωσης των γνώσεων που αποκτώνται στις περιόδους εκπαίδευσης στο εξωτερικό· αποτελεσματικότερες δραστηριότητες προς όφελος των τοπικών κοινοτήτων.
- Πιο σύγχρονο, δυναμικό, ζωντανό και επαγγελματικό περιβάλλον στο εσωτερικό του οργανισμού: πρόθυμο να ενσωματώσει ορθές πρακτικές και νέες μεθόδους στις καθημερινές δραστηριότητες· ανοιχτό σε συνέργειες με οργανισμούς που ενεργοποιούνται σε διαφορετικούς κοινωνικούς, εκπαιδευτικούς και εργασιακούς τομείς· προσανατολισμένο στον στρατηγικό σχεδιασμό της επαγγελματικής εξέλιξης του προσωπικού του ανάλογα με τις ανάγκες των ατόμων και τους στόχους του οργανισμού(Ευρωπαϊκή Επιτροπή,2019).

β.Βασική Δράση 2: Στρατηγικές Συμπράξεις στον τομέα της Σχολικής Εκπαίδευσης

Οι Στρατηγικές συμπράξεις αφορούν την ανάπτυξη και ενίσχυση διακρατικών συνεργασιών μεταξύ φορέων/οργανισμών που δραστηριοποιούνται στον τομέα της εκπαίδευσης, της κατάρτισης, της νεολαίας ή σε άλλον κοινωνικοοικονομικό τομέα, με σκοπό την προώθηση της καινοτομίας και την εφαρμογή καλών πρακτικών στον τομέα της σχολικής εκπαίδευσης.

Στις στρατηγικές συμπράξεις ενθαρρύνεται η συμμετοχή φορέων από διαφορετικούς χώρους ώστε μέσα από την αλληλεπίδραση σε επίπεδο δεξιοτήτων και εμπειριών οι συμμετέχοντες φορείς να αυξάνουν την ικανότητά τους για διεθνική συνεργασία και να παράγουν υψηλής ποιότητας καινοτόμα προϊόντα.

Ανάλογα με τους στόχους και τη σύνθεση της στρατηγικής σύμπραξης, τα σχέδια μπορούν να είναι δύο τύπων:

I. Στρατηγικές Συμπράξεις που υποστηρίζουν την καινοτομία:

Τα σχέδια αναμένεται να αναπτύξουν καινοτόμα προϊόντα, ή/και να προβούν σε εντατικές δραστηριότητες διάχυσης και διάδοσης των υφιστάμενων και των νέων προϊόντων που θα παραχθούν καθώς και των καινοτόμων ιδεών. Οι αιτούντες έχουν τη δυνατότητα να αιτηθούν χρηματοδότηση για την παραγωγή πνευματικών προϊόντων και για πολλαπλασιαστικές δράσεις προκειμένου να απαντήσουν ακριβώς στην καινοτόμα διάσταση της δράσης.

II. Στρατηγικές Συμπράξεις που υποστηρίζουν την ανταλλαγή καλών πρακτικών:

Ο πρωταρχικός στόχος είναι να επιτρέπει στους οργανισμούς να αναπτύξουν και να ενισχύσουν τα δίκτυα, να αυξήσουν την ικανότητά τους να λειτουργούν σε διακρατικό επίπεδο, να μοιράζονται και να ανταλλάσσουν/υποστηρίζουν ιδέες, πρακτικές και μεθόδους. Τα σχέδια μπορούν επίσης να παράγουν απτά προϊόντα και αναμένεται να διαδώσουν τα αποτελέσματα των δραστηριοτήτων τους, αν και με τρόπο που να είναι ανάλογος του σκοπού και του πεδίου εφαρμογής του σχεδίου. Τα αποτελέσματα και οι δραστηριότητες διάδοσης θα συγχρηματοδοτηθούν μέσω της βασικής κατηγορίας προϋπολογισμού που αφορά τη διαχείριση και υλοποίηση του σχεδίου.

Οι στρατηγικές συμπράξεις που στοχεύουν στην ενίσχυση της συνεργασίας σε επίπεδο περιφέρειας μεταξύ διαφορετικών χωρών μπορούν να συμμετάσχουν και στις δύο κατηγορίες σχεδίων (I, II). Το στοιχείο που διακρίνει τις συμπράξεις αυτές είναι η συμμετοχή τοπικών και/ή περιφερειακών εκπαιδευτικών αρχών οι οποίες θα αναλάβουν ηγετικό ρόλο στον σχεδιασμό των δραστηριοτήτων πάνω σε ένα θέμα κοινού ενδιαφέροντος και θα εμπλέκουν οργανισμούς από τον δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα αλλά και σχολεία των περιοχών αρμοδιότητάς τους.

Επισημαίνεται ότι στον κύκλο υποβολής αιτήσεων του 2018, για τη Βασική Δράση 2 το 65% του διαθέσιμου προϋπολογισμού της Δράσης για τη Σχολική Εκπαίδευση κατανεμήθηκε με βάση τη βαθμολογία στην ποιοτική αξιολόγηση σε σχέδια που αφορούν «Συμπράξεις ανταλλαγών μεταξύ σχολείων» (School Exchange Partnerships) τα οποία στοχεύουν στην Ανταλλαγή Καλών Πρακτικών, το 5% αποδόθηκε σε σχέδια Στρατηγικών Συμπράξεων που στοχεύουν στην Ανταλλαγή Καλών Πρακτικών και το 30% του διαθέσιμου προϋπολογισμού κατανεμήθηκε σε Στρατηγικές Συμπράξεις που στοχεύουν στην Προώθηση της Καινοτομίας.

Οριζόντιες προτεραιότητες των Στρατηγικών Συμπράξεων

Οι οριζόντιες προτεραιότητες συνοπτικά είναι οι κάτωθι:

- Εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς, ενίσχυση της κοινωνικής ενσωμάτωσης, ανάπτυξη διαπολιτισμικών δεξιοτήτων, ενίσχυση της πρόσβασης - αύξηση συμμετοχής και βελτίωση των μαθησιακών αποτελεσμάτων για εκπαιδευόμενους που προέρχονται από κοινωνικά μειονεκτούσες ομάδες
- Ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων που συμβάλουν στη Δια βίου μάθηση – ανάπτυξη εργαλείων αξιολόγησης των δεξιοτήτων αυτών
- Ανάπτυξη και προώθηση ανοιχτών και καινοτόμων πρακτικών στην ψηφιακή εποχή, αποτελεσματική χρήση των Τεχνολογιών Πληροφοριών και Επικοινωνίας (ΤΠΕ) στην εκπαίδευση
- Σχεδιασμός και υλοποίηση δράσεων που ενισχύουν την πρόσληψη, επιλογή και κατάρτιση των εκπαιδευτών για διδασκαλία, βελτίωση της διδακτικής ικανότητάς τους μέσω της δημιουργίας σχετικών προγραμμάτων κατάρτισης
- Αναγνώριση και επικύρωση γνώσεων και δεξιοτήτων: δράσεις ενίσχυσης της απασχολησιμότητας, της διευκόλυνσης της κινητικότητας μεταξύ τυπικής, μη τυπικής εκπαίδευσης και άτυπης μάθησης και της σύνδεσης αυτών με την αγορά εργασίας
- Δράσεις που στηρίζουν την αποτελεσματική εφαρμογή του Επενδυτικού Σχεδίου για την Ευρώπη, δράσεις που διασφαλίζουν τις βιώσιμες επενδύσεις σε όλες τις μορφές εκπαίδευσης και μάθησης
- Νέα Προτεραιότητα: Προώθηση και αξιοποίηση της κοινωνικής και εκπαιδευτικής αξίας της Ευρωπαϊκής πολιτιστικής κληρονομιάς, της συνεισφοράς της στη δημιουργία θέσεων εργασίας, την οικονομική ανάπτυξη και κοινωνική συνοχή

Προτεραιότητες Στρατηγικών Συμπράξεων στον τομέα της σχολικής εκπαίδευσης

Οι Στρατηγικές Συμπράξεις αποσκοπούν στην ενίσχυση του έργου των εκπαιδευτικών, μέσω δράσεων που στοχεύουν στην ενίσχυση της ελκυστικότητας του επαγγέλματος του εκπαιδευτικού, στην υποστήριξη των εκπαιδευτικών στην προσπάθειά τους να αντιμετωπίσουν την πολυμορφία στις αίθουσες διδασκαλίας (π.χ. μαθητές από οικογένειες μεταναστών) και στην ενίσχυση της ηγεσίας και της κατανομημένης ηγεσίας στην εκπαίδευση, συμπεριλαμβανομένου του ρόλου και των ικανοτήτων των διευθυντών και της βελτίωσης των διοικητικών ικανοτήτων των εκπαιδευτικών.

Παράλληλα, μέσω των Στρατηγικών Συμπράξεων επιδιώκεται η προώθηση της απόκτησης βασικών δεξιοτήτων και ικανοτήτων όπως, για παράδειγμα, με:

- την αντιμετώπιση των χαμηλών επιδόσεων στα μαθηματικά, στις θετικές επιστήμες και στην ανάγνωση με αποτελεσματικές και καινοτόμες μεθόδους διδασκαλίας και αξιολόγησης·
- την προαγωγή της επιχειρηματικής εκπαίδευσης·
- την ενσωμάτωση των ψηφιακών δεξιοτήτων σε όλα τα προγράμματα σπουδών και την κατάλληλη προσαρμογή τους σε συγκεκριμένες ηλικιακές ομάδες·
- την ενίσχυση της κριτικής σκέψης ιδίως μέσω της διδασκαλίας θετικών επιστημών σε περιβαλλοντικό και/ή πολιτισμικό πλαίσιο·
- την υιοθέτηση μιας ολοκληρωμένης προσέγγισης στη διδασκαλία και εκμάθηση γλωσσών, με βάση την πολυμορφία των όλο και πιο πολύγλωσσων τάξεων·

Επιπλέον, μέσω των εν λόγω συμπράξεων γίνεται προσπάθεια υποστήριξης των σχολείων για την αντιμετώπιση της πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου και της μειονεκτικής κατάστασης στην οποία αυτή οδηγεί, καθώς και για την παροχή ποιοτικής εκπαίδευσης, ώστε η επιτυχία να είναι εφικτή για όλους τους μαθητές, από το χαμηλότερο ως το υψηλότερο άκρο του ακαδημαϊκού φάσματος, συμπεριλαμβανομένων των παιδιών μεταναστών, που ενδεχομένως αντιμετωπίζουν συγκεκριμένες δυσκολίες (π.χ. στη γλώσσα).

Τέλος, οι στρατηγικές συμπράξεις φανερώνουν και υλοποιούν τον κύκλο προσπαθειών διεύρυνσης της πρόσβασης σε οικονομικά προσιτή και ποιοτική προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα (ΠΕΦ), την ενίσχυση της ποιότητας των συστημάτων προσχολικής εκπαίδευσης και φροντίδας και λήψη μέτρων για την κατάλληλη ηλικιακά ανάπτυξη των παιδιών, ώστε να επιτυγχάνονται καλύτερα μαθησιακά αποτελέσματα και να διασφαλίζεται μια καλή αρχή στην εκπαίδευση για όλους.

Τα τελευταία χρόνια εκδηλώνεται ειδικότερα μεγάλο ενδιαφέρον από πολλά σχολεία για τη συμμετοχή τους σε προγράμματα σχολικών συμπράξεων .

Τι είναι οι Σχολικές Συμπράξεις;

Πρόκειται για διακρατικές συνεργασίες που υποστηρίζουν την ανταλλαγή καλών πρακτικών, στις οποίες μπορούν να συμμετέχουν μόνο σχολεία. Στα πλαίσια των Σχεδίων της Δράσης αυτής παρέχονται ευκαιρίες κινητικότητας σε μαθητές και

προσωπικό, που βοηθούν τα συμμετέχοντα σχολεία να αναπτύσσονται ως οργανισμοί και να ενισχύουν την ικανότητά τους για διεθνή συνεργασία. Επιπλέον, ενθαρρύνεται ιδιαίτερα ο συνδυασμός της κινητικότητας και των φυσικών ανταλλαγών με την εικονική συνεργασία μέσω eTwinning. Οι Συμπράξεις Ανταλλαγών μεταξύ Σχολείων πρέπει να περιλαμβάνουν τουλάχιστον δύο και το πολύ έξι από δύο τουλάχιστον διαφορετικές χώρες του Προγράμματος.

γ. Βασική Δράση 3

Τέλος, στο πλαίσιο της Βασικής Δράσης 3 και προκειμένου να υποστηρίξει τις προσπάθειες των κρατών μελών για ένταξη των προσφύγων στα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης στην Ευρώπη, η Διαδικτυακή Γλωσσική Υποστήριξη (OLS) του Erasmus+ που παρέχεται στους συμμετέχοντες του προγράμματος Erasmus+ επεκτείνεται σε περίπου 100.000 πρόσφυγες μέσω των προσκλήσεων για τα έτη 2016, 2017, 2018 και 2019 και μέχρι να δαπανηθεί ο διαθέσιμος προϋπολογισμός για αυτούς χωρίς δική τους επιβάρυνση. Οι επιμέρους στόχοι της δράσης αυτής είναι:

Πρώτος στόχος είναι να αποκτηθούν γνώσεις στους τομείς της εκπαίδευσης, της κατάρτισης και της νεολαίας για χάραξη πολιτικής βάσει στοιχείων και παρακολούθηση συγκεκριμένα: - ειδική ανά χώρα και θεματική ανάλυση, μεταξύ άλλων στο πλαίσιο συνεργασίας με ακαδημαϊκά δίκτυα· - μάθηση και αξιολόγηση από ομοτίμους μέσω της ανοικτής μεθόδου συντονισμού στους τομείς της εκπαίδευσης, της κατάρτισης και της νεολαίας.

Δεύτερος στόχος η ανάληψη πρωτοβουλιών για καινοτομίες στην πολιτική με σκοπό την προώθηση της χάραξης καινοτόμων πολιτικών από τα ενδιαφερόμενα μέρη και τον έλεγχο από τις δημόσιες αρχές της αποτελεσματικότητας των καινοτόμων πολιτικών μέσω επιτόπιων δοκιμών που βασίζονται σε ορθές μεθοδολογίες αξιολόγησης.

Τρίτος, η στήριξη των μέσων ευρωπαϊκής πολιτικής για τη διευκόλυνση της διαφάνειας και της αναγνώρισης των δεξιοτήτων και των επαγγελματικών προσόντων, καθώς και της μεταφοράς διδακτικών μονάδων, με σκοπό την προαγωγή

της διασφάλισης ποιότητας, τη στήριξη της επικύρωσης της μη τυπικής και της άτυπης μάθησης, τη διαχείριση των δεξιοτήτων και την καθοδήγηση. Η εν λόγω δράση περιλαμβάνει επίσης την παροχή στήριξης σε δίκτυα που διευκολύνουν τις διευρωπαϊκές ανταλλαγές, την κινητικότητα των πολιτών για εκπαιδευτικούς και επαγγελματικούς σκοπούς, καθώς και την ανάπτυξη ευέλικτων μαθησιακών οδών μεταξύ διαφόρων τομέων της εκπαίδευσης, της κατάρτισης και της νεολαίας.

Τέταρτο στόχο αποτελεί η συνεργασία με διεθνείς οργανισμούς με ευρέως αναγνωρισμένη πείρα και αναλυτικές ικανότητες (όπως ο ΟΟΣΑ και το Συμβούλιο της Ευρώπης), με σκοπό την ενίσχυση του αντίκτυπου και της προστιθέμενης αξίας των πολιτικών στους τομείς της εκπαίδευσης, της κατάρτισης και της νεολαίας.

Πέμπτη επιδίωξη αποτελεί η πραγμάτωση διαλόγου μεταξύ ενδιαφερόμενων μερών και προώθηση της πολιτικής και του Προγράμματος ο οποίος εμπλέκει τις δημόσιες αρχές, τους παρόχους και τα ενδιαφερόμενα μέρη στους τομείς της εκπαίδευσης, της κατάρτισης και της νεολαίας με σκοπό ευαισθητοποίησης την αύξηση σχετικά με τις Ατζέντες Ευρωπαϊκής Πολιτικής και ειδικότερα με τη στρατηγική «Ευρώπη 2020», τη στρατηγική «Εκπαίδευση και κατάρτιση 2020», τη στρατηγική της ΕΕ για τη νεολαία, καθώς και για την εξωτερική διάσταση των Ευρωπαϊκών πολιτικών στους τομείς της εκπαίδευσης, της κατάρτισης και της νεολαίας. Οι δραστηριότητες αυτές είναι ουσιώδεις για την ανάπτυξη της ικανότητας των ενδιαφερόμενων φορέων να προσφέρουν ενεργή στήριξη στην εφαρμογή των πολιτικών, προωθώντας την αξιοποίηση των αποτελεσμάτων του Προγράμματος και δημιουργώντας από αντίκτυπο.

Οι ειδικοί επιδιωκόμενοι στόχοι του προγράμματος Erasmus+ στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης είναι:

1. Η βελτίωση του επιπέδου των βασικών ικανοτήτων και δεξιοτήτων, ιδίως όσον αφορά τη σημασία τους για την αγορά εργασίας και τη συμβολή τους σε μια συνεκτική κοινωνία, μέσω κυρίως των αυξημένων ευκαιριών μαθησιακής κινητικότητας και μέσω της ενισχυμένης συνεργασίας μεταξύ του κόσμου της εκπαίδευσης και κατάρτισης και του κόσμου της εργασίας.

2. Η βελτίωση της ποιότητας, η προαγωγή της αριστείας στην καινοτομία και της διεθνοποίησης στο επίπεδο των ιδρυμάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης, ιδίως μέσω

της ενίσχυσης της διακρατικής συνεργασίας μεταξύ των φορέων παροχής υπηρεσιών εκπαίδευσης και κατάρτισης και άλλων εμπλεκόμενων μερών·

3.Η ενθάρρυνση της δημιουργίας ενός ευρωπαϊκού χώρου διά βίου μάθησης και η ευρύτερη γνωστοποίησή του για να συμβάλει στη μεταρρύθμιση των ασκούμενων πολιτικών σε εθνικό επίπεδο και να στηρίξει τον εκσυγχρονισμό των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης, ιδίως μέσω της ενίσχυσης της συνεργασίας στις ασκούμενες πολιτικές, της καλύτερης χρήσης των μέσων της ΕΕ για τη διαφάνεια και την αναγνώριση και της διάδοσης ορθών πρακτικών·

4.Η ενίσχυση της διεθνούς διάστασης της εκπαίδευσης και της κατάρτισης, ιδίως μέσω της συνεργασίας μεταξύ του προγράμματος και των ιδρυμάτων των χωρών εταίρων στον τομέα της ΕΕΚ και της ανώτατης/τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, μέσω της αύξησης της ελκυστικότητας των ευρωπαϊκών ιδρυμάτων ανώτατης/τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και της στήριξης των εξωτερικών δράσεων της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένων των αναπτυξιακών της στόχων, μέσω της προαγωγής της κινητικότητας και της συνεργασίας μεταξύ του προγράμματος και των ιδρυμάτων ανώτατης/τριτοβάθμιας εκπαίδευσης των χωρών εταίρων και της στοχευμένης δημιουργίας ικανοτήτων σε χώρες εταίρους·

5.Η βελτίωση της διδασκαλίας και της εκμάθησης γλωσσών και η προώθηση της ευρείας γλωσσικής πολυμορφίας της ΕΕ και της διαπολιτισμικής συνείδησης των συμμετεχόντων

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

«ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ»

4.1. Σκοπός της Έρευνας

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε από το Φεβρουάριο μέχρι τον Απρίλιο του 2019, σε δείγμα 63 εκπαιδευτικών του νομού Βοιωτίας, οι οποίοι είχαν λάβει μέρος σε προγράμματα e-Twinning , Comenius και Erasmus. Πρόκειται για μια "δειγματοληψία σκοπιμότητας" όπως επισημαίνουν οι Coen, Manion & Morisson αφού στηρίζεται σε δείγμα ικανοποιητικό για τις ανάγκες της έρευνας. Όπως φαίνεται από την ονομασία, το συγκεκριμένο δείγμα επιλέχθηκε για ορισμένο σκοπό, αφού αφορούσε εκπαιδευτικούς σχολείων που συμμετείχαν στο παρελθόν σε ευρωπαϊκά προγράμματα είτε υλοποιούσαν κάποιο κατά τη διεξαγωγή της συγκεκριμένης έρευνας.. Σκοπός της έρευνας ήταν να διαπιστωθούν οι απόψεις των εκπαιδευτικών, κυρίως, σε ότι αφορά το βαθμό επίτευξης των στόχων που έχουν τεθεί από την Ευρωπαϊκή Ένωση για τα εν λόγω προγράμματα και κυρίως για την Ευρωπαϊκή Διάσταση στην Εκπαίδευση.

4.2. Το Ερωτηματολόγιο της Έρευνας

Το ερωτηματολόγιο (Παράρτημα Π.2) διανεμήθηκε και συμπληρώθηκε από 63 εκπαιδευτικούς της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του νομού Βοιωτίας και περιλάμβανε 30 ερωτήσεις κλειστού, κατά κύριο λόγο, τύπου, με τη βοήθεια των οποίων συγκεντρώθηκαν δεδομένα που αφορούσαν: α) στα προσωπικά στοιχεία των συμμετεχόντων εκπαιδευτικών και στην εκπαιδευτική τους ιδιότητα (π.χ. φύλο, ηλικία, εκπαιδευτική εμπειρία, ειδικότητα), β) στα χαρακτηριστικά των σχολικών προγραμμάτων στα οποία έλαβαν μέρος οι εκπαιδευτικοί (π.χ. το σχολικό έτος συμμετοχής, το είδος και η διάρκεια του προγράμματος, οι χώρες συνεργασίας, το θέμα), γ) στις απόψεις των εκπαιδευτικών για τα υπό εξέταση προγράμματα, με βάση την εμπειρία τους από τη σύμπραξη (βλ. Παράρτημα Π.2).

Στις ερωτήσεις κλειστού τύπου περιλαμβάνονταν, κατά κύριο λόγο, κλίμακες ιεράρχησης (Likert) καθώς και σε μικρότερο βαθμό, ερωτήσεις διχοτομικές και πολλαπλής επιλογής. Με χρήση κλιμάκων Likert, οι εκπαιδευτικοί κλήθηκαν να

αξιολογήσουν το βαθμό επίτευξης των στόχων της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τα υπό εξέταση προγράμματα αναφορικά με: α) τη βελτίωση του επιπέδου γνώσης και χρήσης της ξένης γλώσσας συνεργασίας σε μαθητές και εκπαιδευτικούς, β) τη βελτίωση του επιπέδου γνώσης και χρήσης των Τ.Π.Ε. (Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνίας) σε μαθητές και εκπαιδευτικούς, γ) την καλλιέργεια ευρωπαϊκής ταυτότητας και διαπολιτισμικότητας στους μαθητές με αφορμή τη σύμπραξη, δ) την κατανόηση από τους μαθητές, των πολιτισμικών ομοιοτήτων και διαφορών τους με τους συνομηλίκους τους από τα άλλα ευρωπαϊκά σχολεία της σύμπραξης, ε) την καλλιέργεια κοινωνικών δεξιοτήτων ομαδικότητας, συνεργασίας και ανταλλαγής ,δημιουργίας φίλων στους συμμετέχοντες μαθητές, στ) την καλλιέργεια των "κάθετων" δεξιοτήτων (hard skills)των μαθητών, δηλαδή δεξιότητες που σχετίζονται με παρουσιάσεις, εκπόνηση έρευνας, λήψης συνεντεύξεων, χρήσης των socialmedia κατά τη συμμετοχή τους στο πρόγραμμα και ζ) προώθηση της διάχυσης της εμπειρίας σε άλλες σχολικές μονάδες .

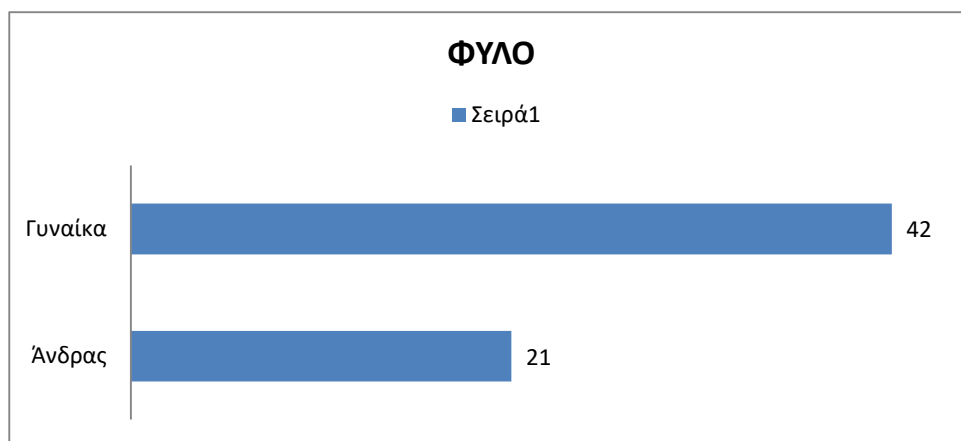
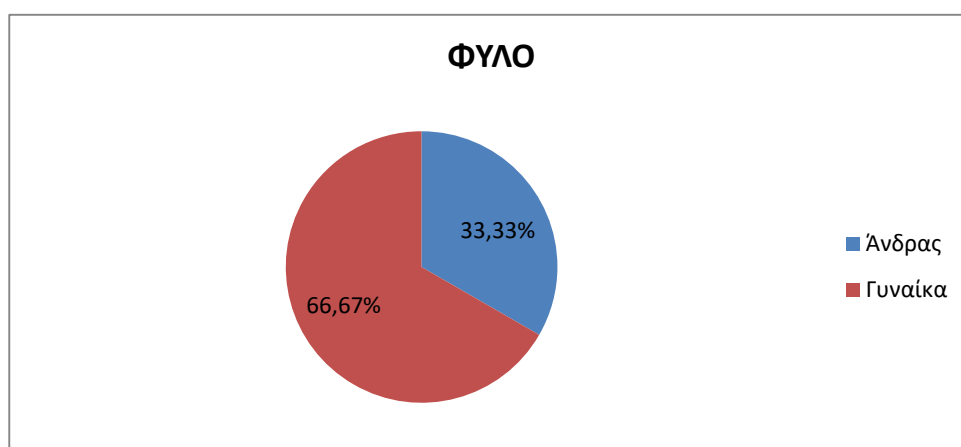
Ειδικά σε ό,τι αφορά τους ίδιους, οι εκπαιδευτικοί αξιολόγησαν σε κλίμακες Likert, το βαθμό ανταλλαγής εκπαιδευτικών πρακτικών με τους συναδέλφους τους από το εξωτερικό, τα κοινωνικά οφέλη που αποκόμισαν από τη σύμπραξη , την καλλιέργεια της διαπολιτισμικότητας και της διπλωματικής τους ικανότητας, της ομαδικότητας και της παροχής κινήτρων για την μετέπειτα σχολική ζωή τους και τη γενικότερη εμπειρία τους από το πρόγραμμα.

Οι ερωτήσεις ανοικτού τύπου ήταν πολύ λίγες και με αυτές συγκεντρώθηκαν δεδομένα αναφορικά με την ειδικότητα των εκπαιδευτικών, το σχολείο που υπηρετούσαν κατά τη διάρκεια υλοποίησης του προγράμματος, τη διάρκεια και τα έτη διεξαγωγής της σύμπραξης, και τις ευρωπαϊκές χώρες συνεργασίας. Το εν λόγω ερωτηματολόγιο προωθήθηκε, ηλεκτρονικά, στις εκπαιδευτικές μονάδες που συμμετείχαν σε σχολικές συμπράξεις, από τον υπεύθυνο ευρωπαϊκών προγραμμάτων της δευτεροβάθμιας διεύθυνσης του ν. Βοιωτίας. Σε όσα σχολεία η ερευνήτρια είχε εύκολη πρόσβαση τα ερωτηματολόγια επιδόθηκαν στους εκπαιδευτικούς από την ίδια κατόπιν εγκρίσεως από τον διευθυντή της σχολικής μονάδας και έτσι κατέστη εφικτή και η γενικότερη ανταλλαγή απόψεων και σχολίων από τους εκπαιδευτικούς για τη συμμετοχή τους στα ευρωπαϊκά προγράμματα.

4.3. Τα Αποτελέσματα της Έρευνας

Από τους εκπαιδευτικούς του ερευνητικού δείγματος, η πλειοψηφία είναι γυναίκες (ποσοστό 66,67%) και το ένα τρίτο του δείγματος (ποσοστό 33,33%), άνδρες.

Φύλο	Συχνότητα	Ποσοστό
Άνδρας	21	33,33%
Γυναίκα	42	66,67%
Σύνολο	63	100,00%

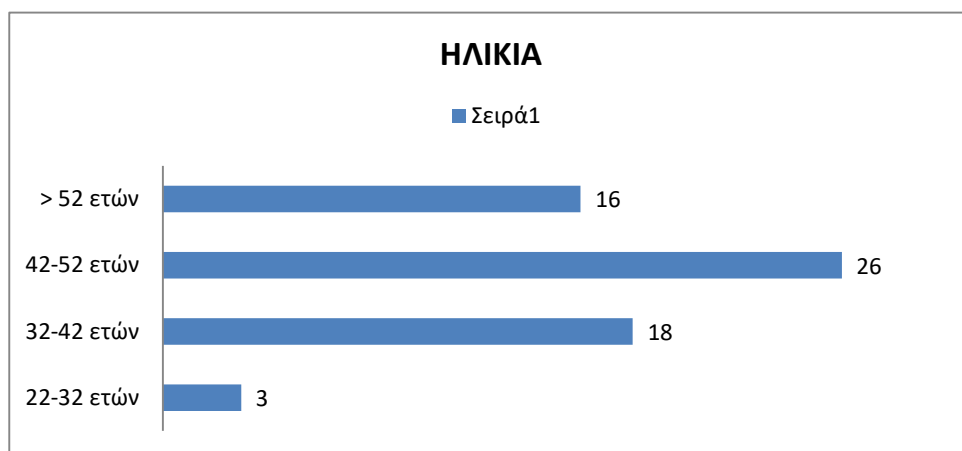
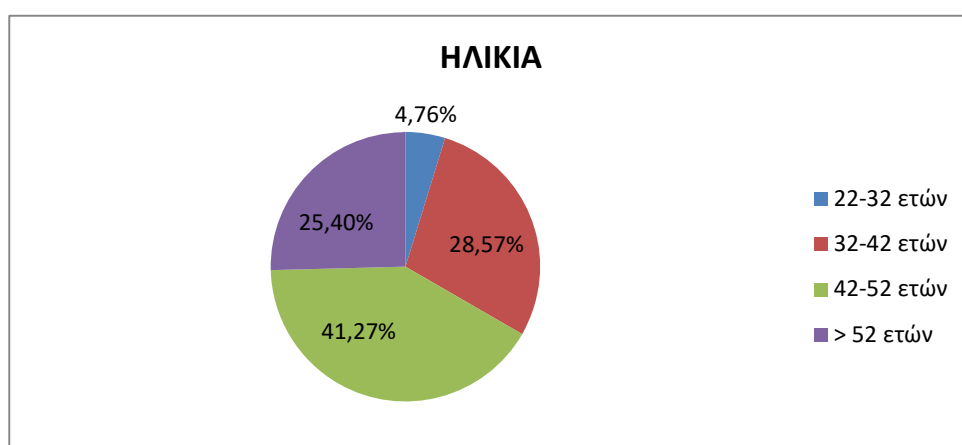

Σε ό,τι αφορά την ηλικία των εκπαιδευτικών, το ερευνητικό δείγμα αποτελείται, κατά κύριο λόγο, από εκπαιδευτικούς ηλικιακών ομάδων 42-52 ετών (ποσοστό 41,27%) και 32-42 ετών (ποσοστό 28,57%). Μικρότερο είναι το ποσοστό της ηλικιακής ομάδας εκπαιδευτικών, άνω των 52 ετών (ποσοστό 25,4%) και

ελάχιστο το ποσοστό των εκπαιδευτικών κάτω των 32 ετών (ποσοστό 5%) (Γράφημα 2).

3. Ποιά είναι η ηλικία σας

Ηλικία	Συχνότητα	Ποσοστό
22-32 ετών	3	4,76%
32-42 ετών	18	28,57%
42-52 ετών	26	41,27%
> 52 ετών	16	25,40%
Σύνολο	63	100,00%

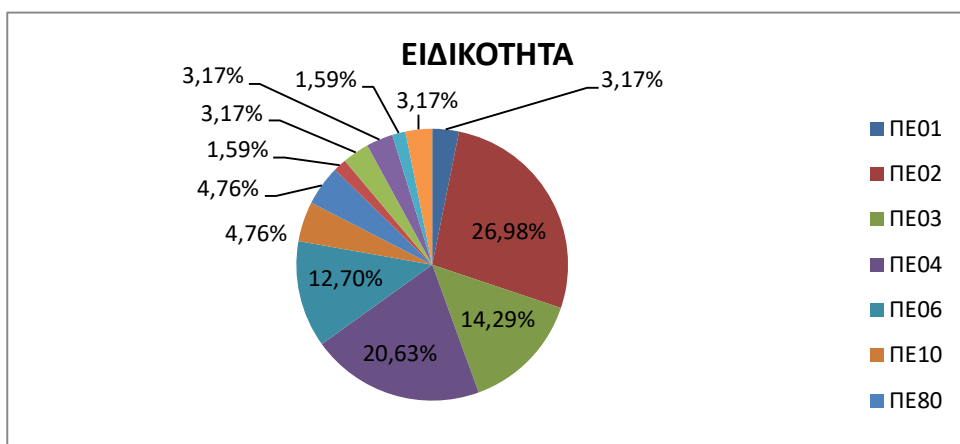

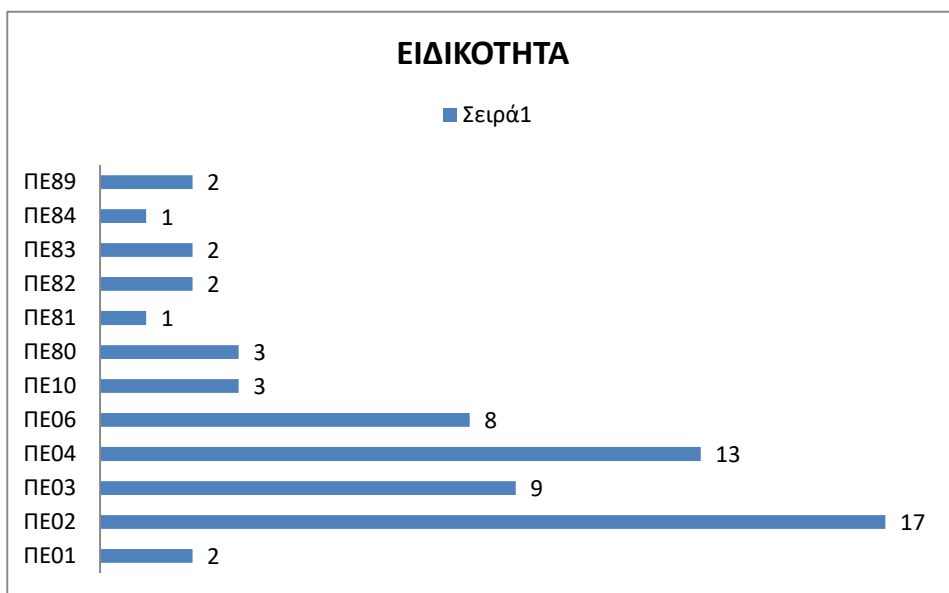
Σε ό,τι αφορά την ειδικότητά τους, η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών του ερευνητικού δείγματος οι οποίοι έλαβαν μέρος στα υπό εξέταση προγράμματα της Ε.Ε., ήταν φιλόλογοι (27 %),ακολουθούν καθηγητές Φυσικών Επιστημών (21%), καθηγητές Μαθηματικών (14%), και στη συνέχεια οι καθηγητές Αγγλικών (13%) .Πολύ μικρότερη ήταν η συμμετοχή καθηγητών Πληροφορικής (5%) και

Κοινωνιολογίας (5%) ενώ ένα πλήθος εκπαιδευτικών μηχανικών των ΕΠΑ.Λ συμμετείχε σε πολύ μικρότερο ποσοστό (Γράφημα 2).

2. Ποιά είναι η ειδικότητά σας

Ειδικότητα	Συχνότητα	Ποσοστό
ΠΕ01	2	3,17%
ΠΕ02	17	26,98%
ΠΕ03	9	14,29%
ΠΕ04	13	20,63%
ΠΕ06	8	12,70%
ΠΕ10	3	4,76%
ΠΕ80	3	4,76%
ΠΕ81	1	1,59%
ΠΕ82	2	3,17%
ΠΕ83	2	3,17%
ΠΕ84	1	1,59%
ΠΕ89	2	3,17%
Σύνολο	63	100,00%

Οι εκπαιδευτικοί που έλαβαν μέρος στα εν λόγω προγράμματα είχαν, στην πλειοψηφία τους με βάση την έρευνα, αξιοσημείωτη εκπαιδευτική εμπειρία (16- 24 έτη) και συγκέντρωσαν το 46%. Ακολουθούν με σημαντική συμμετοχή εκπαιδευτικοί μικρής εκπαιδευτικής εμπειρίας (24%) ενώ το 19% των συμμετεχόντων εκπαιδευτικών είχαν διδακτική εμπειρία 8-16 έτη. Μικρά είναι, πάντως, τα ποσοστά συμμετοχής στο ερευνητικό δείγμα των εκπαιδευτικών με πολύ μεγάλη εκπαιδευτική εμπειρία (11% συμμετοχή εκπαιδευτικών με μεγαλύτερη των 24 χρόνων εμπειρία) (Γράφημα 7) :

7. Ποιά ήταν η εκπαιδευτική σας εμπειρία όταν λάβατε μέρος στο πρόγραμμα

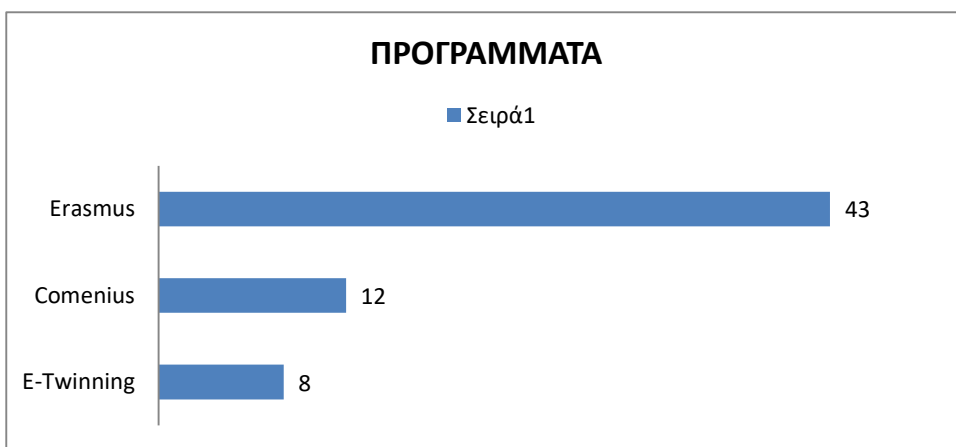
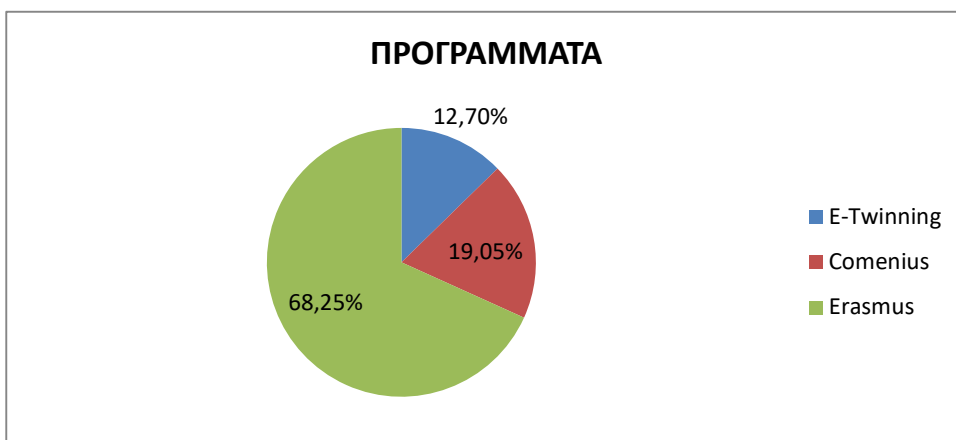
Εμπειρία	Συχνότητα	Ποσοστό
0-8 έτη	15	23,81%
8-16 έτη	12	19,05%
16-24 έτη	29	46,03%
>24 έτη	7	11,11%
Σύνολο	63	100,00%

Σε ό,τι αφορά το είδος του προγράμματος της σύμπραξης, η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών έχουν λάβει μέρος κυρίως στο πρόγραμμα Erasmus (ποσοστό 68%), ενώ το 19% από τους συμμετέχοντες στην έρευνα εκπαιδευτικούς έχουν λάβει μέρος σε προγράμματα Comenius .Πολύ μικρό ποσοστό εκπαιδευτικών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης συμμετείχαν σε προγράμματα e-Twinning (13%) (Γράφημα 6).

6. Σε ποιό από τα παρακάτω προγράμματα έχετε λάβει μέρος

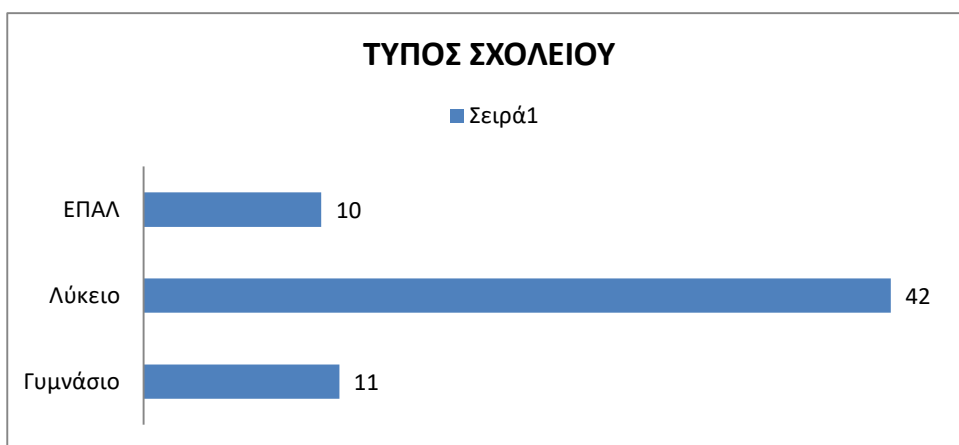
Πρόγραμμα	Συχνότητα	Ποσοστό
E-Twinning	8	12,70%
Comenius	12	19,05%
Erasmus	43	68,25%
Σύνολο	63	100,00%

Οι εκπαιδευτικοί του δείγματος έλαβαν μέρος στις σχολικές συμπράξεις, κατά κύριο λόγο, με Ημερήσια Λύκεια (ποσοστό 67%) στη. Σε μικρότερο ποσοστό οι εκπαιδευτικοί της έρευνας έλαβαν μέρος στα προγράμματα με Γυμνάσια (ποσοστό 17%) και με ΕΠΑ.Λ./ ΕΠΑ.Σ. (ποσοστό 16%).

5. Ποιος είναι ο τύπος του σχολείου στο οποίο υπηρετείτε

Σχολείο	Συχνότητα	Ποσοστό
Γυμνάσιο	11	17,46%
Λύκειο	42	66,67%
ΕΠΑΛ	10	15,87%
Σύνολο	63	100,00%

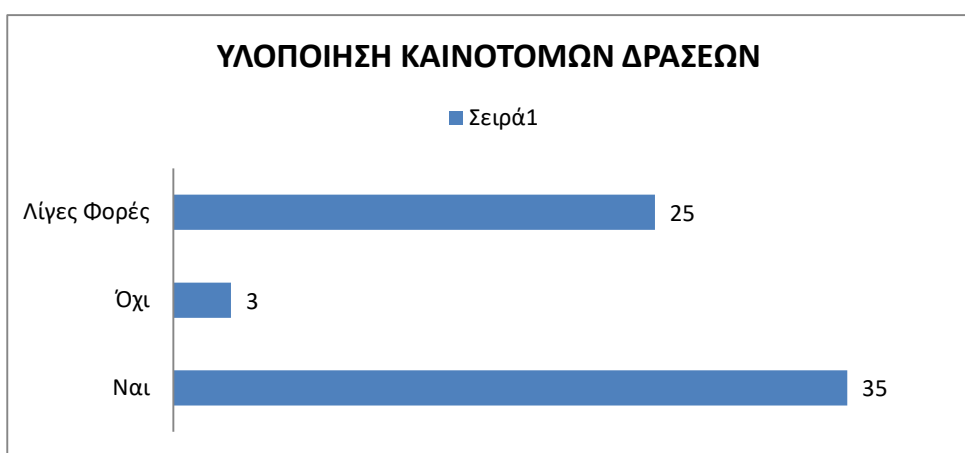
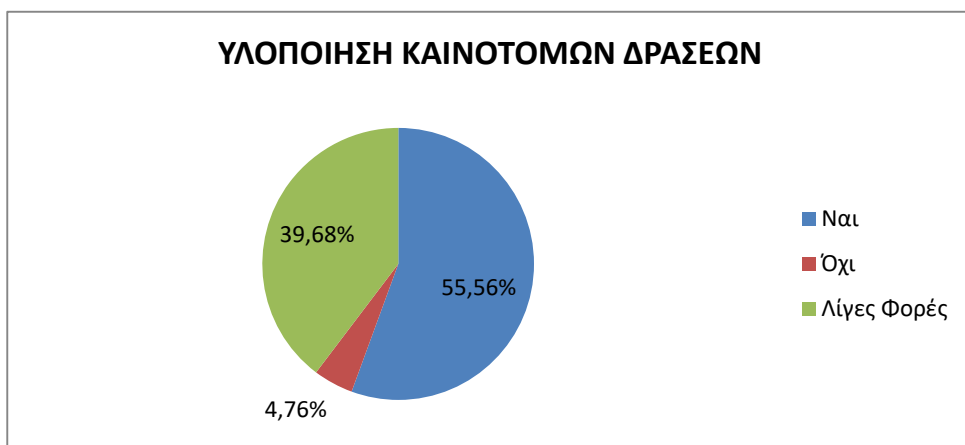

Σε ό,τι αφορά τη συχνότητα συμμετοχής της σχολικής μονάδας που υπηρετούσαν οι εκπαιδευτικοί σε καινοτόμες δράσεις για τους μαθητές, η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών (55%) απάντησε πως είναι συστηματική η συμμετοχή του σχολείου τους σε τέτοιες δράσεις. Σημαντικό ποσοστό (40%) δήλωσαν πως λίγες φορές εκπονούνται τέτοιες δράσεις στο σχολείο τους, ενώ πολύ μικρό ποσοστό (5%) απάντησε πως το σχολείο τους απέχει από τέτοιες δράσεις.

8. Το σχολείο στο οποίο εργαζόσασταν όταν υλοποιήθηκε το πρόγραμμα σχεδιάζει και υλοποιεί συστηματικά καινοτόμες δράσεις για τους μαθητές του

Υλοποίηση	Συχνότητα	Ποσοστό
Ναι	35	55,56%
Όχι	3	4,76%
Λίγες Φορές	25	39,68%
Σύνολο	63	100,00%

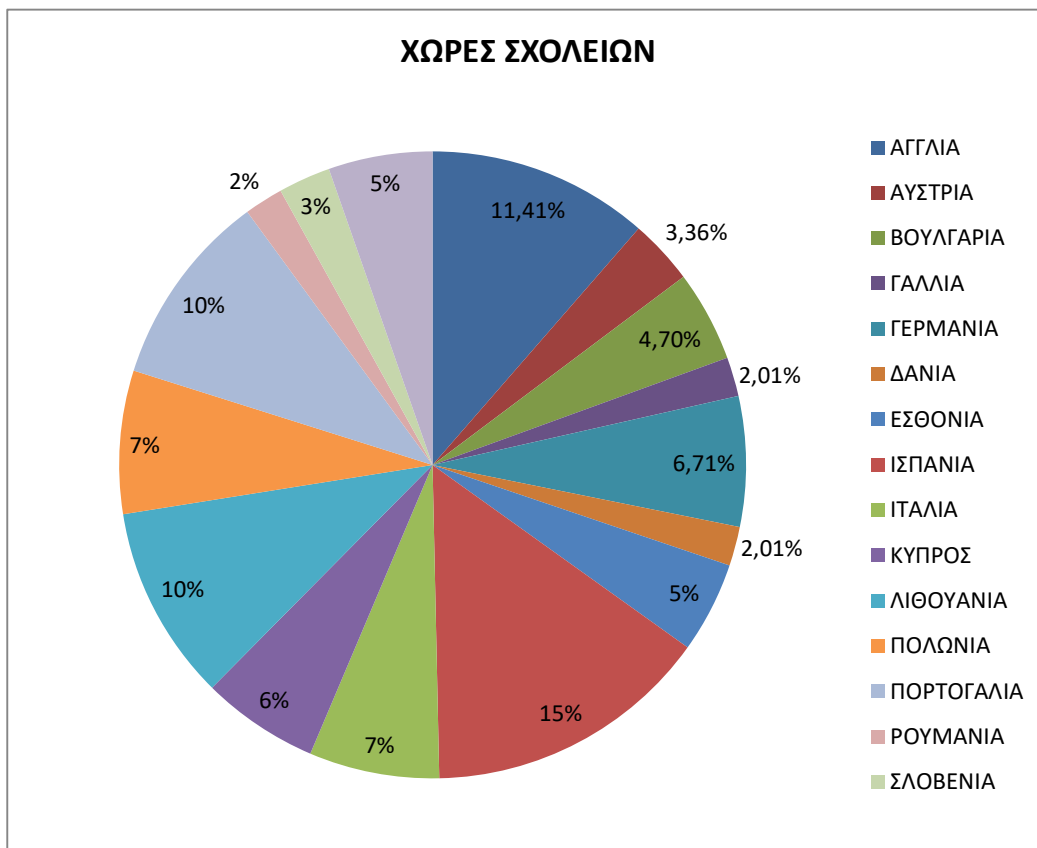

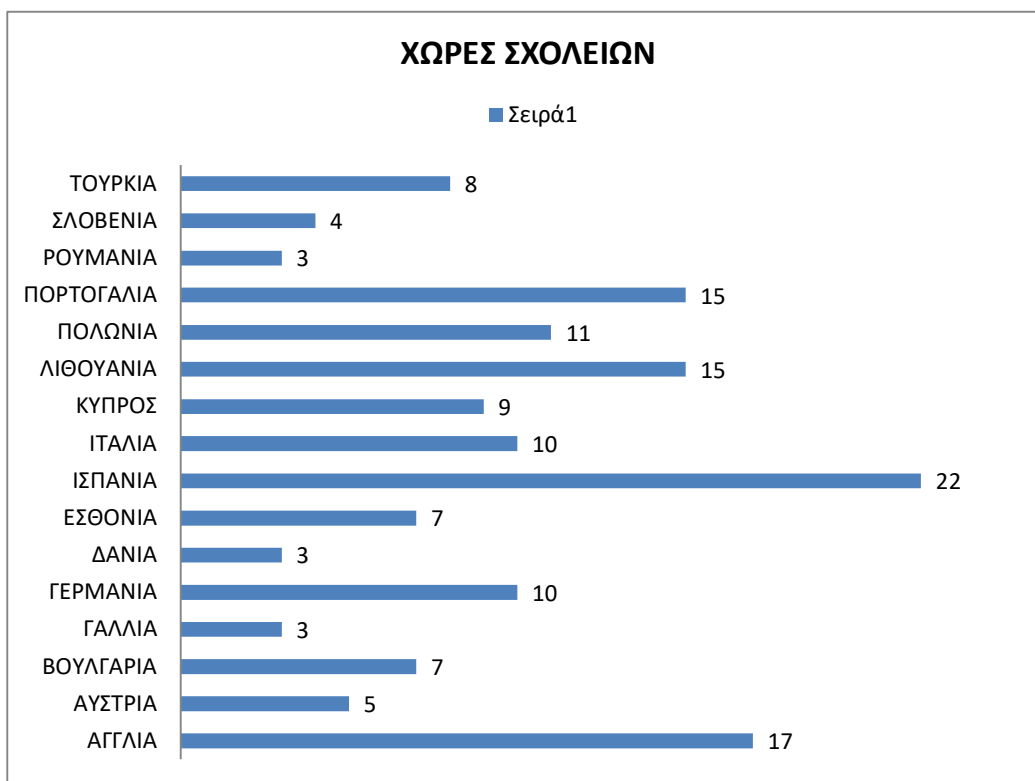
Η συχνότητα συνεργασίας σχολείων από ξένες χώρες με τα ελληνικά σχολεία του ερευνητικού δείγματος, παρουσιάζεται στο ραβδόγραμμα του Γραφήματος 9. Με βάση το εν λόγω ραβδόγραμμα, οι συχνότερα συνεργαζόμενες με σχολεία του νομού Βοιωτίας χώρες στα προγράμματα σχολικών συμπράξεων του δείγματος είναι, με φθίνουσα σειρά συχνότητας, οι εξής: Ισπανία, Αγγλία, Πορτογαλία, Λιθουανία, Πολωνία, Ιταλία, Γερμανία. Ακολουθούν με αξιοσημείωτη συχνότητα συνεργασίας σχολεία των χωρών: Κύπρος, Τουρκία, Εσθονία, Βουλγαρία. Μικρότερη συχνότητα συνεργασίας παρουσιάζουν τα σχολεία της Βοιωτίας με σχολεία από χώρες όπως η Δανία, η Γαλλία, η Αυστρία, η Ρουμανία και η Σλοβενία.

9. Σε ποιες χώρες ανήκαν τα σχολεία με τα οποία συμπράξατε στο πρόγραμμα

Χώρες	Συχνότητα	Ποσοστό
ΑΓΓΛΙΑ	17	11,41%
ΑΥΣΤΡΙΑ	5	3,36%
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	7	4,70%

ΓΑΛΛΙΑ	3	2,01%
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	10	6,71%
ΔΑΝΙΑ	3	2,01%
ΕΣΘΟΝΙΑ	7	4,70%
ΙΣΠΑΝΙΑ	22	14,77%
ΙΤΑΛΙΑ	10	6,71%
ΚΥΠΡΟΣ	9	6,04%
ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ	15	10,07%
ΠΟΛΩΝΙΑ	11	7,38%
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	15	10,07%
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	3	2,01%
ΣΛΟΒΕΝΙΑ	4	2,68%
ΤΟΥΡΚΙΑ	8	5,37%
Σύνολο	149	100,00%

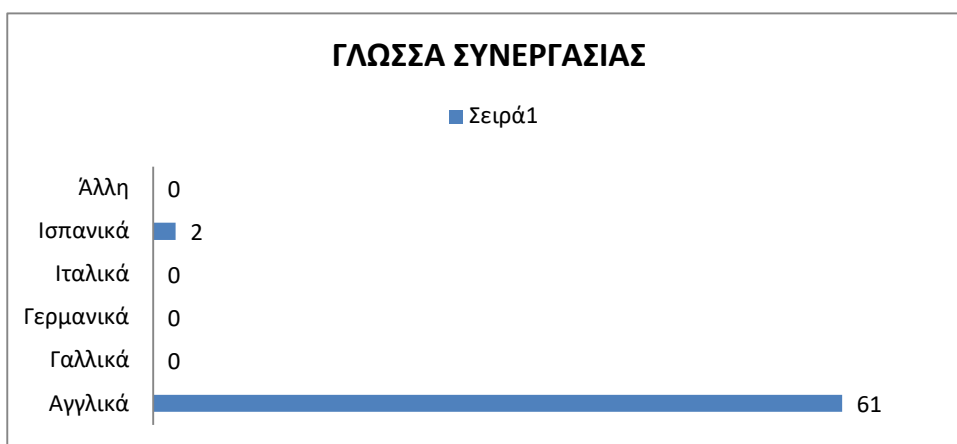
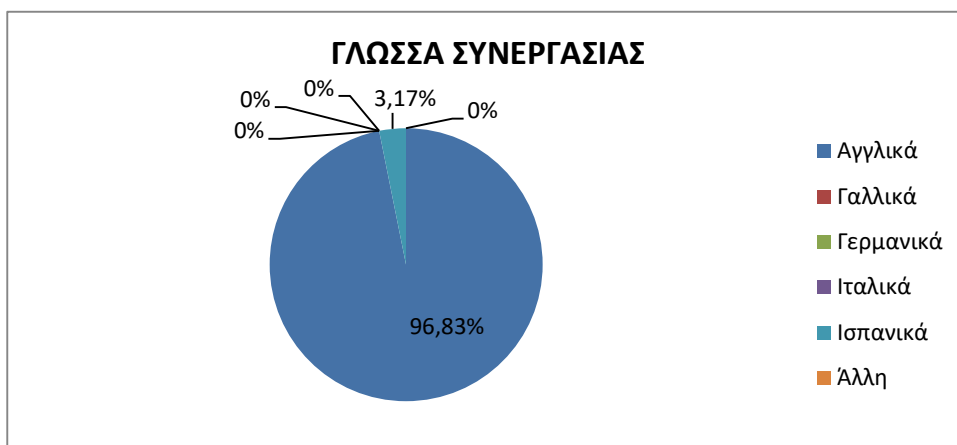

Με βάση την έρευνα, όπως διαπιστώνεται και στον Πίνακα 10, στη συντριπτική τους πλειοψηφία οι συμπράξεις στις οποίες μετείχαν οι εκπαιδευτικοί του δείγματος πραγματοποιήθηκαν στην Αγγλική γλώσσα (97%). Ακολουθεί, με μεγάλη διαφορά, η Ισπανική (3%) γλώσσα. Εντυπωσιάζει το γεγονός ότι, αν και οι συμπράξεις με την Γερμανία και την Ιταλία είναι πολύ συχνές, δεν υπήρξε ούτε μια συνεργασία στο ερευνητικό δείγμα, η οποία να έχει πραγματοποιηθεί στην Γερμανική είτε στην Ιταλική γλώσσα.

10. Ποιά ήταν η γλώσσα συνεργασίας σας στο πρόγραμμα

Γλώσσα	Συχνότητα	Ποσοστό
Αγγλικά	61	96,83%
Γαλλικά	0	0
Γερμανικά	0	0
Ιταλικά	0	0
Ισπανικά	2	3,17%
Άλλη	0	0
Σύνολο	63	100,00%

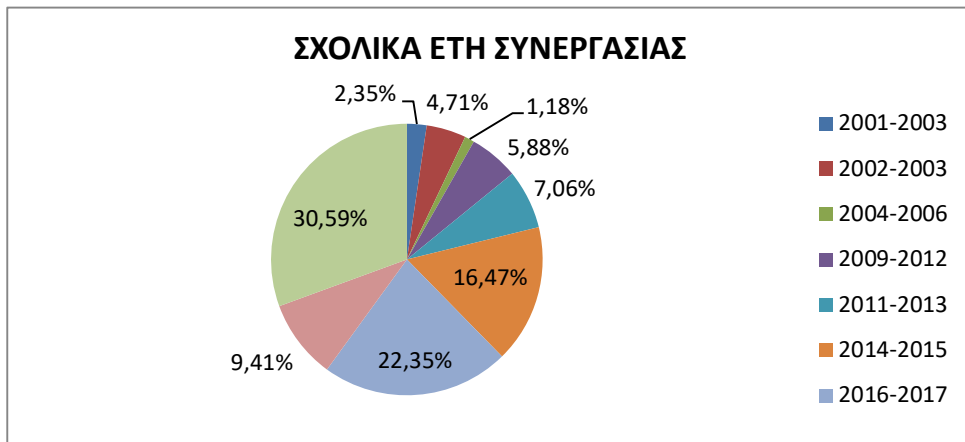
(Πίνακας 10)

Όσον αφορά τα σχολικά έτη εκπόνησης σχολικών συμπράξεων σαφέστατα παρατηρείται αύξηση συμμετοχής από το 2014 και μετά ,ενώ πολύ μεγάλη συχνότητα συμμετοχής (31%) παρουσιάζουν οι σχολικές συμπράξεις των τελευταίων τριών ετών (2018-20) που αφορούν στο πρόγραμμα Erasmus+.

11. Ποιά ή ποιιά ήταν τα σχολικά έτη κατά τα οποία έλαβε χώρα η συνεργασία σας με τα άλλα σχολεία, στο πλαίσιο του προγράμματος

Σχολικό Έτος	Συχνότητα	Ποσοστό
2001-2003	2	2,35%
2002-2003	4	4,71%
2004-2006	1	1,18%
2009-2012	5	5,88%
2011-2013	6	7,06%
2014-2015	14	16,47%

2016-2017	19	22,35%
2015-2018	8	9,41%
2018-2021	26	30,59%
Σύνολο	85	100,00%

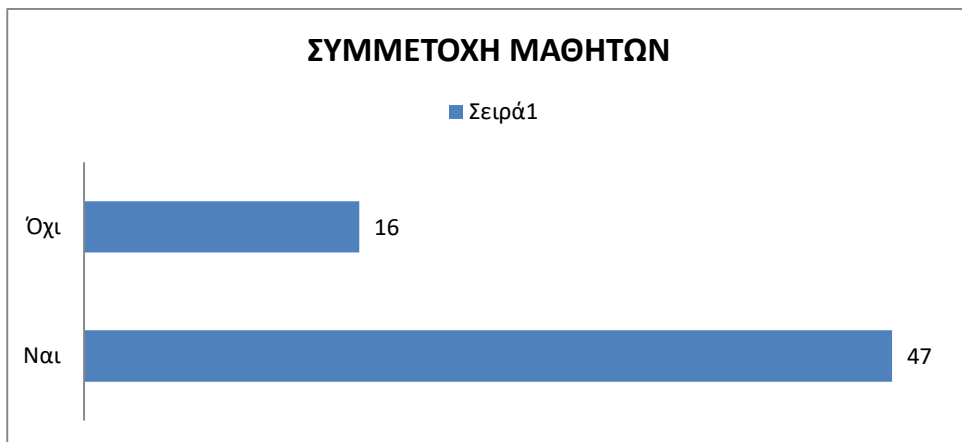

Όπως προκύπτει από το γράφημα 12, η συντριπτική πλειοψηφία (75%) των σχολικών συμπράξεων στις οποίες συμμετείχαν οι ερωτηθέντες εκπαιδευτικοί περιελάμβανε τη συμμετοχή και μαθητών.

12. Στην κινητικότητα των προγραμμάτων η οποία αφορούσε επίσκεψη σε μία ή περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες, συμμετείχαν και οι μαθητές σας

Συμμετοχή Μαθητών	Συχνότητα	Ποσοστό
-------------------	-----------	---------

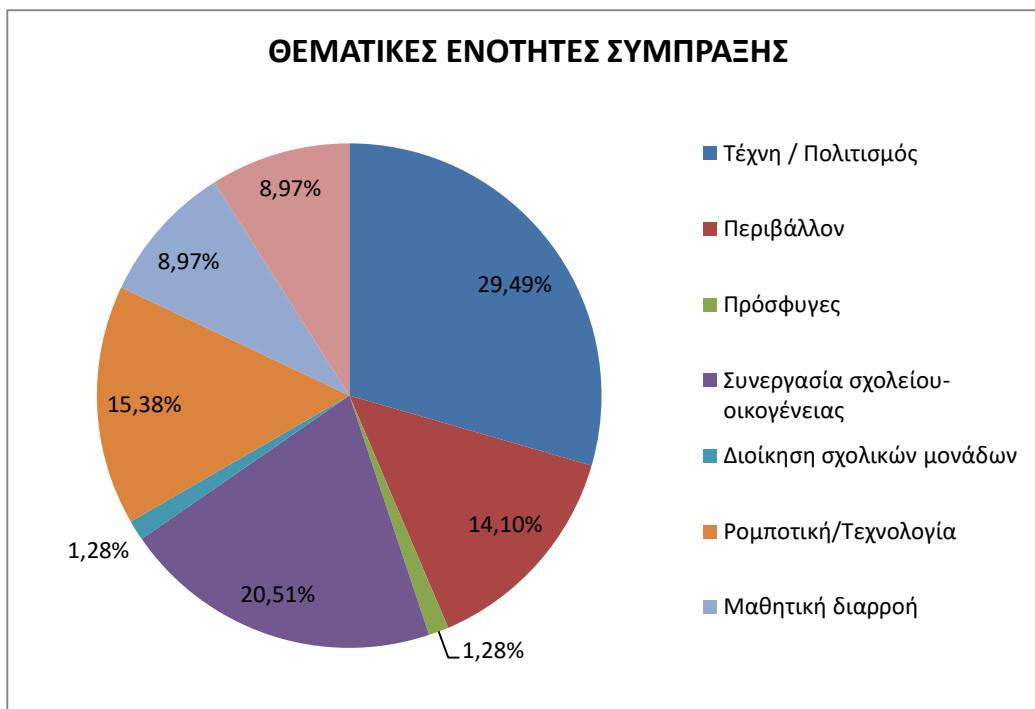
Ναι	47	74,60%
Όχι	16	25,40%
Σύνολο	63	100,00%

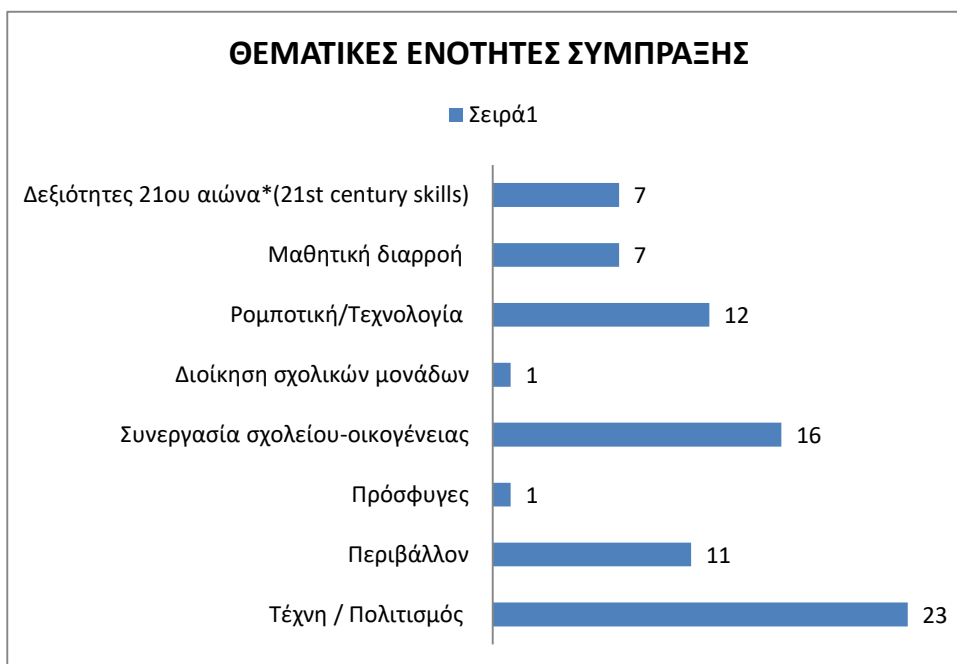

Σε ό,τι αφορά τις θεματικές ενότητες των συμπράξεων ελληνικών σχολείων Βοιωτίας με σχολεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με βάση την έρευνα (Γράφημα 13), οι περισσότερες συμπράξεις αφορούν την Τέχνη και Πολιτισμό (29%) και ακολουθούν με μεγάλη συχνότητα συμμετοχής θέματα σχετικά με τη Συνεργασία σχολείου-οικογένειας (21%), Ρομποτικής/Τεχνολογίας (15%) και Περιβάλλοντος (14%). Μικρότερη συμμετοχή παρατηρείται στις θεματικές ενότητες που σχετίζονται με τις Δεξιότητες του 21ου αιώνα(8,97%) και τη Μαθητική διαρροή(8,97%).Ελάχιστη συμμετοχή παρατηρείται στις θεματικές ενότητες της Διοίκησης σχολικών μονάδων(1,28%) και των Προσφύγων(1,28%).

13. Σε ποιά από τις παρακάτω θεματικές κατηγορίες θα κατατάσσατε το θέμα της σύμπραξής σας

Θεματικές Ενότητες	Συχνότητα	Ποσοστό
Τέχνη / Πολιτισμός	23	29,49%
Περιβάλλον	11	14,10%
Πρόσφυγες	1	1,28%
Συνεργασία σχολείου-οικογένειας	16	20,51%
Διοίκηση σχολικών μονάδων	1	1,28%
Ρομποτική/Τεχνολογία	12	15,38%
Μαθητική διαρροή	7	8,97%
Δεξιότητες 21ου αιώνα*(21st century skills)	7	8,97%
Σύνολο	78	100,00%

Στο γράφημα 14 που ακολουθεί, ως ισχυρότερο κίνητρο συμμετοχής στις σχολικές συμπράξεις καταγράφεται από τους συμμετέχοντες εκπαιδευτικούς η δυνατότητα γνωριμίας με διαφορετικές πρακτικές διδασκαλίας (32%) και ακολουθεί με αξιοσημείωτη συχνότητα (22%) το κίνητρο της απόκτησης επαγγελματικής κατάρτισης, αλλά και το κίνητρο γνωριμίας με την κουλτούρα άλλων ευρωπαϊκών χωρών(19%).Λιγότεροι εκπαιδευτικοί δήλωσαν ως κίνητρο συμμετοχής την ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων (17%) και τελευταίο το κίνητρο της βελτίωσης του επιπέδου της ξένης γλώσσας (9,52%).

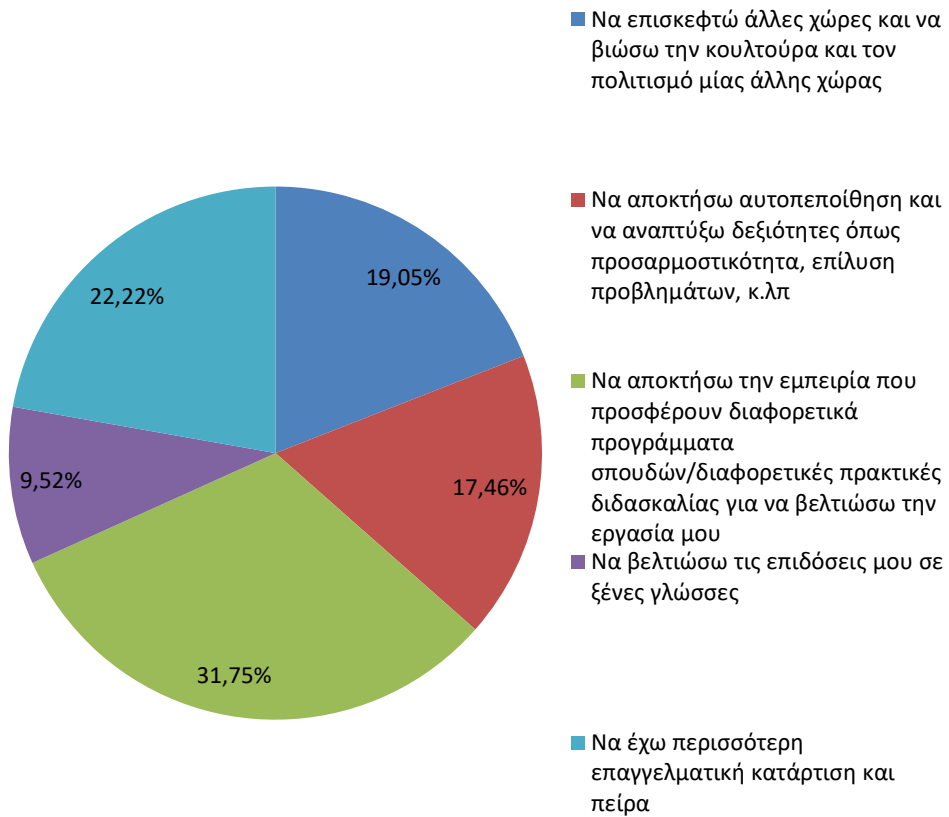
14. Ποιο ήταν το ισχυρότερο κίνητρο συμμετοχής σας σε ευρωπαϊκό πρόγραμμα κινητικότητας

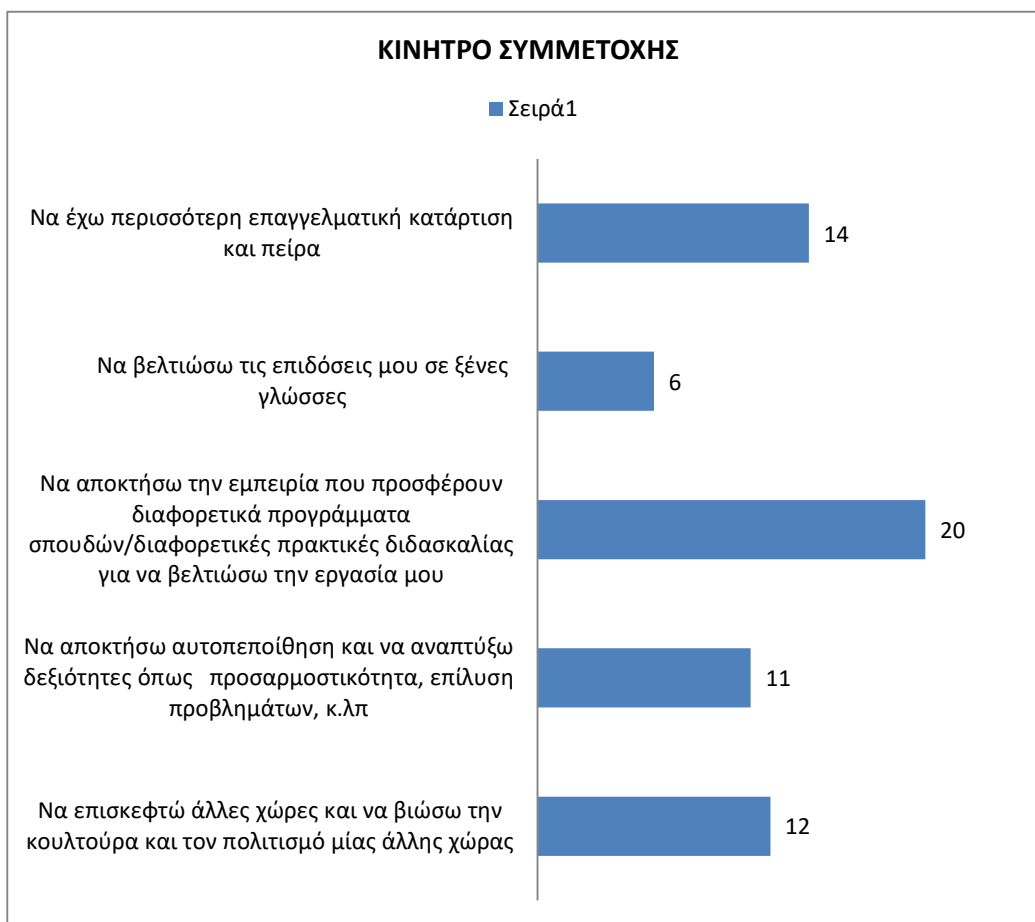
Κίνητρο	Συχνότητα	Ποσοστό
Να επισκεφτώ άλλες χώρες και να βιώσω την κουλτούρα και τον πολιτισμό μίας άλλης χώρας	12	19,05%
Να αποκτήσω αυτοπεποίθηση και να αναπτύξω δεξιότητες όπως προσαρμοστικότητα, επίλυση προβλημάτων, κ.λπ	11	17,46%

Να αποκτήσω την εμπειρία που προσφέρουν διαφορετικά προγράμματα σπουδών/διαφορετικές πρακτικές διδασκαλίας για να βελτιώσω την εργασία μου	20	31,75%
Να βελτιώσω τις επιδόσεις μου σε ξένες γλώσσες	6	9,52%
Να έχω περισσότερη επαγγελματική κατάρτιση και πείρα	14	22,22%
Σύνολο	63	100,00%

ΚΙΝΗΤΡΟ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ

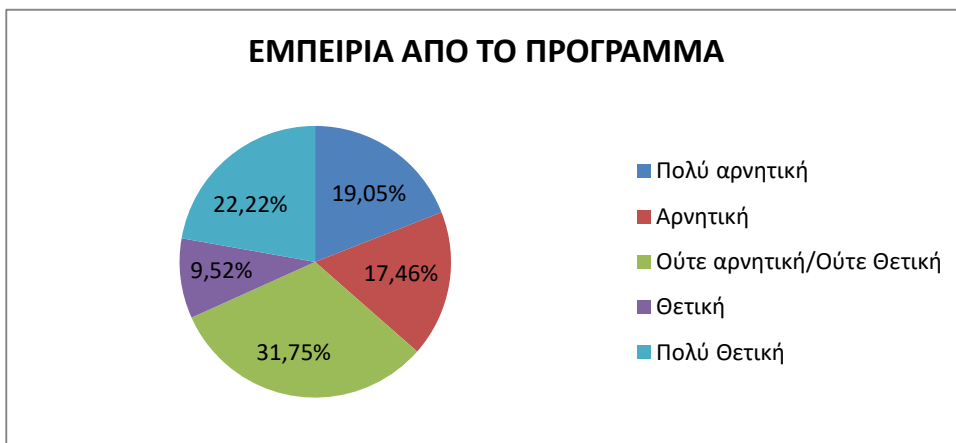

Η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών (ποσοστό 31,75%) χαρακτηρίζει «Μέτρια» , σε γενικές γραμμές, την εμπειρία του προγράμματος ,ενώ από ένα σημαντικό ποσοστό (22,22%) η εμπειρία αξιολογείται ως «Πολύ θετική». (γράφημα 15) Ως «Αρνητική» αξιολογείται η εμπειρία από ένα σχετικά μέτριο ποσοστό εκπαιδευτικών (17,46%) και «Πολύ αρνητική» από ένα αρκετό ποσοστό (19,05%) εξ αυτών.

15. Πώς θα αξιολογούσατε, σε κλίμακα 1 έως 5, την εμπειρία σας από το πρόγραμμα

Εμπειρία	Συχνότητα	Ποσοστό
Πολύ Αρνητική	12	19,05%
Αρνητική	11	17,46%
Ούτε Αρνητική/Ούτε Θετική	20	31,75%
Θετική	6	9,52%
Πολύ Θετική	14	22,22%
Σύνολο	63	100,00%

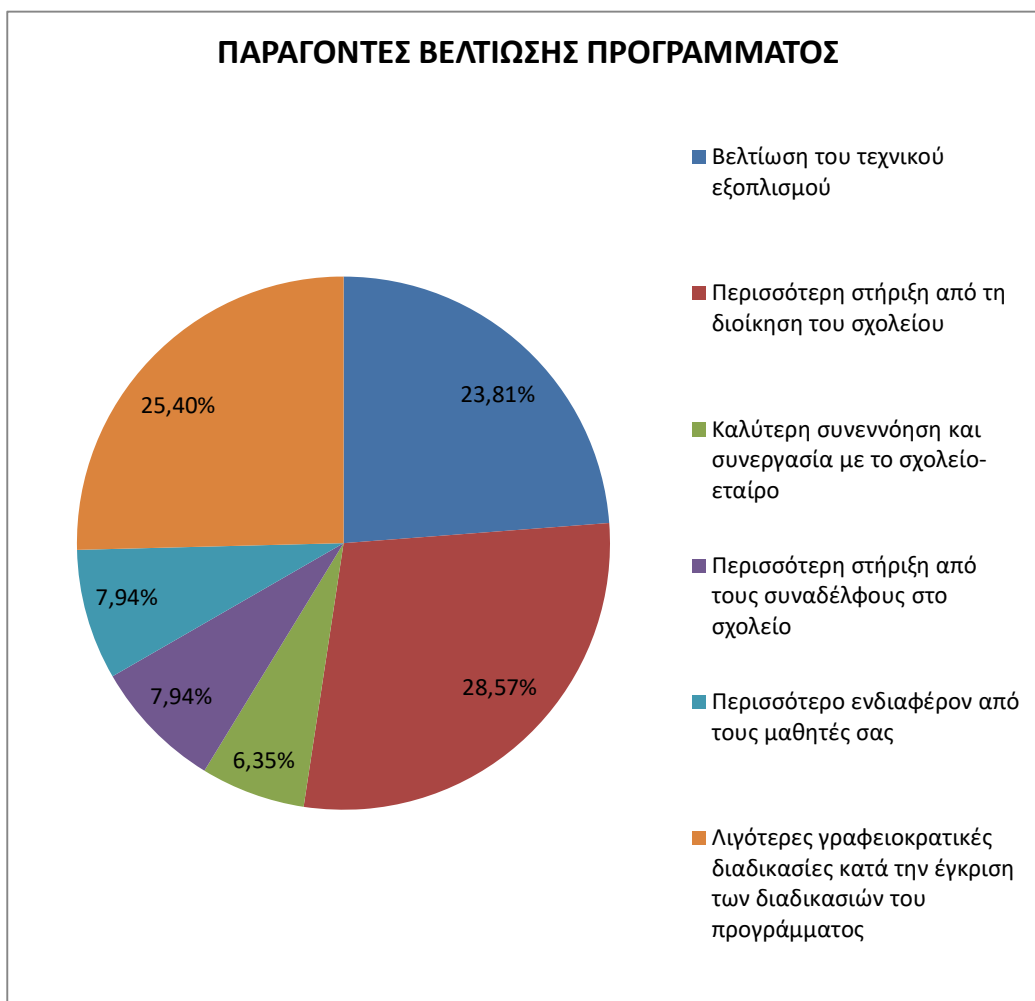

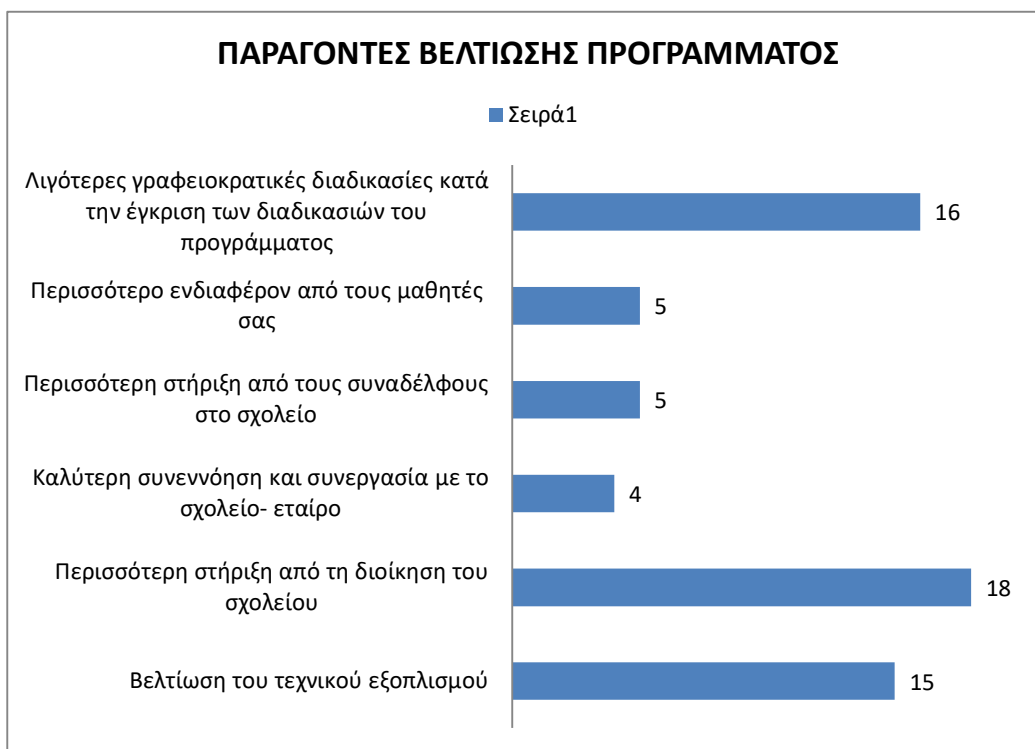
Το 28,57% από τους εκπαιδευτικούς που ερωτήθηκαν θεωρεί πως ο πιο σημαντικός παράγοντας βελτίωσης των σχολικών συμπράξεων είναι η περισσότερη στήριξη από τη διοίκηση του σχολείου, ενώ το 25,40% θεωρεί σημαντικότερη την λιγότερη γραφειοκρατία κατά την έγκριση του προγράμματος. Ένα αξιοσημείωτο ποσοστό 23,81% πιστεύει πως είναι ανάγκη να βελτιωθεί ο τεχνικός εξοπλισμός, ενώ πολύ λιγότεροι εκπαιδευτικοί θεωρούν ότι χρειάζεται περισσότερη στήριξη από τους συναδέλφους στο σχολείο(7,94%) και εκδήλωση ενδιαφέροντος από τους μαθητές (7,94%). Τέλος, μόνο τέσσερις εκπαιδευτικοί (6,35%) θεωρούν απαραίτητη την καλύτερη συνεργασία με το σχολείο-εταίρο. (Γράφημα 16)

16. Ποιόν από τους παρακάτω παράγοντες θα θεωρούσατε σημαντικότερο, με βάση την εμπειρία σας, για τη βελτίωση του προγράμματος στο οποίο λάβατε μέρος

Παράγοντες	Συχνότητα	Ποσοστό
Βελτίωση του τεχνικού εξοπλισμού	15	23,81%

Περισσότερη στήριξη από τη διοίκηση του σχολείου	18	28,57%
Καλύτερη συνεννόηση και συνεργασία με το σχολείο-εταίρο	4	6,35%
Περισσότερη στήριξη από τους συναδέλφους στο σχολείο	5	7,94%
Περισσότερο ενδιαφέρον από τους μαθητές σας	5	7,94%
Λιγότερες γραφειοκρατικές διαδικασίες κατά την έγκριση των διαδικασιών του προγράμματος	16	25,40%
Σύνολο	63	100,00%

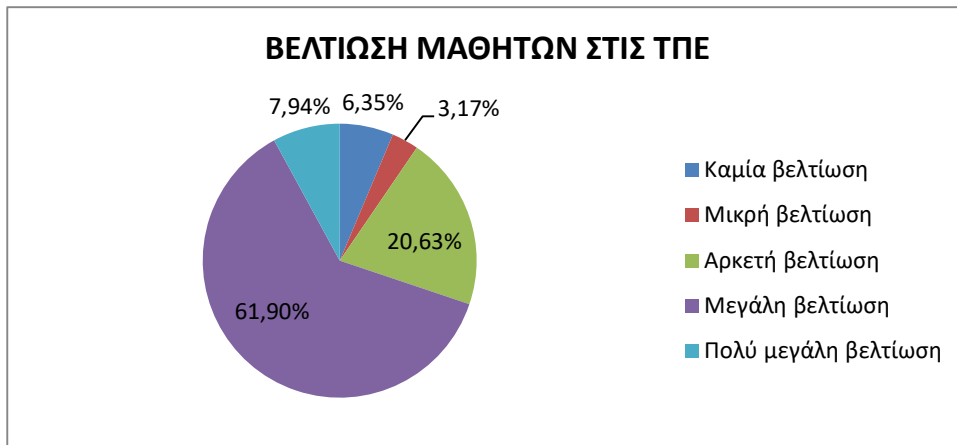

Κατά την εκτίμηση της πλειοψηφίας των εκπαιδευτικών (ποσοστό 69,8% του ερευνητικού δείγματος), η βελτίωση του επιπέδου γνώσης των ΤΠΕ (Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνίας) στους μαθητές ήταν σημαντική. Συγκεκριμένα, ως «Μεγάλη» εκτιμά τη βελτίωση του επιπέδου γνώσης και χειρισμού των ΤΠΕ στους μαθητές, λόγω συμμετοχής τους στα προγράμματα, το 61,90% των εκπαιδευτικών (επικρατέστερη άποψη) και «Πολύ Μεγάλη» το 7,94%. Ως «Μέτρια» αξιολογείται η βελτίωση γνώσης των ΤΠΕ στους μαθητές από το 20,63% των εκπαιδευτικών και ως «Μικρή», από το 3,17% των εκπαιδευτικών. Σε ποσοστό 6,35%, οι εκπαιδευτικοί του δείγματος εκτιμούν πως οι μαθητές τους δεν παρουσίασαν καμία βελτίωση στο επίπεδο γνώσης των ΤΠΕ από τη συμμετοχή τους στα προγράμματα (Γράφημα 17).

17. Αξιολογήστε σε κλίμακα από 1 μέχρι 5, τη βελτίωση που υπήρξε στο επίπεδο γνώσεων και δεξιοτήτων των μαθητών σας, αναφορικά με τις ΤΠΕ (Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνίας), λόγω συμμετοχής τους στο πρόγραμμα

Βελτίωση	Συχνότητα	Ποσοστό
Καμία βελτίωση	4	6,35%
Μικρή βελτίωση	2	3,17%
Αρκετή βελτίωση	13	20,63%
Μεγάλη βελτίωση	39	61,90%
Πολύ μεγάλη βελτίωση	5	7,94%

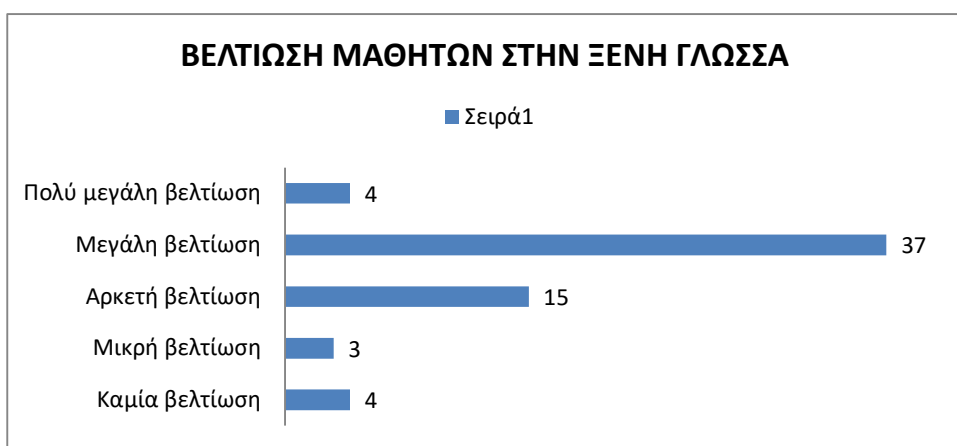
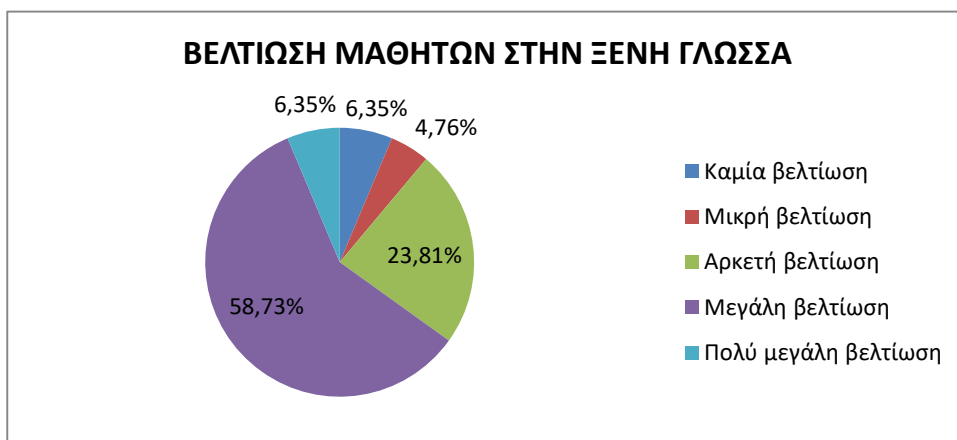

Σε ό,τι αφορά τη βελτίωση του επιπέδου της ξένης γλώσσας συνεργασίας στους μαθητές τους, οι εκπαιδευτικοί που συμμετείχαν στην έρευνα αξιολόγησαν, στην πλειοψηφία τους (ποσοστό 65 %), ως σημαντική την εν λόγω βελτίωση. Επικρατέστερη άποψη και εδώ (Γράφημα 18), ήταν η εκτίμηση ότι η συμμετοχή στα προγράμματα είχε ως αποτέλεσμα τη «Μεγάλη» βελτίωση του επιπέδου γνώσης και χρήσης της ξένης γλώσσας συνεργασίας από τους μαθητές τους (ποσοστό 58,73,7%). Επιπροσθέτως, ένα ποσοστό εκπαιδευτικών (6,35 %) έκρινε την εν λόγω βελτίωση ως «Πολύ μεγάλη». Ως «Αρκετή» αξιολογήθηκε η βελτίωση της γνώσης και χρήσης της ξένης γλώσσας των μαθητών, από το 23,81% των συμμετεχόντων στην έρευνα, εκπαιδευτικών. Τέλος, σχετικά μικρά ήταν τα ποσοστά των εκπαιδευτικών του δείγματος τα οποία έκριναν πως οι μαθητές τους παρουσίασαν «Μικρή» (ποσοστό

4,76%) ή και «Καθόλου» (ποσοστό 6,35%) βελτίωση στη γνώση και χρήση της ξένης γλώσσας συνεργασίας, στο πρόγραμμα.

18. Αξιολογήστε σε κλίμακα από 1 μέχρι 5, τη βελτίωση που επέφερε στους μαθητές σας η συμμετοχή στο πρόγραμμα, σε ότι αφορά τη γνώση και χρήση της ξένης γλώσσας επικοινωνίας

Βελτίωση	Συχνότητα	Ποσοστό
Καμία βελτίωση	4	6,35%
Μικρή βελτίωση	3	4,76%
Αρκετή βελτίωση	15	23,81%
Μεγάλη βελτίωση	37	58,73%
Πολύ μεγάλη βελτίωση	4	6,35%
Σύνολο	63	100,00%

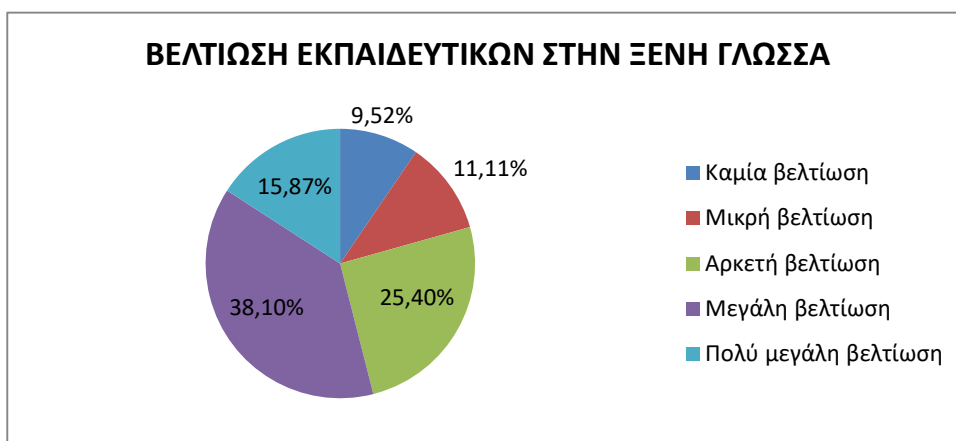
Σε αναλογία με τους μαθητές, σε ότι αφορά τη βελτίωση στο δικό τους επίπεδο γνώσης και χρήσης της ξένης γλώσσας συνεργασίας στο πρόγραμμα, οι μισοί, περίπου, εκπαιδευτικοί (ποσοστό 54%) έκριναν ότι η εν λόγω βελτίωση ήταν

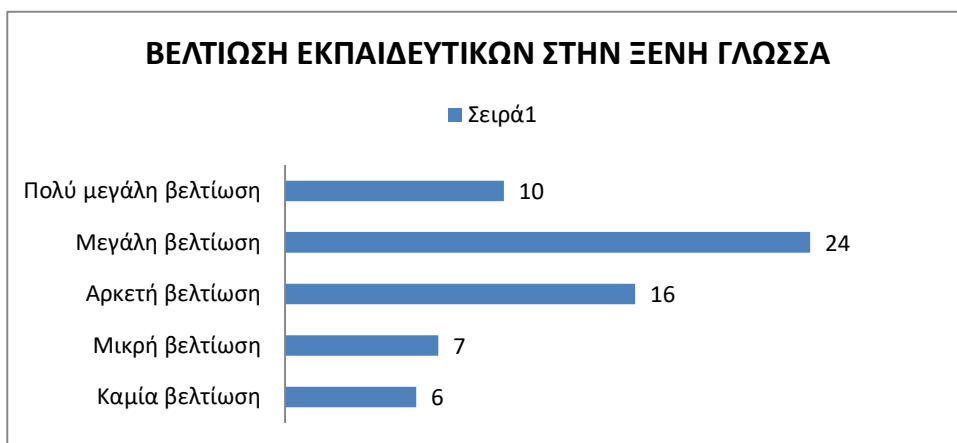

σημαντική. Συγκεκριμένα, οι εκπαιδευτικοί που συμμετείχαν στην έρευνα αξιολογούν σε ποσοστό 38,10% ως «μεγάλη» τη βελτίωση που παρατήρησαν στους εαυτούς τους αναφορικά με το επίπεδο γνώσης και χρήσης της ξένης γλώσσας συνεργασίας, άποψη που είναι και η επικρατέστερη (Γράφημα 20). Μάλιστα, σε ποσοστό 15,87% οι εκπαιδευτικοί αξιολογούν ως «πολύ μεγάλη» τη βελτίωση που σημείωσαν στη γνώση και χρήση της Ξένης Γλώσσας. Σημαντικότερα είναι, πάντως, και εδώ, συγκριτικά με τα αντίστοιχα ποσοστά των μαθητών, τα ποσοστά των εκπαιδευτικών που αξιολογούν ότι δεν παρουσίασαν καμία (ποσοστό 9,52%) ή παρουσίασαν «Μικρή» (ποσοστό 11,11%) βελτίωση στο επίπεδο γνώσης και χρήσης της ξένης γλώσσας συνεργασίας. Η συγκεκριμένη διαφοροποίηση θα μπορούσε να οφείλεται στο πολύ καλό προϋπάρχον επίπεδο γνώσης και χρήσης της ξένης γλώσσας συνεργασίας από πολλούς εκπαιδευτικούς οι οποίοι λαμβάνουν μέρος στα εν λόγω προγράμματα, κάτι που είναι άλλωστε, σε γενικές γραμμές, προαπαιτούμενο για την εμπλοκή του εκπαιδευτικού στο πρόγραμμα.

19. Αξιολογήστε σε κλίμακα από 1 μέχρι 5, τη βελτίωση που επέφερε σε εσάς η συμμετοχή στο πρόγραμμα, σε ότι αφορά τη γνώση και χρήση της ξένης γλώσσας επικοινωνίας

Βελτίωση	Συχνότητα	Ποσοστό
Καμία βελτίωση	6	9,52%
Μικρή βελτίωση	7	11,11%
Αρκετή βελτίωση	16	25,40%
Μεγάλη βελτίωση	24	38,10%
Πολύ μεγάλη βελτίωση	10	15,87%
Σύνολο	63	100,00%

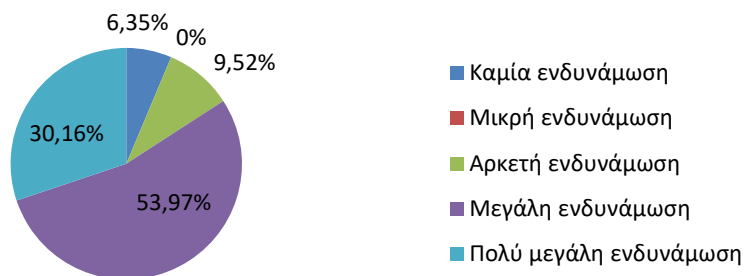

Αναφορικά με την ενδυνάμωση της ευρωπαϊκής ταυτότητας των μαθητών τους, και συγκεκριμένα την ενδυνάμωση της αίσθησής τους ότι ανήκουν, μαζί με τους συμμαθητές τους από τα άλλα ευρωπαϊκά σχολεία, σε έναν κοινό ευρωπαϊκό χώρο με κοινές αξίες και πολιτισμικά χαρακτηριστικά, οι συμμετέχοντες στην έρευνα εκπαιδευτικοί αξιολογούν, στην πλειοψηφία τους (ποσοστό 84,1%), την εν λόγω ενδυνάμωση ως σημαντική. Επικρατέστερη άποψη και εδώ (Γράφημα 20), είναι ότι η συμμετοχή των μαθητών στα προγράμματα είχε ως αποτέλεσμα τη «Μεγάλη» ενδυνάμωση της ευρωπαϊκής τους ταυτότητας (ποσοστό 53,97%). Επιπροσθέτως, ένα σημαντικό ποσοστό εκπαιδευτικών (30,1 %) έκρινε την εν λόγω βελτίωση ως «Πολύ μεγάλη». Ως «Μέτρια» αξιολογήθηκε η ενδυνάμωση της ευρωπαϊκής ταυτότητας των μαθητών από το 9,52% των συμμετεχόντων στην έρευνα, εκπαιδευτικών. Τέλος, σχετικά μικρό ήταν το ποσοστό των εκπαιδευτικών του δείγματος το οποίο έκρινε ως ανύπαρκτη (ποσοστό 6,35%) την ενδυνάμωση της ευρωπαϊκής ταυτότητας των μαθητών τους από τη συμμετοχή στο πρόγραμμα.

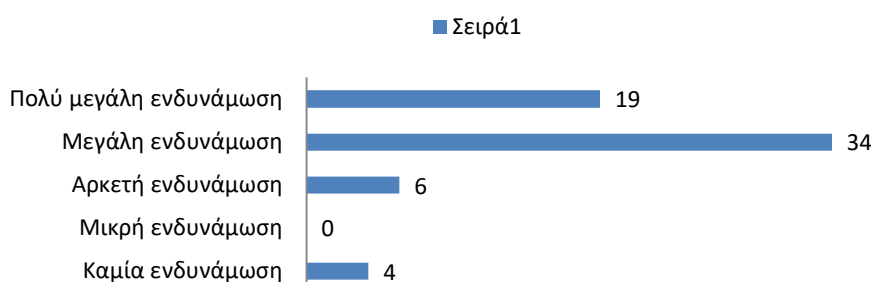
20. Αξιολογήστε σε κλίμακα από 1 μέχρι 5 την ενδυνάμωση, κατά την εκτίμησή σας, της ευρωπαϊκής ταυτότητας στους μαθητές σας, λόγω συμμετοχής τους στο συγκεκριμένο πρόγραμμα

Ενδυνάμωση	Συχνότητα	Ποσοστό
Καμία ενδυνάμωση	4	6,35%
Μικρή ενδυνάμωση	0	0,00%
Αρκετή ενδυνάμωση	6	9,52%
Μεγάλη ενδυνάμωση	34	53,97%
Πολύ μεγάλη ενδυνάμωση	19	30,16%
Σύνολο	63	100,00%

ΕΝΔΥΝΑΜΩΣΗ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ ΜΑΘΗΤΩΝ

ΕΝΔΥΝΑΜΩΣΗ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ ΜΑΘΗΤΩΝ

Σύμφωνα με την εκτίμηση της πλειοψηφίας των εκπαιδευτικών του δείγματος (ποσοστό 76%), η συμμετοχή στα ευρωπαϊκά προγράμματα σχολικών συμπράξεων είχε ως αποτέλεσμα την ενίσχυση της διαπολιτισμικής τους ικανότητας και τη σημαντική κατανόηση από πλευράς των μαθητών τους, των πολιτισμικών ομοιοτήτων και διαφορών που τους συνδέουν ή τους χωρίζουν με τους συμμαθητές τους από άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Συγκεκριμένα, πως ενίσχυσαν οι μαθητές τους «Πολύ» την διαπολιτισμικότητά τους θεωρεί το 47,62% των εκπαιδευτικών που συμμετείχαν στην έρευνα, άποψη που είναι και η επικρατέστερη (Γράφημα 21). Επιπροσθέτως, ότι «Πάρα πολύ» κατανόησαν τις πολιτισμικές διαφορές τους οι μαθητές τους κρίνεται από το 28,57% των εκπαιδευτικών. Ότι «Αρκετά» κατανόησαν τις πολιτισμικές διαφορές οι μαθητές του, δήλωσε το 15,87% των εκπαιδευτικών. Τέλος, σχετικά μικρά ήταν τα ποσοστά των εκπαιδευτικών του δείγματος (1,59%) τα οποία αξιολόγησαν ότι «Λίγο» συνειδητοποιήθηκαν από την πλευρά των μαθητών τους, οι πολιτισμικές ομοιότητες και διαφορές που τους συνδέουν ή τους χωρίζουν

με τους συμμαθητές τους από άλλες ευρωπαϊκές χώρες, με αφορμή την σύμπραξη, ή ότι δεν υπήρξε «καθόλου» (ποσοστό 6,35%).

21. Αξιολογήστε σε κλίμακα από 1 μέχρι 5, τον βαθμό στον οποίο πιστεύετε ότι οι μαθητές σας ενίσχυσαν τη διαπολιτισμική τους ικανότητα και κατανόησαν τις διαφορές και ομοιότητες ανάμεσα στην κουλτούρα τους και στην κουλτούρα των μαθητών των σχολείων-εταίρων στο πρόγραμμα

Ενίσχυση	Συχνότητα	Ποσοστό
Καθόλου	4	6,35%
Λίγο	1	1,59%
Αρκετά	10	15,87%
Πολύ	30	47,62%
Πάρα Πολύ	18	28,57%
Σύνολο	63	100,00%

Στο ερώτημα αν αποκτήθηκαν από τους μαθητές τους οι λεγόμενες «κάθετες» δεξιότητες στα πλαίσια συμμετοχής σε σχολικές συμπράξεις, όπως

προκύπτει και από το γράφημα 22, η μεγάλη πλειοψηφία των εκπαιδευτικών (61,90%) απάντησε «Πολύ», ενώ αξιοσημείωτο είναι το ποσοστό (9,52%) όσων απάντησαν «Πάρα πολύ». Εξάλλου, το 17,46 % των εκπαιδευτικών δήλωσαν πως οι παραπάνω δεξιότητες κατακτήθηκαν «Αρκετά», ενώ αρκετά μικρότερο ποσοστό (3,71%) έκρινε πως «Λίγο» ή «Καθόλου» δεν αποκτήθηκαν οι εν λόγω δεξιότητες από τη συμμετοχή στις σχολικές συμπράξεις.

22. Σε ποιο βαθμό κατακτήθηκαν από τους μαθητές σας, στα πλαίσια συμμετοχής στο πρόγραμμα, οι λεγόμενες "κάθετες δεξιότητες" (HardSkills)

Κατάκτηση κάθετων δεξιοτήτων	Συχνότητα	Ποσοστό
Καθόλου	5	7,94%
Λίγο	2	3,17%
Αρκετά	11	17,46%
Πολύ	39	61,90%
Πάρα Πολύ	6	9,52%
Σύνολο	63	100,00%

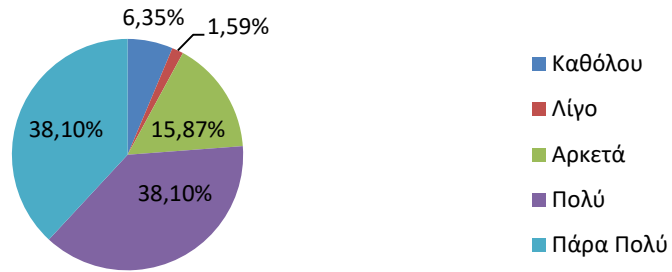

Οι εκπαιδευτικοί του ερευνητικού δείγματος εκτιμούν πως οι μαθητές τους κατέκτησαν σε σημαντικό βαθμό κοινωνικές δεξιότητες ομαδικότητας, συνεργασίας και ανταλλαγής από τη συμμετοχή τους στα προγράμματα ευρωπαϊκών συμπράξεων (ποσοστό 76,1%). Πιο συγκεκριμένα, το 38,1% των εκπαιδευτικών εκτιμά πως οι συμμετέχοντες στα προγράμματα σχολικών συμπράξεων μαθητές κατέκτησαν «Πάρα πολύ» δεξιότητες συνεργασίας, ανταλλαγής και απόκτησης φίλων αλλά και το 38,1% δήλωσε πως ο παραπάνω στόχος επιτεύχθηκε «Πολύ». Από το 15,87% των εκπαιδευτικών θεωρείται πως «Αρκετά» κατακτήθηκαν οι κοινωνικές δεξιότητες των μαθητών, ενώ σχετικά μικρότερα είναι τα ποσοστά των εκπαιδευτικών που αξιολογούν πως «Λίγο» (1,59%) ή και «Καθόλου» (6,35%) δεν παρατηρήθηκε απόκτηση κοινωνικών δεξιοτήτων ομαδικότητας, συνεργασίας και ανταλλαγής, μέσω των προγραμμάτων σχολικών συμπράξεων.

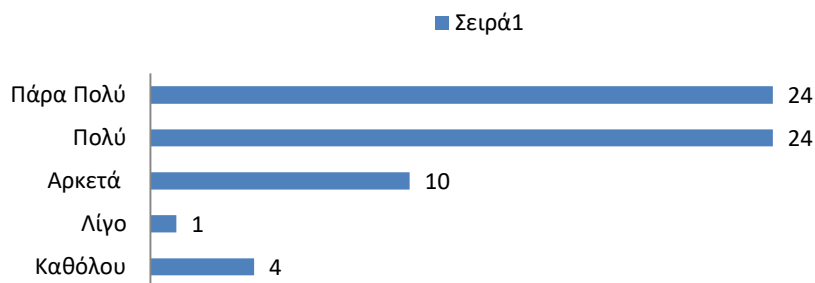
23. Σε ποιόν βαθμό κατακτήθηκαν από τους μαθητές σας, κατά τη διεξαγωγή του προγράμματος, κοινωνικές δεξιότητες ομαδικότητας, συνεργασίας, ανταλλαγής και δημιουργίας φίλων

Κατάκτηση κοινωνικών δεξιοτήτων	Συχνότητα	Ποσοστό
Καθόλου	4	6,35%
Λίγο	1	1,59%
Αρκετά	10	15,87%
Πολύ	24	38,10%
Πάρα Πολύ	24	38,10%
Σύνολο	63	100,00%

ΚΑΤΑΚΤΗΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ

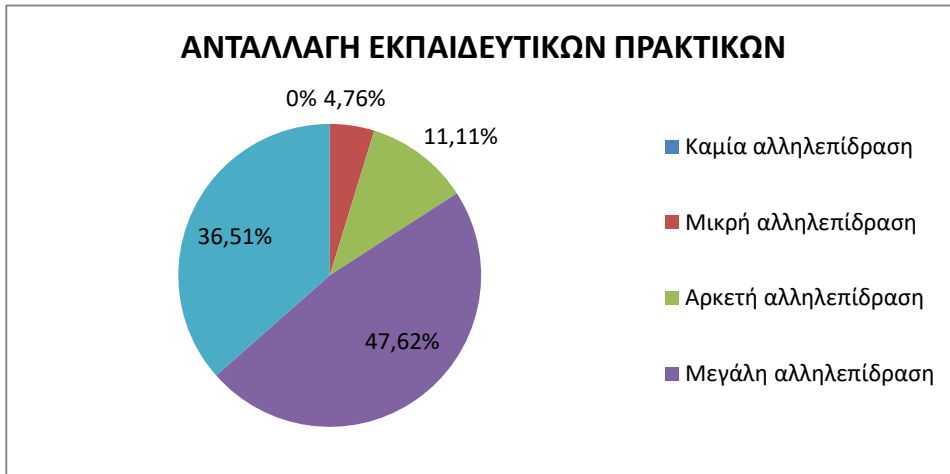
ΚΑΤΑΚΤΗΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ

Πολλά είναι, πάντως, και τα γενικότερα κοινωνικά και παιδαγωγικά οφέλη που αποκόμισαν οι εκπαιδευτικοί του δείγματος από τη συμμετοχή τους στα εν λόγω προγράμματα. Συγκεκριμένα, με αφορμή τα προγράμματα σχολικών συμπράξεων, οι εκπαιδευτικοί φαίνεται πως αντάλλαξαν σε σημαντικό βαθμό (ποσοστό 36,51% «Πολύ μεγάλη αλληλεπίδραση» και ποσοστό 47,62% «Μεγάλη») εκπαιδευτικές πρακτικές με τους συναδέλφους τους από το εξωτερικό. Η εν λόγω αλληλεπίδραση εκτιμάται ως «Αρκετή» από το 11,11% και «Μικρή» από το 4,76% των συμμετεχόντων στην έρευνα εκπαιδευτικών. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός πως κανένας εκπαιδευτικός από το σύνολο των συμμετεχόντων δεν θεωρεί πως δεν υπήρξε καμιά αλληλεπίδραση στα πλαίσια της συνεργασίας με συναδέλφους από το εξωτερικό.

24.Αξιολογήστε σε κλίμακα 1μέχρι 5, τον βαθμό ανταλλαγής εκπαιδευτικών πρακτικών με τους συναδέλφους σας από άλλα σχολεία της Ευρώπης τα οποία συμμετείχαν στο πρόγραμμα

Αλληλεπίδραση	Συχνότητα	Ποσοστό
Καμία αλληλεπίδραση	0	0,00%
Μικρή αλληλεπίδραση	3	4,76%
Αρκετή αλληλεπίδραση	7	11,11%
Μεγάλη αλληλεπίδραση	30	47,62%
Πολύ μεγάλη αλληλεπίδραση	23	36,51%
Σύνολο	63	100,00%

Σε ότι αφορά την αξιολόγηση του κοινωνικού οφέλους (διαπολιτισμική ικανότητα, διπλωματία, ομαδικότητα) που αποκόμισαν οι εκπαιδευτικοί από το πρόγραμμα, λόγω γνωριμίας τους με συναδέλφους από το εξωτερικό, η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών εκτιμά πως τα κοινωνικά οφέλη που αποκόμισε από τη γνωριμία και επαφή με συναδέλφους από το εξωτερικό είναι σημαντικά (ποσοστό 89,8%). Μάλιστα επικρατέστερη άποψη με ποσοστό 49,21% είναι πως τα ως άνω οφέλη είναι «Πάρα πολλά» (Γράφημα 25). Ένα μικρότερο ποσοστό (9,52%) αξιολογεί τα εν λόγω

οφέλη ως «Αρκετά» ενώ μόνο άτομο θεωρεί «Μικρά» (1,59%) τα κοινωνικά οφέλη από την επαφή με συναδέλφους από άλλες ευρωπαϊκές χώρες, μέσω των συμπράξεων.

25. Αξιολογήστε σε κλίμακα από 1 μέχρι 5, τα κοινωνικά οφέλη που αποκομίζατε σε ότι αφορά τη διαπολιτισμική σας ικανότητα, τη διπλωματία και την ομαδικότητα στη συνεργασία με συναδέλφους από το εξωτερικό, στο πλαίσιο του προγράμματος

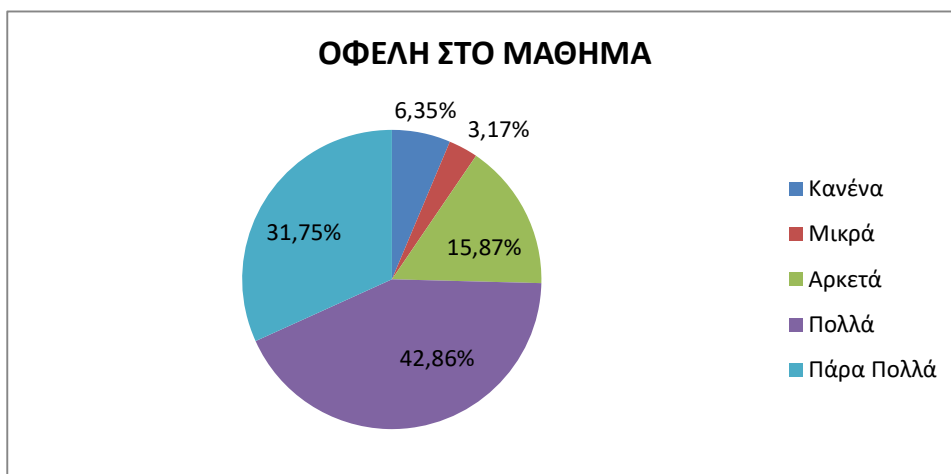
Κοινωνικά οφέλη	Συχνότητα	Ποσοστό
Κανένα	0	0,00%
Μικρά	1	1,59%
Αρκετά	6	9,52%
Πολλά	25	39,68%
Πάρα Πολλά	31	49,21%
Σύνολο	63	100,00%

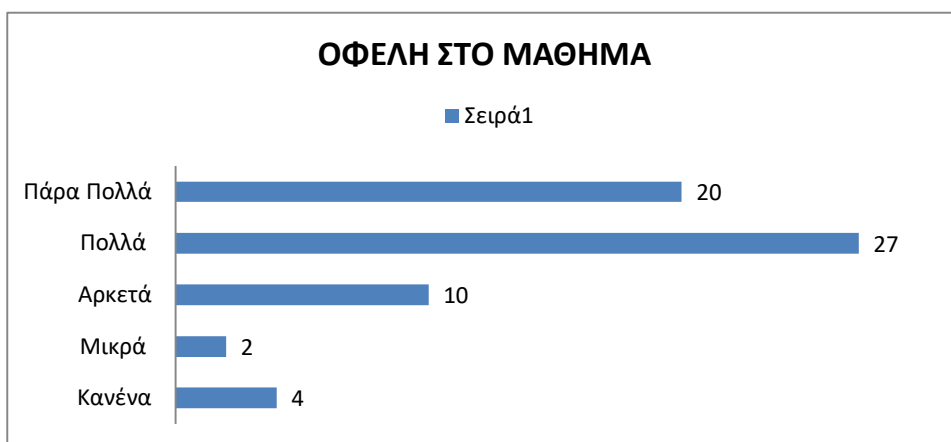

Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις των εκπαιδευτικών του ερευνητικού δείγματος, σημαντικά είναι και τα έμμεσα οφέλη στο μάθημά τους, από τη συμμετοχή των μαθητών τους στα προγράμματα ευρωπαϊκών συμπράξεων (ποσοστό 74,6%). Τα οφέλη αυτά αφορούν στη θετική στάση και ενεργοποίηση του γενικότερου ενδιαφέροντος των μαθητών, λόγω συμμετοχής τους στα προγράμματα. Τα εν λόγω οφέλη εκτιμούνται ως «Πολλά» από το 42,86% των συμμετεχόντων στην έρευνα εκπαιδευτικών (άποψη που είναι και η επικρατέστερη /Γράφημα 26), και ως «Πάρα πολλά» από το 31,75% των εκπαιδευτικών. Μικρότερα είναι τα ποσοστά των εκπαιδευτικών που εκτιμούν ως «Αρκετά» (ποσοστό 15,87%) ή «Μικρά» (ποσοστό 3,17%) τα ως άνω οφέλη, ενώ το 6,35 % των εκπαιδευτικών εκτιμά πως δεν υπήρξε κανένα έμμεσο όφελος στο μάθημά του από τη συμμετοχή των μαθητών του στα προγράμματα.

26. Αξιολογήστε σε κλίμακα από 1 μέχρι 5, τα οφέλη που παρατηρήσατε στο μάθημά σας, από τη συμμετοχή των μαθητών στο πρόγραμμα (Στη συγκεκριμένη ερώτηση σημειώστε τον βαθμό παροχής γενικότερων κινήτρων έρευνας και μάθησης στους μαθητές σας, αύξησης της αυτοπεποίθησης και ανεξαρτησίας λόγω συμμετοχής τους στο πρόγραμμα)

Οφέλη στο μάθημα	Συχνότητα	Ποσοστό
Κανένα	4	6,35%
Μικρά	2	3,17%
Αρκετά	10	15,87%
Πολλά	27	42,86%
Πάρα Πολλά	20	31,75%
Σύνολο	63	100,00%

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, τα προγράμματα συνέβαλαν στο να κατανοήσουν οι συμμετέχοντες εκπαιδευτικοί τα θετικά και αρνητικά στοιχεία του εκπαιδευτικού μας συστήματος, μέσω σύγκρισης με τα εκπαιδευτικά συστήματα των συνεργαζόμενων στα προγράμματα, χωρών. Πιο συγκεκριμένα, το 92% των ερωτηθέντων εκτιμά ότι κατανόησε «Πολύ» και «Πάρα πολύ» (ποσοστά 47,62% και 44,44%, αντίστοιχα) τα παραπάνω θετικά και αρνητικά στοιχεία. Επίσης, το 4,76% των ερωτηθέντων εκτίμησε πως ο βαθμός κατανόησης, μέσω των προγραμμάτων, των ομοιοτήτων και διαφορών του εκπαιδευτικού μας συστήματος με τα εκπαιδευτικά συστήματα των άλλων συνεργαζόμενων χωρών, είναι «Αρκετός», ενώ μόλις δύο εκπαιδευτικοί δήλωσαν αντίστοιχα πως «Λίγο» ή «Καθόλου» (ποσοστά 1,59% αντίστοιχα) δεν μπόρεσαν να αντιληφθούν μέσω της συμμετοχής τους την παραπάνω σχέση μεταξύ εκπαιδευτικών συστημάτων.

27. Αξιολογήστε σε κλίμακα από 1 μέχρι 5, τον βαθμό που το συγκεκριμένο πρόγραμμα σας βοήθησε να κατανοήσετε τα θετικά και αρνητικά στοιχεία του εκπαιδευτικού μας συστήματος, σε σχέση με τα εκπαιδευτικά συστήματα άλλων ευρωπαϊκών χωρών

Κατανόηση	Συχνότητα	Ποσοστό
Καθόλου	1	1,59%
Λίγο	1	1,59%
Αρκετά	3	4,76%
Πολύ	30	47,62%
Πάρα Πολύ	28	44,44%
Σύνολο	63	100,00%

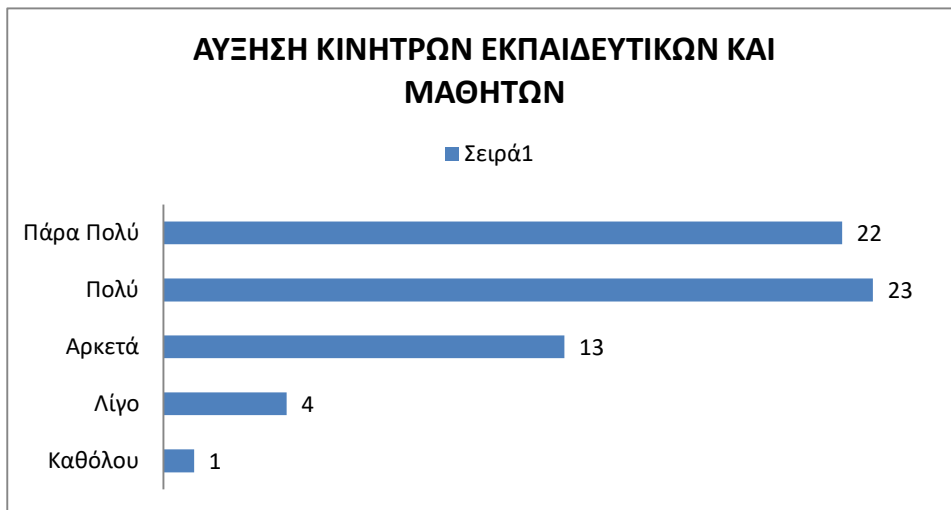
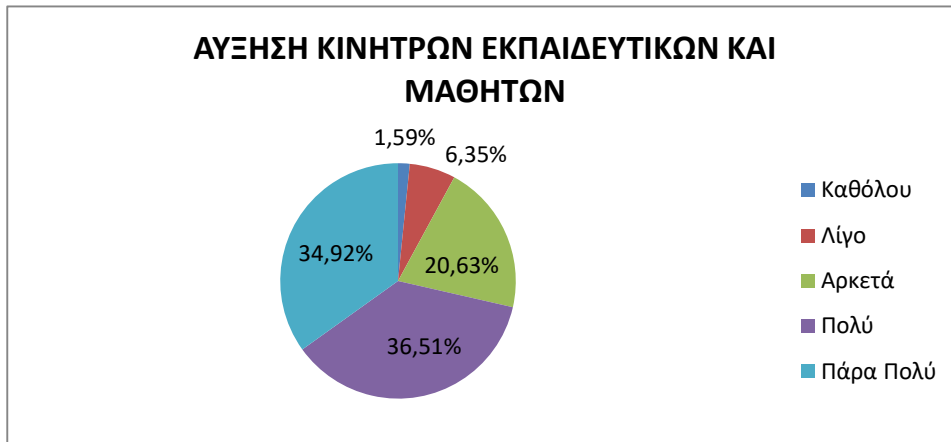

Στον Πίνακα 28 είναι εμφανής η έντονη πεποίθηση των εκπαιδευτικών πως τόσο για τους ίδιους όσο και για τους μαθητές που συμμετείχαν σε σχολικές συμπράξεις υπήρξε ικανοποίηση και αύξηση κινήτρων στην καθημερινή εργασία στα πλαίσια της σχολικής ζωής. Το 36,51 % αλλά και το 34,92% δήλωσαν αντίστοιχα ικανοποιημένοι «Πολύ» και «Πάρα πολύ» στην καθημερινή εργασία με ένα αξιοσημείωτο ποσοστό (20,63%) να δηλώνει «Αρκετά». Πολύ μικρό ποσοστό εκπαιδευτικών διαπίστωσαν μικρή αύξηση κινήτρων (6,35%) και μόνο ένας δεν διαπίστωσε καμιά αύξηση κινήτρων (ποσοστό 1,59%).

28. Σε ποιο βαθμό διαπιστώσατε αύξηση των κινήτρων και ικανοποίηση στην καθημερινή εργασία τόσο των εκπαιδευτικών, όσο και των μαθητών μετά τη συμμετοχή τους στο πρόγραμμα

Αύξηση κινήτρων	Συχνότητα	Ποσοστό
Καθόλου	1	1,59%
Λίγο	4	6,35%
Αρκετά	13	20,63%

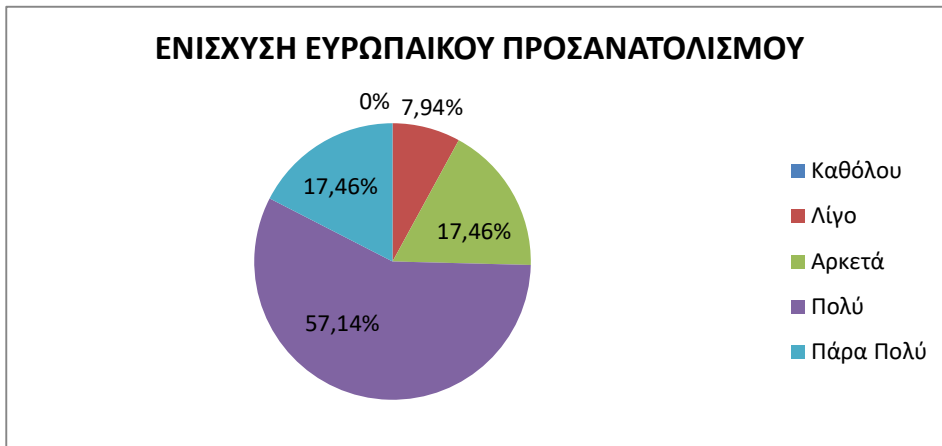
Πολύ	23	36,51%
Πάρα Πολύ	22	34,92%
Σύνολο	63	100,00%

Η επικρατούσα άποψη των εκπαιδευτικών που ερωτήθηκαν (57,14%) ήταν πως ενισχύθηκε «Πολύ» ο ευρωπαϊκός προσανατολισμός του σχολείου τους μέσω της συμμετοχής στις σχολικές συμπράξεις. Μάλιστα, το 17,46 % δήλωσε πως ενισχύθηκε «Πάρα πολύ», ενώ αρκετοί εκπαιδευτικοί (ποσοστό 17,46%) δήλωσαν «Αρκετά». Πολύ μικρότερο ποσοστό εκπαιδευτικών (7,94%) έκρινε «Λίγη» την ενίσχυση ευρωπαϊκού προσανατολισμού του σχολείου τους από τη συμμετοχή στις σχολικές συμπράξεις.(πίνακας 29)

29. Σε ποιο βαθμό πιστεύετε πως το σχολείο με το οποίο υλοποιήσατε το πρόγραμμα ενίσχυσε τον ευρωπαϊκό προσανατολισμό του, την εξωστρέφεια και πέτυχε τον εκσυγχρονισμό του

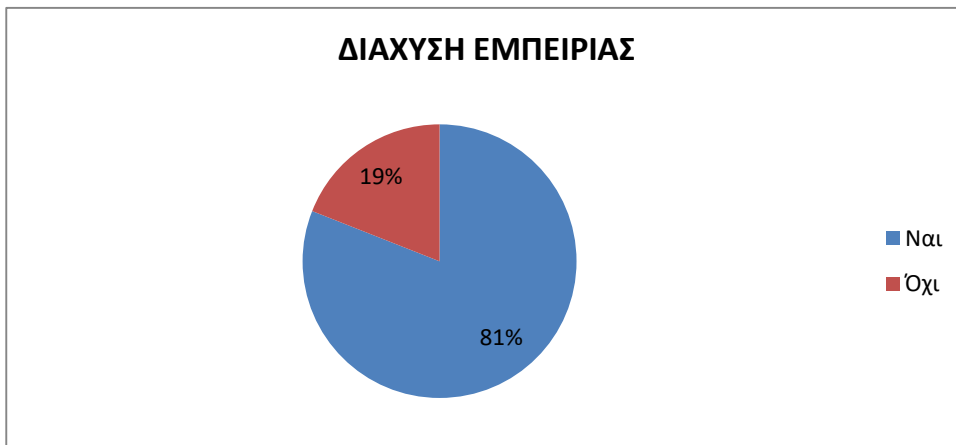
Ενίσχυση ευρωπαϊκού προσανατολισμού	Συχνότητα	Ποσοστό
Καθόλου	0	0,00%
Λίγο	5	7,94%
Αρκετά	11	17,46%
Πολύ	36	57,14%
Πάρα Πολύ	11	17,46%
Σύνολο	63	100,00%

Αξίζει να σημειωθεί πως στην μεγάλη πλειοψηφία (ποσοστό 80,95%) των προγραμμάτων στα οποία συμμετείχαν οι ερωτηθέντες εκπαιδευτικοί, υπήρξε διάχυση της εμπειρίας της σύμπραξης στην ευρύτερη σχολική κοινότητα και στο ευρύτερο του σχολείου, κοινωνικό περιβάλλον (Γράφημα 30).

30. Υπήρξε, με οποιονδήποτε τρόπο, διάχυση της εμπειρίας του προγράμματος στη σχολική κοινότητα και στο ευρύτερο του σχολείου κοινωνικό περιβάλλον

Διάχυση Εμπειρίας	Συχνότητα	Ποσοστό
Ναι	51	80,95%
Όχι	12	19,05%
Σύνολο	63	100,00%

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 « ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ»

5.1.Συζήτηση

Η σημασία της εκπαιδευτικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τους μελετητές της, έγκειται, αφενός στη στενή αλληλεξάρτηση της εκπαίδευσης με την οικονομία, την αγορά εργασίας και την κοινωνική συνοχή, κι αφετέρου στη μεγάλη σημασία της για την προώθηση των στόχων της πολιτικής ενοποίησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τη διατήρηση των αξιών του Ευρωπαϊκού πολιτισμού (Κ. Πασιάς,2006) . Η επαγγελματική εκπαίδευση, καθώς έχει, εξ ορισμού, οικονομική, πρωτίστως, διάσταση, αποτέλεσε, από πολύ νωρίς, αντικείμενο ενδιαφέροντος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

Σε ότι αφορά το ρόλο της εκπαίδευσης στην Πολιτική ενοποίηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ήδη από τα τέλη της δεκαετίας του 1980 με το ψήφισμα για την «Ευρωπαϊκή Διάσταση στην Εκπαίδευση», τονίζεται η ανάγκη ενίσχυσης της Ευρωπαϊκής διάστασης στα σχολικά προγράμματα και στην επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, με απώτερο στόχο, μεταξύ άλλων, την καλλιέργεια μιας ευρωπαϊκής ταυτότητας στους νέους, η οποία θα έχει τη βάση της στον κοινό ευρωπαϊκό πολιτισμό και θα διαμορφωθεί σε συμφωνία με τις αρχές της δημοκρατίας, της ισότητας, της κοινωνικής δικαιοσύνης και του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. (Μοσχονάς,1999). Στο ψήφισμα τονίζεται, επιπλέον, η ανάγκη εμπλουτισμού της γνώσης των νέων για τις χώρες- μέλη της Κοινότητας με ιστορικά, πολιτισμικά και κοινωνικοπολιτικά θέματα, πέραν των οικονομικών. Οι παραπάνω στόχοι, σύμφωνα με το ψήφισμα, επιτυγχάνονται, μεταξύ άλλων, και μέσω της ενίσχυσης των επαφών μεταξύ εκπαιδευτικών και μαθητών από διαφορετικές χώρες- μέλη της Κοινότητας (Δαμανάκης, 1993).

Με το συγκεκριμένο ψήφισμα εγκαινιάζονται, τα πρώτα ευρωπαϊκά προγράμματα για την εκπαίδευση, που είναι τα προγράμματα «Lingua», «Comet» και «Νέοι για την Ευρώπη», τα οποία, ωστόσο, δεν αφορούσαν τον τομέα της σχολικής εκπαίδευσης. Οι σχολικές συμπράξεις μεταξύ των χωρών- μελών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, οι οποίες θα εγκαινιαστούν στα μέσα της δεκαετίας του 1990, έχουν τη βάση τους στη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (Συνθήκη του Μάαστριχτ). Στην εν λόγω Συνθήκη εμφανίζεται για πρώτη φορά, στο άρθρο 126, η έννοια της παιδείας

με την ευρεία πολιτική- πολιτισμική της διάσταση, απαλλαγμένη από τις οικονομικές σκοπιμότητες της επαγγελματικής εκπαίδευσης. Επιπλέον, η ως άνω Συνθήκη, είναι η πρώτη από τις ιδρυτικές συνθήκες στην οποία γίνεται αναφορά, στον κοινό ευρωπαϊκό πολιτισμό, στην γνώση και τη διάδοσή του (άρθρο 128 Συνθ. ΕΚ) (Μοσχονάς, 1999). Με αφορμή τη Συνθήκη του Μάαστριχτ, η Ευρωπαϊκή Ένωση θα προχωρήσει στην ανάληψη πολλών πρωτοβουλιών στο πεδίο της γενικής εκπαίδευσης, στις οποίες περιλαμβάνεται και η διεύρυνση του πεδίου εφαρμογής των υπαρχόντων, τότε, ευρωπαϊκών προγραμμάτων και σ' εκείνο της Γενικής Εκπαίδευσης. Οι εν λόγω πρωτοβουλίες αναδεικνύουν την πρόθεση της Ε.Ε. να αξιοποιήσει στο έπακρο τις διευρυμένες από τη Συνθήκη του Μάαστριχτ, εκπαιδευτικές αρμοδιότητες στον τομέα της γενικής παιδείας (Ζμάς, 2007).

Σε γενικές γραμμές, τα άρθρα 126 και 128 της συνθήκης του Μάαστριχτ, στα οποία θα βασιστούν στη συνέχεια τα ευρωπαϊκά προγράμματα για την γενική εκπαίδευση, έχουν ως αφετηρία την πολιτισμική και γλωσσική πολυμορφία που επικρατεί στους κόλπους της κοινότητας και ως στόχο, αφενός τη διατήρηση της πολυμορφίας αυτής, και αφετέρου την «προβολή» της κοινής πολιτισμικής κληρονομιάς, με στόχο την ενθάρρυνση της πολιτικής ενοποίησης της Κοινότητας και την καλλιέργεια μιας κοινής ευρωπαϊκής ταυτότητας σε όλους τους πολίτες της. (Δαμανάκης, 1993). Άλλωστε, με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ θα καθιερωθεί, μεταξύ άλλων, για πρώτη φορά, και η έννοια της «Ευρωπαϊκής Ιθαγένειας». Από το 1995 και με το έγγραφο υπό τον τίτλο «Κατευθυντήριες Γραμμές για την Κοινοτική δράση στον τομέα της εκπαίδευσης και κατάρτισης» (1995) αρχίζουν να υλοποιούνται ευρωπαϊκά προγράμματα στην εκπαίδευση. Συγκεκριμένα, το πρόγραμμα Socrates περιλάμβανε το υποπρόγραμμα Comenius που αφορούσε, μεταξύ άλλων, συμπράξεις και κινητικότητα μαθητών και εκπαιδευτικών, ανάμεσα στα σχολεία της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

Οι στόχοι του προγράμματος Comenius, στο πλαίσιο του ευρύτερου προγράμματος Socrates, τελούσαν σε απόλυτη αρμονία με τους στόχους της Συνθήκης του Μάαστριχτ για την εκπαίδευση και τον πολιτισμό (Τσαούσης, 2005) (άρθρα 126 και 128) και ήταν, συγκεκριμένα, οι παρακάτω: (Μοσχονάς, 1999) α) ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση, β) βελτίωση του επιπέδου γνώσης και χρήσης των γλωσσών της Ε.Ε. και ιδιαιτέρως των λιγότερο διαδεδομένων, γ) προώθηση της ευρείας και εντατικής συνεργασίας μεταξύ των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων όλων των επιπέδων εκπαίδευσης με σκοπό την αξιοποίηση

του πνευματικού και παιδαγωγικού υλικού τους, δ) προώθηση της διαπολιτισμικής διάστασης στην εκπαίδευση, ε) ενθάρρυνση της κινητικότητας εκπαιδευτικών στον χώρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης με σκοπό τη βελτίωση των γνώσεών τους, στ) ενθάρρυνση της συνεργασίας και κινητικότητας μαθητών σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, ζ) Προώθηση της ανταλλαγής πληροφοριών και εμπειριών με στόχο τον αμοιβαίο εμπλουτισμό των εθνικών εκπαιδευτικών συστημάτων με θετικά στοιχεία και πρακτικές από τα εκπαιδευτικά συστήματα άλλων χωρών- μελών όπως και την αμοιβαία ενθάρρυνση.

Επιπλέον, για τη χορήγηση κοινοτικής ενίσχυσης, δινόταν προτεραιότητα στα σχέδια που ασχολούνταν με θέματα ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος όπως, μεταξύ άλλων, με την ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση, την πολιτιστική κληρονομιά, την προστασία του περιβάλλοντος, την καλλιτεχνική εκπαίδευση, την προώθηση της επιστήμης και τεχνολογίας, την προώθηση της ισότητας των ευκαιριών μεταξύ των δυο φύλων κ.ά.

Με το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισαβόνας διατυπώθηκε για πρώτη φορά το μείζον, όπως και ιδιαίτερα φιλόδοξο, στρατηγικό σχέδιο για την δεκαετία 2000-2010, αναφορικά με την οικονομία της Ευρωπαϊκής Ένωσης: *«η δημιουργία της πλέον ανταγωνιστικής και δυναμικής οικονομίας της γνώσης, παγκοσμίως»* (Παπαδάκης, 2007, σ.758). Η ως άνω στόχευση συνέβαλε καθοριστικά στη διαμόρφωση της εκπαιδευτικής πολιτικής της ΕΕ κατά τη δεκαετία 2000-2010 και επηρέασε τη δεύτερη γενιά Ευρωπαϊκών προγραμμάτων για την εκπαίδευση, στην οποία συμπεριλαμβανόταν και το πρόγραμμα Socrates II. (Νικολάου, 2008). Στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Στοκχόλμης, στο πλαίσιο των τριών βασικών στρατηγικών στόχων και των 13 επιμέρους στοχεύσεων υπό το πρίσμα της Στρατηγικής της Λισαβόνας, τίθεται και ο στόχος της ανάπτυξης δεξιοτήτων για την «Κοινωνία της Γνώσης».

Οι εν λόγω δεξιότητες, οι οποίες θα επηρεάσουν καθοριστικά τα Ευρωπαϊκά προγράμματα για την εκπαίδευση από τα μέσα της δεκαετίας του 2000 και μετά, καθορίστηκαν τον Νοέμβριο του 2005, στη Σύνοδο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, στην οποία θεσπίστηκε το «Πρόγραμμα Κοινοτικών Δράσεων για τη Δια Βίου Μάθηση». Το συγκεκριμένο πρόγραμμα αποτέλεσε, άλλωστε, την εξέλιξη των προγραμμάτων «Socrates II» και «Leonardo da Vinci», τα οποία και ενσωμάτωσε. Ανάμεσα στις «Δεξιότητες για την Κοινωνία της Γνώσης» περιλαμβάνονταν και οι παρακάτω: α)καλή επικοινωνία στη μητρική γλώσσα, β)καλή επικοινωνία στις ξένες

γλώσσες, γ)μαθηματική ικανότητα και βασικές δεξιότητες στην επιστήμη και την τεχνολογία, δ)ψηφιακή ικανότητα, μεθοδολογία της μάθησης, κοινωνικές ικανότητες και ενεργός συμμετοχή στην κοινωνία και στα κοινά, ε) πολιτισμική συνείδηση και πολιτιστική έκφραση (Νικολάου, 2008) .

Σε αρμονία με τις δεξιότητες για την «Κοινωνία της Γνώσης», υπό το πρίσμα της «Δια Βίου Μάθησης», τέθηκε επίσημα σε εφαρμογή, από το 2005 και μετά, το πρόγραμμα «e-Twinning» της ηλεκτρονικής αδελφοποίησης των σχολείων της Ευρώπης. Ανάμεσα στις προτάσεις που θα διατυπωθούν από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στα πλαίσια του «Ευρωπαϊκού Έτους Διαπολιτισμικού Διαλόγου 2008», θα διατυπωθεί και η πρόταση της προώθησης και προβολής όλων των Κοινοτικών προγραμμάτων και δράσεων που συμβάλλουν στον διαπολιτισμικό διάλογο, και της εξασφάλισης της συνέχειάς τους.

Το Δεκέμβριο του 2013 υπογράφηκε ο κανονισμός του προγράμματος Erasmus+ με στόχο τη δημιουργία ενός ευρωπαϊκού χώρου διά βίου μάθησης και μέσω της ευρύτερης γνωστοποίησής του τη μεταρρύθμιση των ασκούμενων πολιτικών σε εθνικό επίπεδο και τη στήριξη του εκσυγχρονισμού των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης, ιδίως μέσω της ενίσχυσης της συνεργασίας στις ασκούμενες πολιτικές, της καλύτερης χρήσης των μέσων της ΕΕ για τη διαφάνεια και την αναγνώριση και της διάδοσης ορθών πρακτικών. Πιο συγκεκριμένα, μέσω των Σχολικών Συμπράξεων παρέχονται ευκαιρίες κινητικότητας σε μαθητές και προσωπικό, που βοηθούν τα συμμετέχοντα σχολεία να αναπτύσσονται ως οργανισμοί και να ενισχύουν την ικανότητά τους για διεθνή συνεργασία. Επιπλέον, ενθαρρύνεται ιδιαίτερα ο συνδυασμός της κινητικότητας και των φυσικών ανταλλαγών με την εικονική συνεργασία μέσω eTwinning. Επιπλέον, μέσω των Στρατηγικών Συμπράξεων επιχειρείται η ενίσχυση του έργου των εκπαιδευτικών, με την υλοποίηση δράσεων που στοχεύουν στην ενίσχυση της ελκυστικότητας του επαγγέλματος του εκπαιδευτικού, στην υποστήριξη των εκπαιδευτικών στην προσπάθειά τους να αντιμετωπίσουν την πολυμορφία στις αίθουσες διδασκαλίας (π.χ. μαθητές από οικογένειες μεταναστών)και στην ενίσχυση της ηγεσίας και της κατανεμημένης ηγεσίας στην εκπαίδευση, συμπεριλαμβανομένου του ρόλου και των ικανοτήτων των διευθυντών και της βελτίωσης των διοικητικών ικανοτήτων των εκπαιδευτικών.

Όλα τα παραπάνω ενισχύουν την ανάγκη και τον στόχο της «εκπαίδευσης στην πολιτειότητα» η οποία αποτελεί μέρος της «Ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση» και αφορά, μεταξύ άλλων, και τις σχολικές συμπράξεις των ευρωπαϊκών σχολείων. Με τις εν λόγω συμπράξεις καλλιεργούνται αποτελεσματικά, κατά την Ε.Ε., τα διαπολιτισμικά προσόντα του Ευρωπαίου πολίτη: ευχέρεια στις γλώσσες, κοινωνική ευαισθησία, αλληλεγγύη και πολλαπλότητα προοπτικών, γνώση και ευαισθητοποίηση για ζητήματα πολιτισμού. Η διαπολιτισμική προσέγγιση και η ενίσχυση του διαπολιτισμικού διαλόγου, ως βασικές συνιστώσες της Ευρωπαϊκής Διάστασης στην εκπαίδευση, ανήκουν ξεκάθαρα στους στόχους, αλλά και στην ίδια την υπόσταση, των προγραμμάτων σχολικών συμπράξεων, όπως τέθηκαν από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Σε κάθε περίπτωση, ο κύριος στόχος κάθε Ευρωπαϊκής συνεργασίας είναι να υποστηριχθεί η ανάπτυξη συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης τα οποία συμβάλλουν, αφενός στην προσωπική, κοινωνική και επαγγελματική ολοκλήρωση όλων των πολιτών και στη βιώσιμη οικονομική ευημερία και απασχολησιμότητα, και αφετέρου στην προώθηση των δημοκρατικών αξιών και του διαπολιτισμικού διαλόγου .

Μέσω των χρηματοδοτήσεων των προγραμμάτων, και εφόσον, κατά το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, η χρηματοδότηση εγείρει υποχρεώσεις από την πλευρά των κρατών- μελών που συμμετέχουν στα προγράμματα, η Ευρωπαϊκή Ένωση κατευθύνει την εκπαιδευτική πολιτική των εθνικών κρατών προς τους στόχους της Ευρωπαϊκής εκπαιδευτικής πολιτικής, προκαλώντας, παράλληλα, ένα είδος σύγκλισης των εθνικών εκπαιδευτικών πολιτικών των κρατών- μελών στους στόχους της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ζμας, 2009).

5.2.Βασικά Συμπεράσματα από την Έρευνα της Εργασίας

Η έρευνα που πραγματοποιήσαμε σε δείγμα 63 εκπαιδευτικών του νομού Βοιωτίας οι οποίοι είχαν λάβει μέρος σε προγράμματα Comenius , e- Twinning και Erasmus, φιλοδοξούσε να διερευνήσει τις απόψεις των εκπαιδευτικών, αναφορικά με τον βαθμό επίτευξης των στόχων της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τα συγκεκριμένα προγράμματα στη χώρα μας, και κυρίως σε ότι αφορά την Ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση. Τα αποτελέσματά της έρευνας αποδεικνύουν την επιτυχία των

προγραμμάτων σχολικών συμπράξεων, αναφορικά με την επίτευξη των στόχων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Πιο συγκεκριμένα, με αφορμή τη συμμετοχή μαθητών και εκπαιδευτικών στα προγράμματα σχολικών συμπράξεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Comenius , e-Twinning και Erasmus) συμμετοχής που ξεκινά ήδη από το 2001 διερευνήθηκαν, μεταξύ άλλων, τα παρακάτω: α) ο βαθμός κινητικότητας μαθητών στο εξωτερικό με αφορμή τα προγράμματα Comenius και Erasmus, β) η αξιολόγηση της συνολικής εμπειρίας των εκπαιδευτικών από τη συμμετοχή στα προγράμματα, γ) τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετώπισαν οι εκπαιδευτικοί κατά τη διεξαγωγή των συμπράξεων, δ) ο βαθμός βελτίωσης της γνώσης και χρήσης των ΤΠΕ σε μαθητές και εκπαιδευτικούς, ε) ο βαθμός βελτίωσης της γνώσης και χρήσης της ξένης γλώσσας επικοινωνίας σε μαθητές και εκπαιδευτικούς, στ) ο βαθμός ενδυνάμωσης της ευρωπαϊκής ταυτότητας των μαθητών, ζ) ο βαθμός κατανόησης από τους μαθητές των διαφορών και ομοιοτήτων της κουλτούρας τους συγκρινόμενα με την κουλτούρα των συμμαθητών τους από χώρες του εξωτερικού, η) η κατάκτηση από τους μαθητές κοινωνικών δεξιοτήτων ομαδικότητας, συνεργασίας, ανταλλαγής και δημιουργίας φίλων θ) ο βαθμός κατάκτησης των λεγόμενων "Hard Skills" ("κάθετων" δεξιοτήτων) από τους μαθητές, δηλαδή δυνατότητας παρουσιάσεων/Ted Talks, εκπόνησης έρευνας, συνεντεύξεων, επιχειρηματικών δεξιοτήτων, χρήσης των socialmedia, ι) βαθμός ενίσχυσης των κοινωνικών δεξιοτήτων, της διαπολιτισμικότητας, της διπλωματίας ,της συνεργασίας με συναδέλφους του εξωτερικού από τους συμμετέχοντες εκπαιδευτικούς, ια) ο βαθμός ανταλλαγής εκπαιδευτικών πρακτικών με εκπαιδευτικούς από άλλα σχολεία της Ευρώπης, ιβ) τα εκπαιδευτικά οφέλη λόγω κατάκτησης, από τους μαθητές, γενικότερων κινήτρων έρευνας και μάθησης και το βαθμό αύξησης της αυτοπεποίθησής τους από τη συμμετοχή τους στα προγράμματα ιδ) ο βαθμός κατανόησης από τους εκπαιδευτικούς, των θετικών και αρνητικών στοιχείων του εκπαιδευτικού μας συστήματος, και τέλος, ιε) αν υπήρξε, με οποιονδήποτε τρόπο, διάχυση της εμπειρίας της σύμπραξης στη σχολική κοινότητα και στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον.

Από τα αποτελέσματα της έρευνας προκύπτει ότι τα προγράμματα σχολικών συμπράξεων στη χώρα μας σημείωσαν και συνεχίζουν να σημειώνουν μεγάλη επιτυχία, αναφορικά με την επίτευξη των στόχων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Συγκεκριμένα, με βάση την έρευνα, στο 70% των προγραμμάτων Comenius και

κυρίως Erasmus-πρόγραμμα που είχε και τη μεγαλύτερη συμμετοχή- στα οποία έλαβαν μέρος οι εκπαιδευτικοί του δείγματος, συμμετείχαν στην κινητικότητα του προγράμματος και οι μαθητές τους. Κατά την εκτίμηση της πλειοψηφίας των εκπαιδευτικών, τόσο οι ίδιοι, όσο και οι μαθητές τους σημείωσαν σημαντική βελτίωση στο επίπεδο γνώσης και χρήσης των ΤΠΕ από τη συμμετοχή τους στις σχολικές συμπράξεις. Εξίσου σημαντική ήταν, κατά την εκτίμηση των εκπαιδευτικών, η βελτίωση του επιπέδου γνώσης και χρήσης της ξένης γλώσσας επικοινωνίας στη σύμπραξη τόσο για τους ίδιους, όσο και για τους μαθητές τους.

Στην περίπτωση, όμως, των εκπαιδευτικών, αξιοσημείωτα ήταν και τα ποσοστά που δεν παρουσίασαν καμία, ή παρουσίασαν μικρή, βελτίωση (συνολικά 21%) στο επίπεδο γνώσης και χρήσης της ξένης γλώσσας στη σύμπραξη, κάτι που είναι, έως ένα βαθμό αναμενόμενο, εάν λάβει κανείς υπόψη του το πολύ καλό προϋπάρχον επίπεδο γνώσης της ξένης γλώσσας σε μεγάλο μέρος των εκπαιδευτικών που λαμβάνει μέρος στα προγράμματα. Επιπλέον, σε ποσοστό 84% οι εκπαιδευτικοί αξιολογούν ως σημαντική την ενδυνάμωση της ευρωπαϊκής ταυτότητας των μαθητών τους από τη συμμετοχή στη σύμπραξη, ενώ το 76% θεωρεί επίσης σημαντικό τον βαθμό κατανόησης, από τους συμμετέχοντες μαθητές, των πολιτισμικών ομοιοτήτων και διαφορών τους με τους συμμαθητές τους από άλλα ευρωπαϊκά κράτη. Σύμφωνα με την άποψη των εκπαιδευτικών, οι μαθητές τους κατέκτησαν, σε σημαντικό βαθμό, κοινωνικές δεξιότητες συνεργασίας και ανταλλαγής, αλλά και δημιουργίας φίλων με τη συμμετοχή τους στο πρόγραμμα. Εξάλλου, πολύ μεγάλο ποσοστό εκπαιδευτικών (συνολικά 74%) θεωρεί πως οι μαθητές απέκτησαν γενικότερα κίνητρα έρευνας και μάθησης, ενίσχυσαν την αυτοπεποίθηση και την ανεξαρτησία τους λόγω της συμμετοχής τους στο πρόγραμμα, αποτελέσματα που ταυτίζονται με εκπαιδευτικά οφέλη και που αποτελούν ξεκάθαρους στόχους των ευρωπαϊκών προγραμμάτων.

Πολλά είναι, κατά την άποψη των εκπαιδευτικών, και τα γενικότερα κοινωνικά και παιδαγωγικά οφέλη που αποκόμισαν οι ίδιοι από τη συμμετοχή τους στα εν λόγω προγράμματα. Συγκεκριμένα, με αφορμή τα προγράμματα σχολικών συμπράξεων, οι εκπαιδευτικοί εκτιμούν (ποσοστό 84%) πως αντάλλαξαν σε σημαντικό βαθμό παιδαγωγικές πρακτικές με τους συναδέλφους τους από το εξωτερικό. Επιπλέον, η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών (ποσοστό 89,8%) εκτιμά πως τα κοινωνικά οφέλη που αποκόμισε από τη γνωριμία και επαφή με συναδέλφους από το εξωτερικό είναι σημαντικά, ενώ το 71% πιστεύει πως απέκτησαν κίνητρα και

ικανοποίηση στην καθημερινή τους εργασία από τη συμμετοχή στο πρόγραμμα. Ακόμα, τα προγράμματα συνέβαλαν στο να κατανοήσουν οι συμμετέχοντες εκπαιδευτικοί, σε σημαντικό βαθμό (ποσοστό 92%) τα θετικά και αρνητικά στοιχεία του εκπαιδευτικού μας συστήματος, σε σχέση με τα εκπαιδευτικά συστήματα των συνεργαζόμενων στα προγράμματα, χωρών. Ακόμη, το 57% των ερωτηθέντων εκπαιδευτικών θεωρεί πως μέσω των Σχολικών Συμπράξεων ενισχύθηκε ο ευρωπαϊκός προσανατολισμός του σχολείου με το οποίο συμμετείχαν στο πρόγραμμα. Αξίζει να σημειωθεί πως στην μεγάλη πλειοψηφία (ποσοστό 81%) των προγραμμάτων στα οποία συμμετείχαν οι ερωτηθέντες εκπαιδευτικοί, υπήρξε διάχυση της εμπειρίας της σύμπραξης στην ευρύτερη σχολική κοινότητα και στο ευρύτερο του σχολείου, κοινωνικό περιβάλλον.

Τέλος, τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετώπισαν οι εκπαιδευτικοί κατά τη διεξαγωγή της σύμπραξης ήταν, κατά κύριο λόγο, η ελλιπής στήριξη από τη διοίκηση του σχολείου (28,50%) οι γραφειοκρατικές διαδικασίες ελέγχου και έγκρισης των προγραμμάτων (ποσοστό 25,40%), η έλλειψη επαρκούς τεχνικού εξοπλισμού στα σχολεία (ποσοστό 23,8%) και σε ορισμένες περιπτώσεις, η περιορισμένη στήριξη από συναδέλφους στο σχολείο προς τους εκπαιδευτικούς που συμμετείχαν στην υλοποίηση των προγραμμάτων (ποσοστό 7,94%).

Στη χώρα μας, επομένως, και με δεδομένα τα αποτελέσματα της έρευνας από την περίπτωση του νομού Βοιωτίας, μέσω των σχολικών συμπράξεων Comenius , e-Twinning και Erasmus υλοποιείται αποτελεσματικά, κατά την άποψη των συμμετεχόντων εκπαιδευτικών, η συναρτώμενη με τα προγράμματα Ευρωπαϊκή Εκπαιδευτική Πολιτική και η Ευρωπαϊκή Διάσταση στην εκπαίδευση. Μέσω των συγκεκριμένων προγραμμάτων, επιτυγχάνεται η διαπολιτισμική προσέγγιση και κατανόηση των νέων από όλες τις χώρες- μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ανταλλάσσονται εκπαιδευτικές πρακτικές μεταξύ των σχολείων και εισάγονται καινοτόμες προσεγγίσεις στην εκπαίδευση. Ακόμη, σημαντική βελτίωση παρατηρείται στο επίπεδο γνώσης και χρήσης ξένων γλωσσών και Τ.Π.Ε., τόσο σε μαθητές όσο και εκπαιδευτικούς. Επιπλέον, κινητοποιούνται οι μαθητές θετικά σε ευρύτερα εκπαιδευτικά ζητήματα, αναπτύσσουν σημαντικές δεξιότητες που αφορούν κάθε νέο του 21ου αιώνα όπως την ενσυναίσθηση, τη διαπολιτισμική ικανότητα, την ευρύτητα πνεύματος ,τη δημιουργικότητα, την αύξηση αυτοπεποίθησης. Μα πάνω απ' όλα, κατανοείται ,διαμορφώνεται και ασκείται συστηματικά -παράλληλα με την

εθνική- η ιδιότητα του ενεργού Ευρωπαίου πολίτη, του «πολίτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης» ως αξία και ως περιεχόμενο.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΕΡΕΥΝΑΣ

Έρευνα για τα προγράμματα σχολικών συμπράξεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στο πλαίσιο Διπλωματικής Εργασίας του μεταπτυχιακού προγράμματος "Οργάνωση & Διοίκηση Εκπαιδευτικών Μονάδων" του ΑΤΕΙΘ.

Η παρούσα έρευνα έχει ως σκοπό να διερευνήσει τον βαθμό επίτευξης των στόχων που θέτει η Ευρωπαϊκή Ένωση για τα προγράμματα σχολικών συμπράξεων Comenius , E-Twinning και Erasmus+, κυρίως σε ό, τι αφορά την Ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση.

Δημογραφικά χαρακτηριστικά

1. Ποιό είναι το φύλο σας;

Άνδρας
Γυναίκα

2. Ποια είναι η ειδικότητά σας;

.....

3. Ποιά είναι η ηλικία σας;

22-32 ετών
32-42 ετών
42-52 ετών
πάνω από 52 ετών

4. Ποιο είναι το ανώτατο επίπεδο εκπαίδευσής σας;

Τ.Ε.Ι
 Α.Ε.Ι
 Μεταπτυχιακός τίτλος Σπουδών
 Διδακτορικό

5. Ποιος είναι ο τύπος σχολείου στον οποίο υπηρετείτε;

γυμνάσιο ημερήσιο λύκειο επαγγελματικό λύκειο

6. Σε ποιό από τα παρακάτω προγράμματα έχετε λάβει μέρος;

- E- Twinning
- Comenius
- Erasmus

7. Ποια ήταν η εκπαιδευτική σας εμπειρία όταν λάβατε μέρος στο πρόγραμμα;

0-8 χρόνια

8-16 χρόνια

16-24 χρόνια

πάνω από 24 χρόνια

8. Το σχολείο στο οποίο εργαζόσασταν όταν υλοποιήθηκε το πρόγραμμα σχεδιάζει και υλοποιεί συστηματικά καινοτόμες δράσεις για τους μαθητές του;

Ναι, με συστηματικότητα

Όχι, δεν πραγματοποιεί τέτοιες δράσεις.

Πολύ λίγες φορές αναλαμβάνει τέτοιου είδους δράσεις.

9. Σε ποιες χώρες ανήκαν τα σχολεία με τα οποία συμπράξατε στο πρόγραμμα;

.....

10. Ποιά ήταν η γλώσσα συνεργασίας σας στο πρόγραμμα;

Αγγλικά

Γαλλικά

Γερμανικά

Ιταλικά

Ισπανικά

Άλλη

11. Ποιό ή ποιά ήταν τα σχολικά έτη κατά τα οποία έλαβε χώρα η συνεργασία σας με τα άλλα σχολεία, στο πλαίσιο του προγράμματος;

.....

12. Στην κινητικότητα των προγραμμάτων η οποία αφορούσε επίσκεψη σε μία ή περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες, συμμετείχαν και οι μαθητές σας;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

13. Σε ποιά από τις παρακάτω θεματικές κατηγορίες θα κατατάσσατε το θέμα της σύμπραξής σας;

Τέχνη / Πολιτισμός

Περιβάλλον

Πρόσφυγες

Συνεργασία σχολείου-οικογένειας

30.Υπήρξε, με οποιονδήποτε τρόπο, διάχυση της εμπειρίας του προγράμματος στη σχολική κοινότητα και στο ευρύτερο του σχολείου κοινωνικό περιβάλλον;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

- Αλτουσέρ, Λ. (1987) *Θέσεις*, Θεμέλιο, Αθήνα.
- Δ. Βεργίδης, Θ. Κάραλης, (2003), «Το αίσθημα του «ανήκειν» στην Ευρώπη» στο *Ο εκπαιδευτικός και η ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση*, (Αθήνα: Μεταίχμιο) σελ.332.
- Ν. Βουδρισλής, Μ. Αυγερινού, «Οι σχολικές Συμπράξεις Comenius και η αξιοποίηση των ΤΠΕ» στο *Ηλεκτρονικό Περιοδικό για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση* (Τ.1 (46), Περίοδος Β, Φθινόπωρο 2012). Γιανναράς Χ., Άρθρο στην εφημ. *Η Καθημερινή*, 29/12/1996.
- Γκόβαρης, Χρ.- Ρουσσάκης, Ιω., (2008), *Πολιτικές στην εκπαίδευση*, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Αθήνα
- Μ. Δαμανάκης, (1993) «Η εκπαίδευση στην «Ενωμένη» Ευρώπη- Πολιτικές και παιδαγωγικές διαστάσεις της πολυπολιτισμικότητας και της πολυγλωσσίας» στο *Τα Ευρωπαϊκά*, (τ.31/32:), σελ. 34.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή**, Erasmus+, Οδηγός προγράμματος 2019
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή**, (1994), *Ευρωπαϊκή Κοινωνική Πολιτική*, Λευκό Βιβλίο, Βρυξέλλες.
- Επιτροπή των ΕΚ**, *Πράσινη βίβλος για την ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση*, ΚΟΜ 93/457 τελικό, Βρυξέλλες, 27-9-1993, σ.3
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή**, (1996), Λευκό Βιβλίο για την εκπαίδευση και την κατάρτιση. *Ήδασκαλία και Μάθηση. Προς την κοινωνία της γνώσης*, Λουξεμβούργο.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή**, **Λευκό Βιβλίο**, (1994) *Ανάπτυξη, Ανταγωνιστικότητα, Απασχόληση. Οι προκλήσεις και η αντιμετώπισή τους στον 21ο αιώνα*. Βρυξέλλες. ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ, Ευρωπαϊκή Κοινωνική Πολιτική, Λευκό Βιβλίο, Βρυξέλλες.
- Ευρωπαϊκό Συμβούλιο**, (2001), *Συμπεράσματα της Προεδρίας*, Laeken (14-15.12.2001), Βρυξέλλες.
- Ζαμπέτα, Ε.**, (1994), *Η Εκπαιδευτική Πολιτική στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση, 1974-1989*, εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα, σ.107.
- Ζμας, Α.**, (2007), *Παγκοσμιοποίηση και εκπαιδευτική πολιτική*, (Αθήνα: Μεταίχμιο) ,σελ.39.
- Κετλανίδης, Μ.**, *Η εκπαιδευτική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο πλαίσιο της διαδικασίας της ευρωπαϊκής ενσωμάτωσης*,
- Κούσης, Π.**, (1998) *Βιβλιογραφική τεκμηρίωση για τη Συνθήκη του Άμστερνταμ*, *Ελληνική Επιθεώρηση Ευρωπαϊκού Δικαίου*, τόμος 18, τεύχος 4, σ.755.
- Μανιατάκης Α.**, (2004), *Το 'Σύνταγμα' της Ευρώπης αντιμετώπιζε με την εθνική και λαϊκή κυριαρχία*, εκδ. Παπαζήσης, Αθήνα,.
- Μαραβέγιας, Ν., Τσινισιζέλης, Μ.**, (2007) *Νέα Ευρωπαϊκή Ένωση- Οργάνωση και Πολιτικές* (Αθήνα: Θεμέλιο), σελ. 17
- Ματθαίου, Δ., (επιμ.), (2002) *Η Εκπαίδευση απέναντι στις Προκλήσεις του 21ου Αιώνα*, εκδ. Λιβάνη, Αθήνα, σ.16
- Ματσαγγούρας, Η.** (2008), *Γλωσσικός Εγγραμματισμός και Εκπαιδευτική Πολιτική του ΥΠΕΠΘ: Στόχοι, Όροι, Σχέδιο Δράσης και Ρόλοι Στελεχών Εκπαίδευσης*, Πρακτικά Συνεδρίου Π.1. «ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ ΣΤΕΛΕΧΩΝ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ: ΔΡΑΣΕΙΣ- ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ- ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ», Βόλος, 19--20 Ιουνίου, σ.74, σσ. 74-97
- Μαυρογιώργος, Γ.**, (1986) «Παιδαγωγική έρευνα, εκπαιδευτική αλλαγή και κοινωνική αλλαγή: Ανάγνωση της κυρίαρχης αστικής ιδεολογίας»
- Μοσχονάς, Α.** (1999) «Η Εκπαιδευτική πολιτική» στο Μαραβέγιας Ν., Τσινισιζέλης Μ. (επιμ.), *Η Ολοκλήρωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης* (Αθήνα: Θεμέλιο) σελ. 684.
- Μούσης, Ν.**, (2001), *Ευρωπαϊκή Ένωση- Δίκαιο- Οικονομία- Πολιτική* (Αθήνα: Παπαζήσης) ελ. 13.
- Μπουζάκης, Σ., (2011), *Πανόραμα Ιστορίας της Εκπαίδευσης. Όψεις και απόψεις: Νεοελληνική εκπαίδευση (1821-2010)*, Gutenberg, Γιώργος και Κ. Δαρδανός, Αθήνα.
- Μπουζάκης, Σ.**, *Σύγχρονα Παιδαγωγικά και Εκπαιδευτικά Προβλήματα ...*, σ.11
- Νικολάου, Σ.** (2008) *Οι πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την εκπαίδευση και οι ενέργειες της Ελλάδας (2000-2008)*, (Αθήνα: Gutenberg) σσ.55-78

- Νούτσος Μ.**, (1994), "Στον πυρετό της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η Πράσινη Βίβλος", περ. Εκπαιδευτική Κοινότητα, τ.26, σ.8.
- Καλογιαννάκη, Π. -Μακράκης**, 1996,Β., *Ευρώπη και Εκπαίδευση*, εκδ.Γρηγόρης, Αθήνα, σ.4
- Οικονόμου Α.**,(2013),*Η εκπαιδευτική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης και οι επιδράσεις της στην ελληνική εκπαιδευτική πολιτική:η περίπτωση των Κοινωνικών Σπουδών στη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση (1993-2006)*.Διδακτορική διατριβή.Πάντειο Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Παγκάκης, Γ.**, (1993)*Νεοελληνική Εκπαιδευτική Πολιτική*, Τόμος Α΄, εκδ. Σάκκουλας, Κομοτηνή, σελ.231.
- Πασιάς, Γ.**, *Ευρωπαϊκή Ένωση και εκπαίδευση- Θεσμικός λόγος και εκπαιδευτική πολιτική*, (Αθήνα: Gutenberg, 2006) σσ.76-87.
- Πανταζής, Β.**, (2003), «Η ευρωπαϊκή διάσταση ως πρόκληση για μια διαπολιτισμική εκπαίδευση» στο *Ο εκπαιδευτικός και η ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση*, (Αθήνα: Μεταίχμιο), σελ.74.
- Παντίδης, Σ.- Πασιάς, Γ.** (2003), «Έννοια, περιεχόμενο και κατευθύνσεις μιας θεωρίας για την ΕΔΕ» στο *Ο εκπαιδευτικός και η ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση* (Αθήνα: Μεταίχμιο), σελ.48.
- Παντίδης Σ.- Πασιάς Γ.**,*Η Ευρωπαϊκή Διάσταση στην Εκπαίδευση. Όψεις, Θεωρήσεις, Προβληματισμοί*. Εκδ. Gutenberg,Αθήνα,2004
- Παπαδάκης, Ν.-Χανιωτάκης, Ν.**, *Εκπαίδευση, Κοινωνία και Πολιτική*. Τιμητικός τόμος για τον Ι.Ε.Πυργιωτάκη, Πεδίο, Αθήνα,2011
- Μ. Παπαχρήστου,Γ. -Τύπας**, (2003) «Η προώθηση της ευρωπαϊκής διάστασης στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση: Θεωρητικό και εμπειρικό πλαίσιο» στο *Ο εκπαιδευτικός και η ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση*, (Αθήνα: Μεταίχμιο),σελ. 136-147.
- Πολυχρονόπουλος, Π.**, (1980),*Παιδεία και Πολιτική*, τόμος Α΄, εκδ. Καστανιώτης, Αθήνα,σ.316,σσ.229-230
- Πυργιωτάκης, Ι.**, (2000),Εισαγωγή στην Παιδαγωγική Επιστήμη, εκδ.Ελληνικά Γράμματα,Αθήνα, σ.61
- Ρέτσιου, Σ.** ,(2003), «Πρόγραμμα Socrates- Comenius I: Σχεδιασμός- ανάπτυξη, επίδραση στη σχολική κοινότητα και την τοπική κοινωνία» στο *Ο εκπαιδευτικός και η ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση*, (Αθήνα: Μεταίχμιο), σελ.273
- Τσαούσης, Δ.** « Ελληνική και Ευρωπαϊκή ταυτότητα. Η εκπαιδευτική διάσταση των συγκλίσεων και αποκλίσεων- Η περίπτωση του κοινοτικού προγράμματος Erasmus» στο *Εθνική και Ευρωπαϊκή ταυτότητα- Συγκλίσεις και αποκλίσεις*, (Αθήνα : Gutenberg, 2004), σελ 233.
- Τσουκαλάς, Κ.**, (1975),Εξάρτηση και Αναπαραγωγή. Ο κοινωνικός ρόλος των εκπαιδευτικών μηχανισμών στην Ελλάδα (1830-1992),Θεμέλιο,Αθήνα,
- Φλουρής, Γ.**, (1995) ' *Αναντιστοιχία εκπαιδευτικών σκοπών, αναλυτικού προγράμματος και εκπαιδευτικών μέσων.Μερικές όψεις της εκπαιδευτικής αντιφατικότητας*', στο Καζαμιάς ,Α.,-Κασσωτάκης, Μ.,(επιμ.) *Ελληνική Εκπαίδευση: Προοπτικές ανασυγκρότησης και εκσυγχρονισμού*, εκδ.Σείριος,Αθήνα, ,σ.328,σσ. 328-367.
- Χριστοδουλίδης, Θ.** (2001), «Η Ιστορική διαδρομή της Ευρωπαϊκής Ένωσης» στο Κ. Στεφάνου κ.λπ. (επιμ.) *Εισαγωγή στις Ευρωπαϊκές Σπουδές, Τομ. Α΄- Ιστορία, Θεσμοί και Δίκαιο*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρης) σελ.25-31.

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

- Blitz, B.**, (2003), "From Monet to Delors: Educational co-operation in the European Union" *Contemporary European History*, (Vol. null, Issue 02) σελ. 212
- Brine, J.** ,(1995) "Educational and Vocational Policy and Construction of the European Union" στο *International studies in Sociology of Education* (London: Routledge), σελ 150.
- A. Gilleran**, «e-Twinning – A New Path for European Schools» στο *eLearning Papers* (Vol. 5, September 2007), σελ.9.
- L. Mateusen**, (2003),Τα ευρωπαϊκά προγράμματα ανοίγουν το δρόμο για καινοτόμα και δημιουργικά σχολεία στο *Ο εκπαιδευτικός και η ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση*, (Αθήνα: Μεταίχμιο,), σελ. 250
- S. McGiffen**, (2001), *The European Union- A Critical Guide* (London: Pluto Press),σελ. 4.
- L. Pepi**, «Education in the Lisbon Strategy: assessments and prospects» στο *European Journal of Education*, (Vol. 46, No 1, Part I: 2011), σελ.25,31,32.

S. Scimeca et al. (2009), “European school net: Enabling school networking” στο *European Journal of Education*, (Vol.44, No.4, Part I) σελ..483.